

Stichting
Pensioenfonds
Forbo

Stichting Pensioenfonds Forbo
Industrieweg 12, 1566 JP Assendelft
Postbus 13, 1560 AA Krommenie
Telefoon: 075 - 647 72 17
www.pensioenfondsforbo.nl

Ingeschreven in het Handelsregister van de
Kamer van Koophandel onder nummer 41231178

Verslag over het boekjaar
1-1-2024 t/m 31-12-2024

Inhoud

	Pagina
Bestuur en organisatie	5
Voorwoord	
Algemeen	7
Beleggingsadviescommissie	7
Communicatiecommissie	7
Risicocommissie	8
Meerjarenoverzicht	9
Verslag van het bestuur	
Het pensioenfonds	11
Missie, visie en strategie	12
Ontwikkelingen en gebeurtenissen 2024	13
Financiële positie van Pensioenfonds Forbo	19
Pensioenregeling 2024	23
Communicatie	25
Beleggingen	28
Toelichting financiële cijfers	36
Uitbestedingsbeleid	47
Verslag van de visitatiecommissie	
Samenvatting Visitatie 2024	57
Reactie van het bestuur	61
Verslag van het verantwoordingsorgaan	
Oordeel verantwoordingsorgaan over 2024	63
Reactie van het bestuur	66
Verslag van de Compliance Officer	
Inleiding	67
Reactie van het bestuur	68
Vooruitblik 2025	69

Jaarrekening

Balans per 31 december	72
Staat van baten en lasten	74
Kasstroomoverzicht	76
Grondslagen voor waardering en resultaatbepaling	77
Toelichting op de balans per 31 december	83
Gebeurtenissen na balansdatum	88
Toelichting op de staat van baten en lasten	89
Resultaatbestemming	94
Risicoparagraaf	95

Overige gegevens

Statutaire bepalingen omtrent de resultaatbestemming	107
Actuariële verklaring	107
Controleverklaring van de onafhankelijke accountant	109

Bijlagen

Overzicht belegd vermogen	119
Bijlage Duurzaam beleggen	121
Begrippenlijst	134

Bestuur en organisatie

(samenstelling in 2024)

Bestuur

<i>Benoemd namens de werkgever</i>	<i>Functie</i>	<i>Vanaf</i>	<i>Einde zittingsduur</i>
F.A. Heil M	voorzitter	01-05-2019	01-05-2027
D. Manné V	secretaris	07-02-2012	onbepaald
U. Hofman M	bestuurslid	01-07-2020	01-07-2028
<i>Benoemd namens de pensioengerechtigden en de werknemers</i>			
P. de Boer M	vicevoorzitter/ penningmeester	01-08-2021	01-08-2025
G.P.J. van Bruggen M	bestuurslid	01-09-2023	01-09-2027
T.W. Breeuwer M	bestuurslid	01-10-2023	01-10-2027

Dagelijks bestuur

F.A. Heil M	voorzitter
D. Manné V	lid

Beleggingsadviescommissie

C.W. Bosch V	voorzitter, externe deskundige
S.E.M. Verhoef V	externe deskundige
Vacature	per 01-11-2022

Communicatiecommissie

D. Manné V	voorzitter
G.P.J. van Bruggen M	lid

Risicocommissie

F. van Rijn M	Voorzitter/externe adviseur
U. Hofman M	lid
E.P. Beukema M	lid (tot 31-12-2024)
G. Flinkert M	lid (per 01-04-2025)

Sleutelfunctiehouders

J.J.M. Tol	M	SFH Actuarieel
F. van Rijn	M	SFH Risicobeheer
H. Sieraad	M	SFH Interne Audit

Visitatiecommissie

T. Stanoevska	V	voorzitter
E. Blaauw	M	lid
J. Ruben	M	lid

Verantwoordingsorgaan

W. Rijkhoff-Jonker	V	voorzitter (namens pensioengerechtigden)
H. Ellens	M	secretaris (namens pensioengerechtigden)
L.G. van den Ing	M	lid (namens werkgever)
C.M. Hoogland	V	lid (namens deelnemers)
A. Verhijde	M	lid (namens deelnemers)
T. Faber	M	lid (namens pensioengerechtigden)
G.G. Kunstman	M	lid (namens deelnemers)

Compliance officer

E.P. Beukema	M	Tot 31-12-2024
G. Flinkert	M	Vanaf 01-04-2025

IT Security Officer

M. Devos	M	Vanaf 01-04-2025
----------	---	------------------

Aangesloten ondernemingen

Forbo Flooring B.V.
Forbo-Novilon B.V.
Forbo Eurocol Nederland B.V.

Organisatie

Waarmerkend actuaris	Triple A Risk Finance, J.J.M. Tol
Adviserend actuaris	WTW, R.T. Schilder
Accountant	BDO Audit & Assurance B.V., W.J.P. Hoeve
Administrateur	AZL N.V.
Vermogensbeheer	MN Services Vermogensbeheer B.V.
Fiduciair vermogensbeheer	MN Services Vermogensbeheer B.V.
Internetsite	www.pensioenfondsforbo.nl

Voorwoord

Voor u ligt het verslag over het boekjaar 2024 (hierna: het verslagjaar) van Stichting Pensioenfonds Forbo (hierna Pensioenfonds Forbo of SPF).

De belangrijkste zaken in 2024 voor Pensioenfonds Forbo waren:

Algemeen

- Bezetting bestuur en gremia
- Premiestelling en opbouw
- Indexatie opgebouwde pensioen
- Project Nieuw Pensioen Contract Forbo
- Evaluatie uitbesteding en dienstverlening
- Actualisatie beleidsdocumenten
- Audit SFH Interne Audit
- Nieuwe DORA wetgeving

Beleggingsadviescommissie

- Bezetting Beleggingsadviescommissie
- Maatschappelijk verantwoord beleggen
- Beleggingsplan 2024
- Monitoring economisch wereldbeeld
- Verhoging renteafdekking
- Herziening filter beleggingsuniversum

Communicatiecommissie

- Communicatie indexatie en opbouw
- Bijeenkomsten actieven en gepensioneerden
- Nieuwsbrieven en input personeelsbladen

Risicocommissie

- Ontwikkelingen op risicogebied (o.a. Wtp, ESG risicobeheer, Datakwaliteit, Informatiebeveiliging/Dora)
- Opvolging van verbeteracties naar aanleiding van de uitgevoerde audit op het bestaande IRM beheersingskader
- Actualiseren van onderliggende risicokaarten voor zichtbare toetsing werking effectiviteit beheersmaatregelen
- Voortgang van het project Datakwaliteit
- Risico's project Nieuw Pensioen Contract
- Risicorapportages en monitoring

2024 stond wederom in het teken van de ontwikkelingen rondom de Wet Toekomst Pensioenen (Wtp) en de politieke ontwikkelingen. De wet is van kracht geworden per 1 juli 2023, maar er zijn nog wel de nodige onduidelijkheden.

Zo is er voor het Bedrag Ineens nog steeds geen definitieve startdatum, is de uiterste invaardatum naar het nieuwe pensioen stelsel nog niet definitief verlengd naar 1 januari 2028 en is ook de uiterste datum voor het inleveren van het Implementatieplan nog niet naar achteren geschoven voor fondsen die later overgaan dan 1 januari 2025 (zoals ook Pensioenfonds Forbo).

Terwijl we ons focussen op het goed uitvoeren van de pensioenadministratie en het behalen van een goed beleggingsrendement met onze uitgebalanceerde beleggingsportefeuille zijn Sociale Partners in samenwerking met het Pensioenfonds Forbo in 2024 gekomen tot een Transitieplan. Daarin staat de solidaire pensioenregeling voor Forbo beschreven zoals Sociale Partners die graag zien in het nieuwe pensioenstelsel.

Ook in 2024 konden we de opgebouwde pensioenen weer indexeren en zorgen voor enige inflatiecompensatie voor onze deelnemers.

We wensen u veel leesplezier en staan altijd klaar om uw vragen te beantwoorden.

Meerjarenoverzicht

	2024	2023	2022	2021	2020
Aantallen					
Actieve deelnemers	920	952	1.014	1.028	1.051
Gewezen deelnemers	792	779	736	703	706
Pensioengerechtigden	829	803	809	800	795
Totaal	2.541	2.534	2.559	2.531	2.552
Financiële gegevens (in duizenden euro)					
Beleggingen voor risico pensioenfonds					
Belegd vermogen ¹⁾	476.270	434.837	385.751	586.106	608.436
Beleggingsopbrengsten ²⁾	38.011	40.973	-141.289	1.236	55.684
Rendement op basis van total return	8,4%	9,9%	-25,7%	0,2%	11,4%
Vermogen inclusief bestemmingsreserve	495.092	457.295	415.744	553.843	549.378
Vermogen exclusief bestemmingsreserve	495.092	457.295	415.744	553.843	545.961
Reserves					
Algemene reserve	62.158	47.282	42.034	66.640	25.384
Bestemmingsreserve	0	0	0	0	3.417
Voorzieningen					
Voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds	432.896	409.973	373.644	487.120	520.485
Herverzekeringsdeel technische voorzieningen	38	40	66	83	92
Totaal voorzieningen	432.934	410.013	373.710	487.203	520.577

1) Exclusief lopende interest en inclusief saldo depotbanken (zie ook beleggingsbijlage).

2) Inclusief directe kosten vermogensbeheer.

	2024	2023	2022	2021	2020
Premiebijdragen van werkgevers en werknemers ¹⁾	12.799	12.977	12.582	12.006	10.874
Pensioenuitkeringen	11.350	10.391	9.215	8.383	7.918
Dekkingsgraad					
Aanwezige dekkingsgraad	114,4%	111,5%	111,2%	113,7%	104,9%
Beleidsdekkingsgraad	114,6%	115,2%	116,8%	109,8%	98,6%
Vereiste FTK (o.b.v. de feitelijke beleggingsmix)	116,0%	117,5%	118,9%	118,2%	117,4%
Vereiste FTK (o.b.v. de strategische beleggingsmix)	115,2%	117,8%	118,1%	117,0%	116,3%
Minimaal vereist eigen vermogen	104,1%	104,1%	104,1%	104,2%	104,2%

1) Exclusief onttrekking premiedepot.

Verslag van het bestuur

Het pensioenfonds

Inleiding

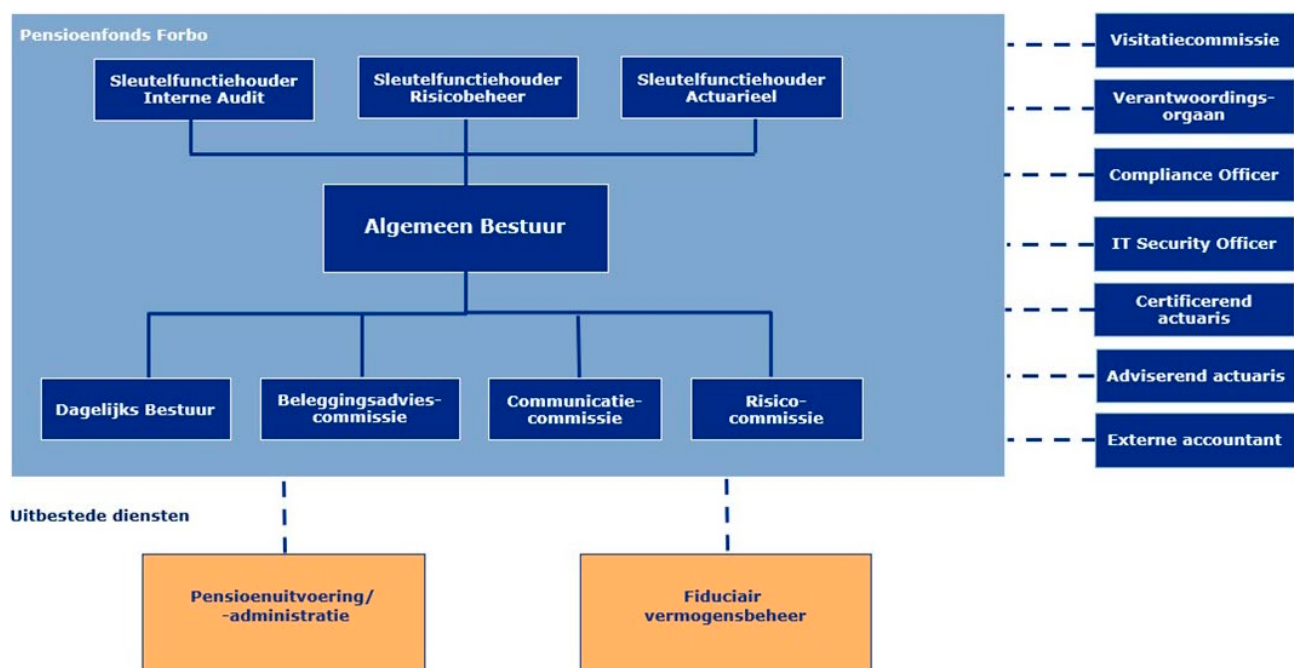
Pensioenfonds Forbo is een ondernemingspensioenfonds en is aangesloten bij de Pensioenfederatie. Het fonds heeft de stichting als rechtsvorm en is opgericht per notariële akte op 31 december 1964. Pensioenfonds Forbo is statutair gevestigd in Zaanstad. Dit verslag wordt uitgebracht in overeenstemming met de statuten van het fonds.

De in het verslag vermelde bedragen zijn op basis van duizenden euro opgenomen, tenzij anders staat vermeld.

Statutaire doelstelling

Pensioenfonds Forbo stelt zich ten doel: conform pensioenreglement en statuten de pensioenregeling uit te voeren die geldt voor werkgevers, werknemers, gewezen werknemers en hun nabestaanden. De pensioenaanspraken worden gefinancierd met bijdragen van werkgevers en werknemers. De pensioenregeling voorziet deelnemers in een ouderdomspensioen, een partnerpensioen en een nabestaandenpensioen.

Het bestuur heeft de doelstellingen en beleidsuitgangspunten, zoals bedoeld in artikel 102a van de Pensioenwet vastgesteld en vastgelegd in de Actuariële en Bedrijfstechnische Nota (ABTN). Bij de toetsing van de opdrachtaanvaarding voor de uitvoering van de pensioenregeling zijn deze door het bestuur als uitgangspunt genomen.

Missie, visie en strategie

Missie

Pensioenfonds Forbo heeft als missie om haar deelnemers met een goed gevoel met pensioen te laten gaan en haar pensioengerechtigden met een goed gevoel met pensioen te laten zijn. Het doel van het fonds is het uitvoeren van de pensioenregeling op transparante wijze, in lijn met afspraken tussen sociale partners. Toegezegde pensioenen moeten tijdig en correct worden uitgekeerd. Pensioenfonds Forbo streeft koopkrachtbehoud na, daarom beheert zij de ingelegde premies op verantwoorde wijze en wordt er gestreefd naar een optimaal rendement tegen een verantwoord en passend risico. Pensioenfonds Forbo communiceert begrijpelijk, transparant, tijdig en correct naar alle deelnemers.

Visie

Pensioenfonds Forbo heeft een gezonde financiële positie en het bestuur ziet het fonds de komende vijf jaar nog zelfstandig voortbestaan. Het bestuur is enthousiast, kundig en betrokken en bestuurt het fonds op efficiënte wijze. Deelnemers en betrokken sociale partners van Pensioenfonds Forbo hebben groot vertrouwen in het fonds.

Het bestuur past zichzelf steeds weer aan naar gewijzigde wetgeving en veranderende marktomstandigheden. Daarbij slaagt het bestuur erin om tegen aanvaardbare kosten een optimaal rendement te maken voor de deelnemers.

Doelstellingen

De voornaamste doelstellingen van Pensioenfonds Forbo zijn:

- het waarborgen van de opbouw van de pensioenaanspraken zoals vastgelegd in de bepalingen van het reglement;
- het streven naar het behalen van een zo hoog mogelijk pensioenresultaat conform de vastgelegde ambitie;
- het, tot de overgang naar de nieuwe regeling, minimaliseren van de kansen op een dekkingstekort;
- het streven naar verantwoorde en passende indexatie;
- het op verantwoorde wijze streven naar optimaal beleggingsrendement passend bij de risicohouding;
- door middel van gerichte communicatie zorgen voor het vergroten van kennis over de eigen pensioensituatie en pensioenen in het algemeen bij de (gewezen) deelnemers en pensioengerechtigden;
- het op kostenefficiënte wijze uitvoeren van de pensioenregeling.

Strategie

Door blijvend de beleggingsportefeuille te monitoren en de renteveranderingen te volgen kan het bestuur tijdig inspelen op veranderingen op de markt welke voor Pensioenfonds Forbo van belang zijn. Het beleggingsbeleid is gericht op de lange termijn waarbij hedendaagse ontwikkelingen niet uit het oog worden verloren. Op deze manier houdt het bestuur de schommelingen van de dekkingsgraad binnen de bandbreedtes waarbij opwaartse druk wordt gestimuleerd.

Pensioenfonds Forbo stelt de (gewezen) deelnemers en pensioengerechtigden centraal. Dit komt vooral tot uitdrukking in de aandacht voor communicatie, de mate van transparantie en de reële verwachtingen die het pensioenfonds bij deelnemers wil wekken.

De communicatie naar de (gewezen) deelnemers en pensioengerechtigden moet zorgen voor het vergroten van de kennis over pensioenen in het algemeen en de eigen pensioensituatie. Pensioenfonds Forbo zet de communicatie in middels bijeenkomsten, nieuwsbrieven en de personeelsbladen. Daarnaast moet persoonlijke communicatie helder en begrijpelijk zijn opgesteld.

Betrouwbaarheid van de systemen bij de administrateur en deskundigheid van de mensen zijn een cruciale factor. Flexibiliteit in de systemen zijn van belang om ook de toekomstige veranderingen tegen aanvaardbare kosten te kunnen implementeren.

Binnen het bestuur wordt gekeken naar de werkbelasting van bestuurders. Ondersteuning van derden buiten de eigen organisatie kan hierbij een helpende hand bieden. Daarnaast heeft het bestuur externe deskundigheid toegevoegd in de Beleggingsadviescommissie. Hierdoor wordt gewaarborgd dat kennis en countervailing power op sterkte blijft.

Het gehele bestuur volgt blijvend alle ontwikkelingen op pensioengebied zodat tijdig op ontwikkelingen ingesprongen kan worden wanneer dat nodig is.

Ontwikkelingen en gebeurtenissen 2024

Bezetting bestuur en gremia

Bestuur

In het afgelopen jaar is het redelijk rustig geweest op bestuurlijk gebied. Met de komst van de twee nieuwe bestuurders in 2023 is het bestuur weer op volle sterkte. Ugo Hofman is herbenoemd als bestuurder voor een nieuwe termijn van vier jaar. Zijn aandachtsgebied is voornamelijk risicomanagement en IT. Het Sleutelfunctiehouderschap Risicobeheer is echter extern belegd omdat dit niet goed meer te verenigen was met de bestuursfunctie. Deze Sleutelfunctiehouderschap wordt vervuld door Floris van Rijn van WTW. Hij was al betrokken als externe adviseur bij de risicocommissie en kan deze functie goed en professioneel invullen.

Beleggingsadviescommissie

Sinds begin 2023 zijn er steeds 2 bestuurders, per overlappende toerbeurt bij de BAC vergaderingen aanwezig om te bewaken dat het gehele bestuur goed is vertegenwoordigd in de BAC om zo afdoende counter vailing power ten opzichte van de vermogensbeheerder te blijven bieden. Daarnaast is per september 2023 een 2e externe deskundige in de BAC aangenomen. Deze opzet werkt goed en in 2024 is dit ongewijzigd voortgezet. Op de langere termijn wordt gekeken naar een permanente invulling met een vaste bestuurder in de BAC.

Premiestelling en pensioenopbouw

Opbouw 2024

In de bestuursvergadering van 30 oktober 2023 heeft het bestuur besloten om de pensioenopbouw voor 2024 gelijklopend aan het beoogde opbouwpercentage van 1,875% vast te stellen. Om dit te kunnen realiseren heeft het bestuur besloten om gebruik te maken van de tegemoetkoming van de minister en is de geldende rentevaste periode opengebroken en deze opnieuw voor 5 jaar vast gesteld. Daarnaast is het inflatie-ingroeipad geactualiseerd en voor dezelfde termijn vastgesteld.

Als onderbouwing van dit besluit heeft het bestuur aangegeven dat:

- Er gezocht moet worden voor mogelijkheden om een maximale opbouw te kunnen realiseren, conform de uitgangspunten die sociale partners in de regeling hebben beoogd. Dit is ook in lijn met de uitgangspunten van de missie en visie van het fonds.
- Met gebruikmaking van de tegemoetkoming, wordt het voor het bestuur opnieuw mogelijk gemaakt om keuzes te maken in het belang van behoud van de beoogde opbouw. Dit is in lijn met de bestendige gedragslijn van het bestuur, waarbij ook in het verleden besluiten betreffende de premiedemping genomen zijn die steeds ‘zoveel mogelijk behoud van beoogde opbouw’ als grondslag hebben gehad.
- De premiedekkingsgraad blijft ook na het opnieuw vaststellen van de rentevaste periode nog steeds van voldoende hoogte, zijnde minimaal 90%.
- Het fonds wil in de aanloop van de transitie naar het nieuwe stelsel een beoogde ondergrens van 110% voor de dekkingsgraad vasthouden. Hieraan wordt nog steeds voldaan na het hanteren van de tegemoetkoming en de toezegging van de beoogde opbouw van 1,875%.

Opbouw 2025

Voor 2025 is de feitelijke premie hoger dan de premie die nodig is om aan de premiedekkingsgraadeis van 90% te voldoen. De premiedekkingsgraad (o.b.v. gemiddelde rente) is circa 109,8%. Op basis van deze toets zal er geen korting van het opbouwpercentage voor 2025 benodigd zijn om een minimale premiedekkingsgraad van 90% (o.b.v. gemiddelde rente) te kunnen handhaven. De feitelijke premie voor 2025 is ook hoger dan de gedempte kostendeekkende premie (GKDP). Het uiteindelijke opbouwpercentage is het laagste opbouwpercentage dat volgt uit de twee toetsen, wat uitkomt op de beoogde 1,875%.

Indexatie opgebouwde pensioenen

De verruimde mogelijkheden voor toeslagverlening zijn niet meer van toepassing voor 2024. Hierdoor heeft het bestuur een keuze moeten maken of er gebruik gemaakt zou worden van het Transitie-FTK of het reguliere FTK. Het bestuur heeft deze beide opties beoordeeld en weloverwogen besloten om geen gebruik te maken van het Transitie-FTK en het reguliere FTK te volgen. Hiermee zijn de mogelijkheden voor toeslagverlening over 2024 beperkt door de hoogte van de dekkingsgraad waardoor er een toeslag over 2024 mogelijk was van 0,53%.

Het bestuur heeft bij dit toeslagbesluit de belangen en impact voor alle deelnemers meegewogen en alle deelnemers zijn geïnformeerd. De verwerking en realisatie van de indexatie heeft per januari 2025 plaatsgevonden.

Ontwikkelingen en impact Wet Toekomst Pensioenen

De stuurgroep die is opgericht om op een gestructureerde wijze te komen tot het nemen van de vele besluiten die de Wet Toekomst Pensioenen behelst, is in 2024 zes keer bij elkaar gekomen. De verantwoordelijkheden liggen op verschillende tafels. De uitkomsten van het risicopreferentieonderzoek en aanvullend onderzoek zijn in de stuurgroep besproken en hebben mede als leidraad gediend voor de opzet van de nieuwe regeling. In deze zes bijeenkomsten zijn alle aspecten voor de nieuwe pensioenregeling besproken en beoordeeld om te komen tot een, door alle partijen gedragen, transitieplan naar de nieuwe regeling. In december 2024 zijn de sociale partners het eens geworden over de nieuwe pensioenregeling van Forbo en is het transitieplan opgesteld. Het pensioenfonds heeft de nieuwe regeling middels 9 informatiesessies bij de drie aangesloten entiteiten aan de medewerkers uitgelegd. Na stemming bij de leden van de vakorganisaties is het transitieplan per 22 december 2024 door alle partijen akkoord bevonden en vastgesteld.

Parallel aan de overleggen met de stuurgroep liepen ook overleggen met de Pensioenuitvoeringsorganisatie en de Vermogensbeheerder over de planning en acties met betrekking tot de transitie. Deze overleggen worden door het pensioenfonds voortgezet om de transitie naar de nieuwe regeling te kunnen bewerkstelligen.

ALM-studie – verhogen renteafdekking

Een van de uitkomsten uit de ALM-studie van 2023 was de mogelijkheid voor het ophogen van de renteafdekking om de dekkingsgraad van het fonds beter te beschermen tegen rentedalingen. Medio 2024 is ervoor gekozen om de renteafdekking van het fonds te verhogen naar 70% en in het derde kwartaal van 2024 is besloten om deze verder te verhogen naar 80%. Deze verhoging was in het vierde kwartaal van 2024 in zijn geheel afgerond.

Evaluatie uitbesteding en dienstverlening

Pensioenfonds Forbo heeft in 2024 een aantal van haar uitbestedings- en dienstverleningsrelaties geëvalueerd en in het bestuur besproken. Gebleken is dat de uitvoering van de pensioenadministratie en dienstverlening nog steeds onder druk staat. Dit komt door personele wisselingen en de voorbereiding van de pensioenuitvoeringsorganisatie (PUO) op de transitie naar het nieuwe pensioenstelsel. Opvolging van issues wordt nauwgezet gemonitord en tegelijk met de reguliere werkzaamheden besproken in een maandelijks overleg met de PUO. De issues hebben geen impact op de opgebouwde aanspraken en de betaling van de uitkeringen. Per 1 januari 2025 is de uitvoeringsovereenkomst met de PUO voor de reguliere uitvoering van de regeling verlengd met 2 jaar. Voor de uitvoering van de nieuwe pensioenregeling van Forbo onder de Wet Toekomst Pensioenen (Wtp) wordt een geheel nieuwe uitvoeringsovereenkomst opgezet en afgestemd. Ook voor de transitie naar de nieuwe regeling wordt een separate uitvoeringsovereenkomst opgezet.

Actualisatie Beleidsdocumenten

Jaarlijks beoordeelt het bestuur haar beleidsdocumenten en actualiseert deze indien nodig. Zo zijn het hoofddocument van de ABTN, het Crisisplan, het Uitbestedingsbeleid en de Berekenmethode VEV geactualiseerd. Het pensioenreglement is per 1 januari 2025 geactualiseerd. Alle geactualiseerde- en bestaande beleidsdocumenten zijn beschikbaar op de website van Pensioenfonds Forbo.

Audit SFH Interne Audit

In 2024 heeft de Sleutelfunctiehouder Interne Audit, Hans Sieraad twee audits gedaan. Hierbij zijn het Uitbestedingsbeleid en de Wtp-readiness onder de loep genomen. Uit beide audits zijn enkele verbeterpunten naar voren gekomen welke door het bestuur zijn geadresseerd. Specifieke acties zijn inmiddels toegewezen en opgepakt. Daarnaast is het jaarplan voor 2024 en 2025 afgestemd.

Gedraglijn verwerking persoonsgegevens

Lopende het jaar wordt er gemonitord en per kwartaal gerapporteerd of er voldaan wordt aan de gedraglijn verwerking persoonsgegevens. Eventuele datalekken worden gemeld via de juiste kanalen of instanties en er wordt gerapporteerd of zich situaties hebben voorgedaan die op de gedraglijn van toepassing zijn. Jaarlijks rapporteert de Pensioen Uitvoeringsorganisatie hoe er is omgegaan met de privacy van deelnemers, de Gedraglijn verwerking persoonsgegevens en eventuele datalekken of verzoeken van deelnemers. In 2024 hebben zich geen issues op dit gebied voorgedaan.

Code Pensioenfondsen 2024

Per 1 januari 2024 is de nieuwe Code pensioenfondsen van kracht geworden. Pensioenfondsen zijn als instellingen met een sociaal doel onderdeel van maatschappelijke ontwikkelingen en reageren daarop. Die maatschappelijke ontwikkelingen beïnvloeden ook de normen die 'goed pensioenfondsbestuur' in deze code beschrijven. De code beweegt mee met die ontwikkelingen en vraagt daarom eens in de zoveel tijd om aanpassingen. In de vernieuwde versie van de code ziet de actualisering specifiek toe op de drie onderwerpen: 'centraal stellen van de belanghebbenden', 'duurzaamheid' en 'diversiteit en inclusie'.

De code gaat er volgens het principe 'pas toe of leg uit' vanuit dat de pensioenfondsen de normen naleven. Pensioenfondsen vermelden in het bestuursverslag dat zij de code naleven (conform norm 15). Als een pensioenfonds redenen heeft om een norm niet of gedeeltelijk na te leven, dan licht het bestuur van het pensioenfonds dit toe in het bestuursverslag. Afwijken van de normen is dus mogelijk, als daar een goede reden en uitleg voor is. De code nodigt pensioenfondsen uitdrukkelijk uit om bij een aantal normen jaarlijks in verhalende (beschrijvende) zin te rapporteren over de naleving van die norm (dus ook bij naleving van die norm). U vindt deze rapportage verderop in dit verslag.

Deze uitnodiging tot een verhalende rapportage betreft de volgende normen:

- norm 1 Missie, visie, strategie
- norm 4 Kennen van voorkeuren van belanghebbenden
- norm 34-35 Diversiteits- en inclusiebeleid

Beleggingsadviescommissie

Bezetting beleggingsadviescommissie

De BAC bestaat op dit moment uit Caroline Bosch en Margreet Verhoef. Om voldoende bezetting te behouden en interactiviteit te waarborgen tussen de BAC en het bestuur, is er een roulatie systeem opgezet waarbij iedere vergadering twee vertegenwoordigers vanuit het bestuur deelnemen. Tevens wordt er gezorgd voor een overlap van bestuursvertegenwoordigers bij iedere opeenvolgende vergadering. Zodoende is er altijd één vertegenwoordiger voldoende op de hoogte van de lopende zaken vanuit de voorgaande vergadering. Vanaf 2025 zal Dirk Breeuwer in principe aanwezig zijn bij de BAC-vergaderingen om de continuïteit vanuit het bestuur en de BAC verder te waarborgen. Daarnaast zal er altijd nog één vertegenwoordiger uit het bestuur deelnemen. Caroline Bosch neemt als voorzitter van de BAC ook deel aan bestuursvergaderingen waarin BAC onderwerpen worden besproken. Zo wordt gewaarborgd dat beleggingsonderwerpen voldoende aandacht krijgen in het bestuur en hier gedegen kennis van kan worden genomen.

Maatschappelijk verantwoord beleggen

Op gebied van maatschappelijk verantwoord beleggen hebben in 2024 zowel de wet- en regelgeving als de verdere implementatie van maatschappelijk verantwoord beleggen in de portefeuille aandacht gekregen. Er is stilgestaan bij het beleid voor maatschappelijk verantwoord beleggen. In samenwerking met MN is het huidige beleid waar nodig aangescherpt en verder geconcretiseerd. Een belangrijke aanvulling is de wens van de BAC om de bewuste selectiemethodiek op te nemen in het MVB-beleid, aangezien deze methodiek wordt gebruikt voor de implementatie van het beleid en daarmee een essentiële bouwsteen vormt. De BAC bevindt zich momenteel in de afrondende fase van het proces.

Verder is het fonds in 2024 begonnen met de eigen risicobeoordeling van de ESG-risico's. De eerste stappen van het in kaart brengen van klimaat- en milieurisico's en de beoordeling van de materialiteit zijn gezet. Vervolgstappen zijn het vaststellen van de risicobereidheid en de beheersmaatregelen. Na vaststelling zullen de ESG-risico's worden gemonitord en wordt dit vast onderdeel van het reguliere risicomanagement proces. In 2025 zal dit proces worden afgerond.

Beleggingsplan

In 2024 heeft het bestuur besloten om de renteafdekking verder te verhogen van 70% naar 80%. Dit was onderzocht in de ALM-studie van 2023 en destijds was besloten om de renteafdekking in stappen te verhogen. Tot de verdere verhoging is o.a. besloten met oog op het verder stabiliseren van de dekkingsgraad richting invaren.

Jaarlijks wordt er door de BAC en de Vermogensbeheerder vooruit gekeken naar het aankomende jaar, waarbij de vraag wordt gesteld of de beleggingsportefeuille in zijn geheel nog voldoet. Hierbij wordt gekeken of er overeenstemming is in de portefeuillesamenstelling en bandbreedtes met de investment beliefs en het risicoprofiel van het fonds. Hieruit volgt het beleggingsplan voor het komend jaar dat leidend is voor de Vermogensbeheerder en BAC.

Het fonds heeft de driejaarlijkse evaluatie van de investment beliefs afgerond. Dit heeft geleid tot enkele aanpassingen in de formulering van bepaalde beliefs en een verdere concretisering van enkele uitgangspunten. Er zijn echter geen beliefs toegevoegd of inhoudelijk gewijzigd qua standpunt.

Beleggingsportefeuille

De BAC heeft in 2024 ook stil gestaan bij een aantal onderwerpen die van toepassing zijn op het algemene beleid en invulling van de beleggingsportefeuille van het pensioenfonds. Er is hierbij samen met de vermogensbeheerder gekeken naar eventuele aanpassing van huidige strategieën om de karakteristieken van de portefeuille te kunnen verbeteren. Verschillende beleggingscategorieën en strategieën zijn geëvalueerd.

Het bestuur heeft besloten om het aandeel van opkomende markten binnen de aandelenportefeuille te verlagen. Dit besluit is genomen omdat de huidige weging naar opkomende markten aanzienlijk hoger was dan de marktkapitalisatie van deze regio's in de MSCI All Country World Index. Daarnaast past de verlaging beter binnen het investment belief 'passief tenzij', en bieden historische rendementen geen sterke onderbouwing voor een forse overweging van opkomende markten. Verder zijn er geen wijzigingen geweest in de portefeuille.

Kennis van vermogensbeheer

In zijn algemeenheid was er in 2024 ook aandacht voor de kennisontwikkeling. Hiervoor zijn er in het jaar diverse kennissessies georganiseerd in samenwerking met de vermogensbeheerder. Dit waren sessies en/of workshops over bijvoorbeeld de kosten van het vermogensbeheer, risicohouding en portefeuillesamenstelling in de Wtp en het beleggingsplan 2025. Deze sessies stonden open voor alle bestuursleden en leden van het Verantwoordingsorgaan. Wij zijn van mening dat hiermede de kennis en deskundigheid van de BAC verder is verstevigd.

Nieuw pensioenakkoord

De inrichting van de pensioenregeling in het nieuwe stelsel heeft de aandacht. De BAC wil het komende jaar zicht blijven houden op de verschillende ontwikkelingen die zullen spelen richting de transitie naar het nieuwe stelsel. Dit onderwerp zal daarom apart geagendeerd terug blijven komen binnen de BAC.

Communicatiecommissie

In 2024 heeft de communicatiecommissie over diverse onderwerpen voornamelijk digitaal maar ook per post gecommuniceerd. De belangrijkste onderwerpen waren de ontwikkelingen met betrekking tot de Wet Toekomst Pensioenen (Wtp), de nieuwe pensioenregeling van Forbo en de indexatie per 1 januari 2025. Daarnaast zijn ook weer de reguliere digitale nieuwsbrieven en e-mail alerts uitgestuurd en is er het vaste katern in de personeelsbladen gebruikt om deelnemers te informeren.

Communicatieplan overgang naar de Wtp

In 2024 is de communicatiecommissie gestart met de opzet van het communicatieplan voor de transitie naar de nieuwe Wtp-regeling. De commissie heeft onder begeleiding van AZL de contouren van het communicatieplan opgezet en de meeste hoofdstukken gevuld. Dit communicatieplan waarin beschreven staat hoe het fonds de overgang naar de nieuwe regeling zal communiceren en uitleggen aan de deelnemers, zal medio 2025 tegelijk met het implementatieplan worden ingediend bij de toezichthouder.

Gepensioneerdenbijeenkomsten

Voor de gepensioneerden waren er in december 2024 weer twee bijeenkomsten om persoonlijk te worden geïnformeerd over de ontwikkelingen bij het pensioenfonds. De bijeenkomsten stonden deze keer volledig in het teken van de nieuwe Wtp-pensioenregeling zoals die door de sociale partners is vastgesteld en de gevolgen hiervan voor de gepensioneerden. Ook de indexatie per 1 januari 2025 is toegelicht. De bijeenkomsten werden zeer goed bezocht en de waardering voor de informatie en toelichting door het pensioenfonds was groot.

Nieuwsbrieven en input Personeelsbladen

Ook in 2024 is weer veel gebruik gemaakt van de communicatiemogelijkheden via de nieuwsbrief en de personeelsbladen. In de nieuwsbrieven, die twee keer per jaar uitkomt wordt stilgestaan bij recente ontwikkelingen, belangrijke informatie op pensioengebied. Daarnaast is er altijd een interview met een jong-gepenseerde die vertelt over zijn/haar eerste 100 dagen met pensioen. Deze artikelen worden zeer goed ontvangen bij de lezers. In de personeelsbladen houdt het pensioenfonds de werknemers en gepensioneerden zoveel mogelijk op de hoogte van de ontwikkelingen binnen het fonds en belangrijke informatie over de pensioenregeling van Forbo.

Risicocommissie

Ontwikkelingen op risicogebied

Voor 2024 geldt net als voorgaande jaren dat het bestuur de toprisico's van het fonds heeft vastgesteld, te weten: houdbaarheid van de volledige pensioenopbouw, druk op de financiële positie/herstelkracht en toekomstvastheid van de regeling. Het bestuur monitort de ontwikkelingen en voert daar waar mogelijk acties uit. De dekkingsgraad is door het behaalde beleggingsrendement, maar daarnaast door de toegekende indexatie over 2024 daardoor beperkt gestegen met 3% dekkingsgraad punt naar 114,4%. Het bestuur heeft bij de materiële besluiten van 2024 steeds de risico's in ogenschouw genomen en daarbij ook de aanstaande overgang naar het nieuwe pensioenstelsel meegewogen. Over 2024 is er geen wettelijke ruimte om een hogere toeslag te verlenen, dan op basis van het regulier toeslagbeleid. Over het afgelopen jaar 2024 heeft het bestuur daardoor conform het reguliere toeslagbeleid een indexatie van 0,53% kunnen toekennen. Dit sluit aan bij één van de strategische doelstelling om te streven naar een goed pensioenresultaat. Het bestuur heeft elke toeslagverlening op evenwichtigheid en beoordeeld daarbij de risico's richting het invaarmoment (het wel of niet halen van de benodigde invaardekkingsgraad) en het langer laten doorlopen van het herstelplan.

Financiële risico's

Het bestuur beschouwt het marktrisico en renterisico als de grootste financiële risico's. Deze risico's blijven binnen de gestelde risicotoleranties, passend bij de bandbreedte van het afgesproken risicoprofiel. Net als in 2023 is door het bestuur in 2024 vastgesteld dat de huidige beleggingsmix nog steeds aansluit bij de gewenste risicohouding van onze deelnemers. Deze mix is ook passend voor de korte- en lange termijn doelstellingen van het pensioenfonds. In 2023 heeft het bestuur de renteafdekking verhoogd naar 70%. In 2024 heeft het bestuur de renteafdekking vanaf Q3 2024 verder verhoogd naar 80% om de beleggingsrisico's naar het invaarmoment te mitigeren, zonder daarbij de huidige realisatie van de doelstellingen door dit beleid verder onder druk te laten komen. Ook naar 2025 blijft het bestuur dit monitoren en behoort een verdere renteafdekking tot de mogelijkheden.

Verder monitort het bestuur de ontwikkelingen in het kader van het project nieuw pensioencontract aan de hand van de IRM kwartaalrapportage. Daarin is door het bestuur een risico inschatting van de projectrisico's opgenomen. Aan de hand van een Risk Self Assessment (RSA) uitgevoerd in 2024 heeft het bestuur de inschatting en de effectiviteit van de beheersmaatregelen t.a.v. projectrisico's opnieuw geactualiseerd. Een van de belangrijkste risico's is in hoeverre AZL in staat is tijdig voor het fonds de omzetting naar de nieuwe SPR regeling gecontroleerd en beheerst binnen de afgesproken tijdslijnen te realiseren. Verder hangt over de markt nog de lopende discussie in hoeverre een referendum onder deelnemers gehouden moet worden voorafgaand aan het invaarmoment. Dit kan veel impact hebben op de huidige planning en het invaarmoment voor het fonds.

Operationele risico's

Binnen de operationele risico's geldt net als vorig jaar dat de interne omzetting bij AZL naar het nieuwe pensioenstelsel, naast het op orde krijgen van de kwaliteit van de huidige afgesproken dienstverlening, een belangrijk aandachtspunt is. Echter met name door onderbezetting geldt dat AZL niet op alle vlakken aan de reguliere afgesproken dienstverlening kan voldoen. Dit laat zich op korte termijn ook moeilijk oplossen, waardoor het bestuur ervoor heeft gekozen dit, gedurende de transitie naar het nieuwe pensioenstelsel, te accepteren. Net als voorgaand jaar is door het bestuur in 2024 hernieuwd met name ingezet op een juiste prioritering van uit te voeren werkzaamheden bij AZL voor het fonds. Het bestuur heeft hernieuwd gekeken naar een eventuele overgang naar een nieuwe pensioenuitvoeringsorganisatie (PUO). Dit is opnieuw ingegeven door de almaar oplopende kosten door AZL in rekening te brengen bij het fonds, zonder dat het fonds daar zelf goede sturing op kan krijgen. Desondanks heeft het bestuur vastgesteld dat een dergelijke overgang in deze fase niet aan de orde is. Het bestuur vindt de risico's bij een dergelijke overgang te groot. Dit betreft niet alleen de noodzakelijke eigen beschikbaarheid, maar met name ook die bij de latende partij AZL en de onzekerheid of het bij een nieuwe PUO wel beter is. Het bestuur continueert daarom het NPC-traject met AZL om over te gaan naar het nieuwe pensioenstelsel per 1 januari 2027.

IT-informatiebeveiliging

In 2024 heeft IT-informatiebeveiliging opnieuw veel aandacht gehad. Dit betreft het monitoren en beoordelen van de informatiebeveiligingsrisico's bij beide strategische uitbestedingspartners en de informatiebeveiliging zoals bij de werkgever is geborgd voor de IT diensten die het pensioenfonds bij de werkgever afneemt. Het bestuur is daarbij druk bezig geweest om tijdig te kunnen voldoen aan de nieuwe Digital Operational Resilience Act (DORA) wetgeving. Deze wetgeving is ingegaan op 17 januari 2025 en dient er voor te zorgen dat pensioenfondsen weerbaarder zijn op ICT-gebied en daarbij ook goed zicht hebben en houden op de gehele ICT uitbestedingsketen. Dit is mede ingegeven vanwege de steeds meer toenemende cyberrisico's. Het pensioenfonds is in de afrondende fase om te voldoen aan de DORA verplichtingen en verwacht aan het eind van maart 2025 opzet en bestaan vastgesteld te hebben. Gedurende 2025 is de focus van het bestuur gericht om ook de werking van de DORA vereisten geïmplementeerd en aantoonbaar te hebben.

Incidenten/ meldingen aan Compliance Officer

Bij onze vermogensbeheerder hebben zich het afgelopen jaar twee incidenten afgespeeld zonder financiële gevolgen. In samenspraak met de vermogensbeheerder zijn naar aanleiding van deze incidenten additionele beheersmaatregelen afgesproken om het risico

naar de toekomst te verkleinen. Hiermee is het oordeel van het bestuur dat de uitbesteding aan MN binnen de risicobereidheid van het pensioenfonds blijft.

Er zijn verder vanuit het bestuur geen meldingen aan de Compliance Officer gedaan van incidenten, waardoor er vooralsnog geen aanleiding is om meer aandacht te vragen bij het bestuur t.a.v. het beheersen van de compliance risico's. Ten aanzien van de niet financiële doelstellingen is het bestuur daardoor van oordeel in control te zijn.

Risicorapportages en monitoring

Het hele jaar geldt dat de bezetting van de risicocommissie bestaat uit drie leden, te weten een bestuurslid, extern Sleutelfunctiehouder Risicobeheer (vanaf Q2 2024) en de Compliance Officer. De sleutelfunctiehouder risicobeheer is de voorzitter van de risicocommissie. De risicocommissie wordt ondersteund door een extern adviseur. Binnen de risicocommissie worden onder meer de (risico)rapportages van uitbestedingspartners behandeld, worden actuele ontwikkelingen en issues besproken en wordt een IRM-kwartaalrapportage vervaardigd die aan het bestuur wordt gerapporteerd.

De belangrijkste ontwikkelingen in 2024 waren voornamelijk de verdere doorontwikkeling van de risicorapportages in de vorm van toevoegingen van de risicokaarten, monitoring van de geïdentificeerde risico's en daarbij het hernieuwd uitvoeren van RSA's op het gebied van integriteit (Sira) en RSA t.a.v. niet financiële risico's, actualiseren van het IRM beleidskader, monitoring van de risico's bij de strategische uitbestedingspartners (AZL en MN), monitoren van het project Datakwaliteit, monitoren van het project Nieuw Pensioencontract Forbo, input leveren voor de DORA implementatie en ESG risicobeheersingskader en het afronden van de reguliere Eigen Risico Beoordeling (ERB).

Financiële positie van Pensioenfonds Forbo

(Beleids)dekkingsgraad

Met de invoering van het nFTK is de beleidsdekkingsgraad leidend voor alle beleidsmaatregelen. De beleidsdekkingsgraad is het gemiddelde van de feitelijke dekkingsgraden van de afgelopen 12 maanden en is daarmee minder afhankelijk van dagkoersen. Alle beleidsmaatregelen moeten gebaseerd zijn op deze beleidsdekkingsgraad. De beleidsdekkingsgraad van Pensioenfonds Forbo bedroeg ultimo 2024 114,6% (ultimo 2023 was dit 115,2%).

Verloop feitelijke dekkingsgraad

Feitelijke dekkingsgraad 2024	
Primo 2024	111,5%
Premie	-0,1%
Uitkeringen	0,3%
Toeslagverlening	-0,6%
Renteverandering	-2,2%
Overrendement	5,3%
Wijziging grondslagen	0,2%
Overig	0,0%
Ultimo 2024	114,4%

Het resultaat op de premie is in het boekjaar negatief. De ontvangen premiebijdrage (na aftrek van de uitvoeringskosten in het boekjaar) was voldoende om de aanwezige dekkingsgraad primo jaar op peil te houden. De dekkingsgraad is hierdoor met 0,1%-punt gedaald.

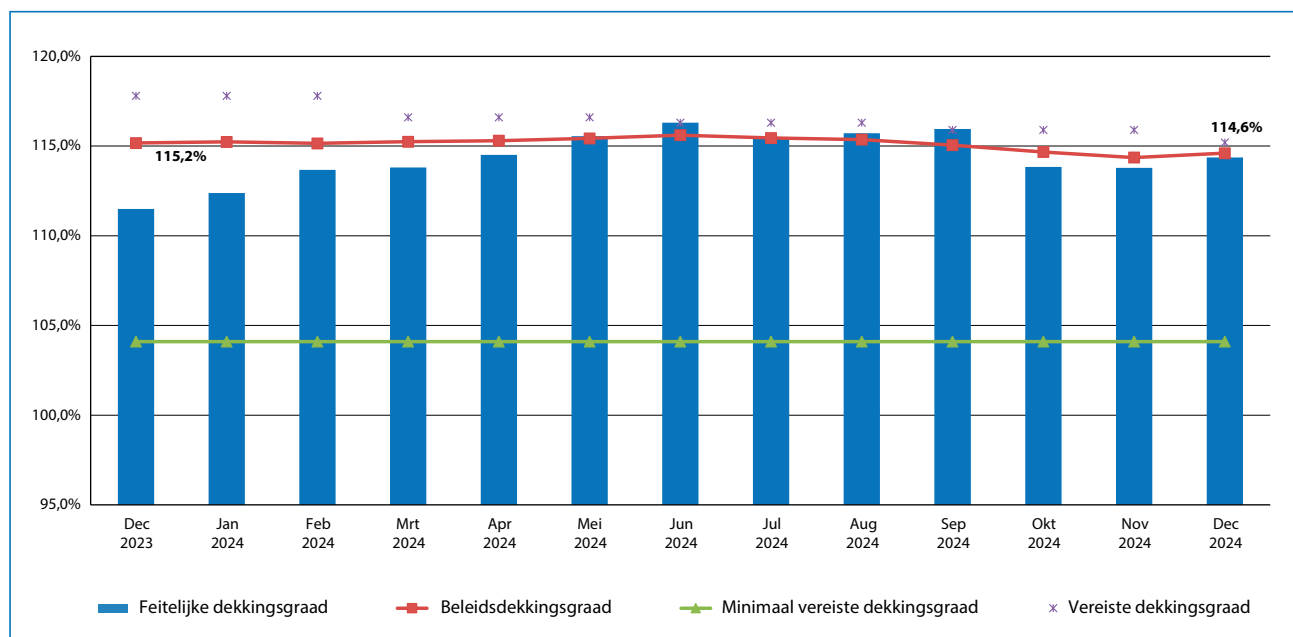
Het effect van de verrichte uitkeringen op de dekkingsgraad is met 0,3%-punt positief, doordat de dekkingsgraad van het pensioenfonds begin 2024 boven de 100% lag.

In 2024 is besloten om per 1 januari 2025 de pensioenaanspraken en rechten te verhogen met 0,53%. Hiermee is in de technische voorziening per 31 december 2024 reeds rekening gehouden. Per saldo is hierdoor de dekkingsgraad met 0,6%-punt gedaald.

De door DNB voorgeschreven rentetermijnstructuur voor het vaststellen van de technische voorziening is eind 2024 voor de looptijden tot circa 40 jaar (met uitzondering van het eerste jaar) gedaald ten opzichte van eind 2023. De gemiddelde rentevoet voor de verplichtingen is daardoor gedaald van 2,3% naar 2,2%. Per saldo heeft de renteverandering een verlagend effect gehad op de dekkingsgraad van 2,2%-punt. Door de positieve beleggingsopbrengsten is het pensioenvermogen in het boekjaar toegenomen. Hierdoor is de dekkingsgraad gestegen met 5,3%-punt. Hierin is ook rekening gehouden met de benodigde interesttoevoeging aan de voorziening van 3,439%.

Door de wijziging van de grondslagen in het boekjaar (overlevingstafel geüpdated naar AG2024) is de technische voorziening gedaald. Dit heeft een positief effect op de dekkingsgraad van 0,2%-punt.

Het effect op de dekkingsgraad dat is gepresenteerd als 'overig', wordt veroorzaakt doordat alle gepresenteerde effecten worden bepaald ten opzichte van de dekkingsgraad aan het begin van het boekjaar, doordat overige mutaties niet worden meegenomen en door afronding van de overige effecten. Dit is conform de door DNB voorgeschreven methodiek voor het herstelplan. Het effect van overige oorzaken op de dekkingsgraad bedraagt 0,0%. De dekkingsgraad per 31 december 2024 komt door al deze oorzaken per saldo 2,9%-punt hoger uit en is 114,4%.

De beleidsdekkingsgraad van het pensioenfonds wordt berekend als het gemiddelde van de actuele dekkingsgraden over de afgelopen twaalf maanden. De beleidsdekkingsgraad per 31 december 2023 was 115,2% en is per 31 december 2024 114,6%. Als gevolg van de middeling wijkt de ontwikkeling van de beleidsdekkingsgraad af van het verloop van de actuele dekkingsgraad.

Reële dekkingsgraad

Naast de beleidsdekkingsgraad is de reële dekkingsgraad een belangrijke graadmeter voor de financiële positie van het pensioenfonds. De reële dekkingsgraad is de beleidsdekkingsgraad gedeeld door de dekkingsgraad waarbij volledige prijsindexatie is toegestaan. Ultimo 2024 bedroeg de reële dekkingsgraad 85,4% (ultimo 2023 was dit 84,8%). Ultimo 2024 bedroeg de marktwaardedekkkingsgraad (de waarde van de beleggingen en de waarde van de verplichtingen worden beide berekend met behulp van de marktrente) 114,4% (ultimo 2023: 111,5%).

Vereiste dekkingsgraad en herstelplan

De vereiste dekkingsgraad bedroeg per 31 december 2024 115,2%. Hiermee ligt de beleidsdekkingsgraad van Pensioenfonds Forbo (114,6%) onder de vereiste dekkingsgraad. Hierdoor is er sprake van een reservetekort.

Deze lagere werkelijke dekkingsgraad is voornamelijk te verklaren doordat de impact van de renteverandering en het overrendement afwijkt van de aanname in het herstelplan.

Verder heeft het bestuur in 2024 besloten om de pensioenaanspraken en -rechten per 1 januari 2025 te verhogen met 0,53%. Dit heeft een negatieve impact van 0,6% op de dekkingsgraad. In het herstelplan was geen rekening gehouden met deze toeslagverlening.

In het herstelplan is vastgelegd welke maatregelen worden ingezet om binnen tien jaar het vereist eigen vermogen te behalen. Het bestuur heeft de maatregelen geprioriteerd die in het herstelplan genomen kunnen worden om te voorkomen dat de dekkingsgraad wegzakt onder de kritieke grens.

1. Indien de dekkingsgraad zich bevindt boven de vereiste dekkingsgraad, kunnen de ALM-stuurmaatregelen Indexatie en Beleggingsbeleid veranderen.
 - Deze maatregel is niet ingezet in 2024.
2. De premie wordt door sociale partners vastgesteld en vervolgens na afloop van de cao overeenkomst voor de toekomstige pensioenopbouw aangepast en uitgedrukt als een vast percentage van de pensioengrondslagsom en de som van de voor dat jaar van toepassing zijnde ploegentoeslagen.
 - De premie is geen sturingsmaatregel voor Pensioenfonds Forbo en is derhalve niet als maatregel ingezet in 2024.
3. Indien de dekkingsgraad zich begeeft onder de grens van de vereiste dekkingsgraad, maar zich bevindt boven de minimaal vereiste dekkingsgraad kan het bestuur op basis van een herstelplan wederom de ALM-stuurmaatregelen inzetten om de dekkingsgraad mogelijkerwijs bij te sturen. In het herstelplan werkt Pensioenfonds Forbo uit hoe het binnen de maximale resterende duur van het herstelplan weer voldoet aan het strategisch vereiste dekkingsgraad op basis van beleidsdekkingsgraad.
 - De maximale hersteltermijn (10 jaar) is gehandhaafd. Uit het herstelplan is gebleken dat Pensioenfonds Forbo zonder inzet van de overige maatregelen binnen de maximale hersteltermijn zal kunnen herstellen uit het tekort.
4. Indien de dekkingsgraad wegzakt onder de kritieke grens, dan heeft het bestuur als uiterste maatregel het korten van de rechten. Het bestuur hanteert hierbij als uitgangspunt dat er niet meer gekort wordt dan strikt noodzakelijk.
 - Deze maatregel is niet ingezet in 2024.

5. Indien Pensioenfonds Forbo langer dan 6 meetmomenten in een dekkingstekort verkeert én bovendien de actuele dekkingssgraad op dat moment eveneens lager is dan de dekkingssgraad bij het MVEV worden de aanspraken ineens en dusdanig onvoorwaardelijk gekort dat de niet-gemiddelde dekkingssgraad direct het niveau van de minimale vereiste dekkingssgraad bereikt. Deze korting mag gespreid worden geëffectueerd over de maximale resterende duur van het herstelplan zodat deze pas geleidelijk tot uiting komt in de pensioenuitkeringen.
 - Deze maatregel is niet ingezet in 2024.
6. Indien Pensioenfonds Forbo in reservetekort verkeert en naar verwachting niet binnen de maximale resterende duur van het herstelplan kan herstellen tot de vereiste dekkingssgraad zal er een korting ter grootte van 1/10e van het verschil tussen de vereiste dekkingssgraad en de aan het einde van het herstelplan verwachte beleidsdekkingssgraad worden doorgevoerd.
 - Deze maatregel is niet ingezet in 2024.

Het volledige herstelplan kunt u vinden op de website van Pensioenfonds Forbo.

Haalbaarheidstoets

(Aanvangs-)Haalbaarheidstoets

De haalbaarheidstoets bestaat uit de aanvangshaalbaarheidstoets en de jaarlijkse haalbaarheidstoets en wordt uitgevoerd op basis van de door DNB voorgeschreven economische scenario's. De haalbaarheidstoets toetst de financiële opzet van het fonds op de lange termijn van 60 jaar en toetst of het verwachte pensioenresultaat voldoet aan de door het fonds zelf gestelde normen onder meerdere scenario's. Blijkt uit de haalbaarheidstoets dat het verwachte pensioenresultaat niet voldoet aan deze norm, dan treedt het fonds in overleg met sociale partners. Indien nodig zal het fonds maatregelen treffen om de financiële opzet van het fonds te verbeteren. Daarnaast wordt door middel van de aanvangshaalbaarheidstoets eveneens getoetst of het premiebeleid over de berekeningshorizon van 60 jaar realistisch en haalbaar is.

De aanvangshaalbaarheidstoets is in 2015 voor het eerst uitgevoerd en vastgesteld naar aanleiding van invoering van het nFTK per 1 januari 2015. De aanvangshaalbaarheidstoets zal opnieuw worden uitgevoerd en vastgesteld als het fonds besluit een nieuwe pensioenregeling uit te voeren of als er sprake is van significante wijzigingen in het premiebeleid, toeslagbeleid, beleggingsbeleid of de te gebruiken scenario's. De rapportagedatum is 1 januari van het boekjaar waarin de nieuwe regeling wordt ingevoerd of de wijziging van de huidige plaatsvindt. De resultaten worden bij DNB ingediend maximaal één maand nadat het fonds heeft besloten tot invoering van de nieuwe regeling of als er sprake is van significante wijzigingen in het premiebeleid, toeslagbeleid, beleggingsbeleid of de te gebruiken scenario's.

De ondergrenzen gehanteerd in de aanvangshaalbaarheidstoets van 2021 zijn vastgesteld in overleg met sociale partners. Bij eventueel toekomstig uit te voeren aanvangshaalbaarheidstoetsen zullen deze ondergrenzen opnieuw worden vastgesteld in overleg met sociale partners. Indien uit de jaarlijkse haalbaarheidstoets blijkt dat de ondergrenzen worden overschreden treedt het bestuur in overleg met sociale partners.

De haalbaarheidstoets wordt jaarlijks uitgevoerd en vastgesteld en heeft eveneens als rapportagedatum 1 januari. De jaarlijkse haalbaarheidstoets wordt uitgevoerd op basis van de gegevens die ten grondslag liggen aan de jaarstaten en wordt tegelijkertijd met die jaarstaten ingediend bij DNB.

In onderstaande tabel wordt de uitkomst van de haalbaarheidstoets 2024 weergegeven.

	Grens	Uitkomst	Score
Mediaan pensioenresultaat vanuit feitelijke situatie	ondergrens 80,0%	80,3%	Voldoende
Maximale relatieve afwijking ten opzichte van mediaan in geval van slecht weer scenario	bovengrens 35,0%	29,3%	Voldoende

Pensioenregeling 2024

De pensioenregeling van Pensioenfonds Forbo zag er op 31 december 2024 op hoofdlijnen als volgt uit: Regeling voor werknemers geboren op of na 1 januari 1950 en nieuwe toetreders vanaf 2006

Pensioenreglement 2015	Forbo Flooring en Forbo-Novilon	Forbo Eurocol Nederland
Pensioensysteem	Voorwaardelijk geïndexeerd middelloon vast salaris c.q. ploegentoeslag	Voorwaardelijk geïndexeerd middelloon vast salaris
Pensioenrichtleeftijd	68 jaar	68 jaar
Pensioengevend salaris	13,5 x maandsalaris	14,04 x maandsalaris
Pensioengrondslag	Pensioengevend salaris minus franchise	Pensioengevend salaris minus franchise
Vakantietoeslag	Inbegrepen in pensioengevend salaris	Inbegrepen in pensioengevend salaris
Beoogd opbouw % ouderdomspensioen vast salaris	1,875%	1,875%
Werkelijk opbouw % ouderdomspensioen vast salaris	1,875%	1,875%
Beoogd opbouw % ouderdomspensioen ploegentoeslag	1,875%	n.v.t.
Werkelijk opbouw % ouderdomspensioen ploegentoeslag	1,875%	n.v.t.
Opbouw % nabestaandenpensioen	70%	70%
Nabestaandenpensioen	opbouwbasis	opbouwbasis
Franchise	€ 17.545	€ 17.545
Maximum pensioengrondslag	€ 137.800	€ 137.800
Eigen bijdrage werknemers	10,8% van de pensioengrondslag	10,8% van de pensioengrondslag
Vaste bijdrage werkgever	15,2% van som pensioengevende salarissen en ploegentoeslagen	15,2% van som pensioengevende salarissen

Naast voorgaande regeling voert het fonds een regeling voor deelnemers geboren voor 1 januari 1950 en de regeling 1974. In deze regelingen komen geen actieve deelnemers meer voor.

Voor de actuele pensioenreglementen wordt verwezen naar de website van het fonds: www.pensioenfondsforno.nl.

Premiebeleid

De kostendekkendheid van de ontvangen premie wordt getoetst op basis van een gedempte premie op basis van verwachte rendementen conform de maximaal toegestane parameters. De feitelijke premie wordt vastgesteld op basis van een vaste premie methodiek (CDC). In geval de ontvangen premie niet kostendekkend is (bij hanteren van de 90% premiedekkingsgraad-eis), kan een opbouwkorting worden toegepast. Indien de benodigde premie lager uitkomt dan de feitelijke premie, komt het verschil ten goede aan de algemene middelen.

Kostendekkende, gedempte en ontvangen premie

Artikel 129 van de Pensioenwet schrijft voor dat de pensioenpremie die het fonds ontvangt minstens gelijk moet zijn aan de kostendekkende premie zoals berekend conform de Actuariële en Bedrijfstechnische Nota (ABTN), tenzij aan de voorwaarden ten aanzien van de hoogte van beleidsdekkingsgraad, indexatie en ongedaan making van kortingen is voldaan.

- De feitelijke premie bedraagt conform afspraak 23% van de salarissommen. In 2024 is € 12,410 mln aan bijdragen ontvangen.
- De zuivere kostendekkende premie bestaat uit de kosten voor de opbouw van de pensioenaanspraken inclusief risico-onderdelen en excasso, evenals een solvabiliteitsopslag voor het in stand houden van het vereist eigen vermogen en een opslag voor de uitvoeringskosten van het fonds. In 2024 bedraagt de ex-post zuivere kostendekkende premie € 13,687 mln.
- De zuivere kostendekkende premie wordt berekend op basis van de actuele rentetermijnstructuur. Daarentegen wordt de gedempte kostendekkende premie vastgesteld op basis van verwacht rendement. Bovendien wordt bij het vaststellen van de gedempte kostendekkende premie een extra opslag meegenomen voor financiering van toekomstige voorwaardelijke toeslagverlening. Voor 2024 komt de ex-post gedempte kostendekkende premie uit op € 11,711 mln.

De feitelijke premie was in 2024 hoger dan de gedempte kostendekkende premie en dus kostendekkend. Het fonds voert vanaf 2020 een aanvullende premiedekkingsgraadeis van 90%, gebaseerd op de twaalfmaandsgemiddelde rente per 31 oktober van het voorgaande boekjaar. Op grond van deze premiedekkingsgraadeis was het in 2024 mogelijk om het opbouwpercentage te verhogen van 1,535% naar het in de regeling beoogde niveau van 1,875%.

De opbouw van de diverse premies wordt in de toelichting op de staat van baten en lasten [10] verder toegelicht.

Toeslagenbeleid en toeslagverlening

Het bestuur beslist elk jaar of en in hoeverre de pensioenen en de aanspraken kunnen worden verhoogd. De voorwaardelijke verhoging (toeslagverlening) wordt betaald uit extra rendement op de beleggingen. De pensioenpremie bevat geen opslag voor toeslagverlening.

Pensioenfonds Forbo heeft de ambitie om de pensioenaanspraken en -rechten van actieve en gewezen deelnemers en pensioengerechtigden elk jaar te verhogen met de stijging van de 'consumentenprijzen afgeleid' zoals het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) die meet. Hieruit is vastgesteld dat de prijzen (afgeleide consumentenprijsindexcijfer voor alle huishoudens) in de periode oktober 2023 tot oktober 2024 met 2,58% waren gestegen.

Het bestuur heeft in 2024 geen gebruik meer kunnen maken van de tijdelijk versoepelde mogelijkheden voor toeslagverlening omdat deze niet meer van kracht was. Met gebruik maken van het reguliere toeslagbeleid uit het nFTK heeft het bestuur besloten om de pensioenen van de (gewezen) deelnemers en pensioengerechtigden per 1 januari 2025 te verhogen met dezelfde 0,53%.

Voor het toeslagbesluit is de dekkingsgraad van het pensioenfonds bepalend. De dekkingsgraad per 31 oktober 2024 bedroeg 113,8%.

Communicatie

Communicatie indexatie en opbouw

Het was voor 2024 niet meer mogelijk om gebruik te maken van de tijdelijk verruimde mogelijkheden voor toeslagverlening omdat deze niet meer van kracht was. Hierdoor kon het fonds een toeslag over 2024 verlenen van 0,53%. Deze toeslag is per brief en via email aan alle deelnemers kenbaar gemaakt. De opbouw voor 2024 en 2025 is op het beoogde niveau van 1,875% vastgesteld. Ook deze informatie is via brief en email aan alle actieve deelnemers bekend gemaakt.

Communicatie nieuwe pensioenregeling Forbo

Nadat de sociale partners het transitieplan hadden vastgesteld is de communicatiecommissie een 'Roadshow' gestart om deze aan de deelnemers uit te leggen. Zo zijn er in totaal 9 informatiebijeenkomsten geweest voor de actieven in Coevorden, Assendelft en Wormerveer. In deze bijeenkomsten zijn de belangrijkste kenmerken van de nieuwe regeling uitgelegd en ook het tijdsplan dat gevolgd wordt naar de fysieke transitie in het nieuwe stelsel. Bij deze bijeenkomsten waren in totaal ruim 300 actieve deelnemers aanwezig wat een goede opkomst was. Er zijn goede vragen gesteld en er is vertrouwen geuit in het pensioenfondsbestuur.

Gepensioneerdenbijeenkomsten

Voor de gepensioneerden waren er in december 2024 ook twee bijeenkomsten om persoonlijk te worden geïnformeerd over de ontwikkelingen bij het pensioenfonds. De bijeenkomsten stonden deze keer volledig in het teken van de nieuwe Wtp-pensioenregeling zoals die door de sociale partners is vastgesteld en de gevolgen hiervan voor de gepensioneerden. Ook de indexatie per 1 januari 2025 is toegelicht. De bijeenkomsten werden zeer goed bezocht en de waardering voor de informatie en toelichting door het pensioenfonds was groot. In totaal waren er ruim 175 gepensioneerden aanwezig bij deze bijeenkomsten.

Communicatieplan overgang naar de Wtp

In 2024 is de communicatiecommissie ver gevorderd met de opzet van het communicatieplan voor de transitie naar de nieuwe Wtp-regeling. De commissie heeft onder begeleiding van AZL de contouren van het communicatieplan opgezet en de hoofdstukken gevuld. Dit communicatieplan waarin beschreven staat hoe het fonds de overgang naar de nieuwe regeling zal communiceren en uitleggen aan de deelnemers, zal tegelijk met het implementatieplan worden ingediend bij de toezichthouder.

Nieuwsbrieven en input Personeelsbladen

Ook in 2024 is weer veel gebruik gemaakt van de communicatiemogelijkheden via de nieuwsbrief en de personeelsbladen. In de nieuwsbrieven, die twee keer per jaar uitkomt wordt stilgestaan bij recente ontwikkelingen, belangrijke informatie op pensioengebied. Daarnaast is er altijd een interview met een jong-gepenseerde die vertelt over zijn/haar eerste 100 dagen met pensioen. Deze artikelen worden zeer goed ontvangen bij de lezers. In de personeelsbladen houdt het pensioenfonds de werknemers en gepensioneerden zoveel mogelijk op de hoogte van de ontwikkelingen binnen het fonds en belangrijke informatie over de pensioenregeling van Forbo.

Algehele communicatie naar deelnemers, pensioengerechtigden en slapers

De website van Pensioenfonds Forbo wordt continu geactualiseerd. De deelnemer krijgt, zoals wettelijk verplicht, gelaagde informatie over zijn/haar pensioenregeling. Laag 1 bevat een beknopte weergave van de pensioenregeling. Deze laag vervangt de huidige startbrief. In laag 2 worden de onderdelen uit laag 1 uitgebreider beschreven. Laag 3 bestaat uit documenten die bij de regeling horen, bijvoorbeeld het pensioenreglement. De Pensioen 1-2-3 van Pensioenfonds Forbo is op de website te vinden door simpelweg door te klikken.

Via de website hebben de deelnemers ook toegang tot het deelnemersportaal waar persoonlijke informatie en pensioeninformatie te vinden is. De deelnemers en pensioengerechtigden krijgen regelmatig email-alerts met belangrijke of interessante ontwikkelingen

op pensioengebied. Daarnaast komt twee maal per jaar een digitale nieuwsbrief uit waarin dieper op diverse onderwerpen wordt ingegaan.

Naast deze digitale communicatie ontvangen deelnemers de reguliere informatie zoals UPO of andere correspondentie nog steeds per post. In 2024 is een eerste aanvang gemaakt met de overstap naar het grotendeels digitaal aanbieden van informatie. Hierbij wordt rekening gehouden met de wensen van deelnemers en pensioengerechtigden. Om deze overstap naar grotendeels digitaal aanbieden van informatie te bewerkstelligen heeft de communicatiecommissie een uitvraag gedaan naar de email-adressen van alle deelnemers. Deze actie blijft het fonds periodiek herhalen om zoveel mogelijk correcte mailadressen van de deelnemers in de administratie op kunnen te nemen.

Pensioenfonds Forbo heeft een vast katern in de personeelsbladen van de aangesloten Forbo- entiteiten. In dit katern worden actualiteiten besproken maar ook specifieke pensioenonderwerpen toegelicht.

Werkgeverscommunicatie

In 2024 zijn de werkgevers schriftelijk en mondeling geïnformeerd over lopende zaken en actuele ontwikkelingen binnen het fonds en op algemeen pensioengebied. Daarnaast heeft het DB maandelijks overleg met de werkgever over de ontwikkelingen bij het fonds en in het algemene pensioenlandschap. In 2024 is regelmatig met de werkgever gesproken over de voortgang van de ontwikkeling van de Wtp en de gevolgen hiervan voor de werkgever en het fonds.

Deelnemersbestand

(Aantallen)

	Actieve deelnemers	Gewezen deelnemers	Pensioen- gerechtigden	Totaal
Stand per 31 december 2023	952	779	803	2.534
Mutaties door:				
Nieuwe toetredingen	47			47
Ontslag met premievrije aanspraak	-52	52		0
Waardeoverdracht		-13		-13
Ingang pensioen	-28	-16	73	29
Overlijden	-2	-5	-38	-45
Afkoop			-1	-1
Andere oorzaken ¹⁾	3	-5	-8	-10
Mutaties per saldo	-32	13	26	7
Stand per 31 december 2024	920 ²⁾	792	829	2.541

Specificatie pensioengerechtigden

	2024	2023
Ouderdomspensioen	542	518
Nabestaandenpensioen	279	278
Wezenpensioen	8	7
Totaal	829	803

1) * Deelnemers: Wijziging onderneming en deeltijd pensionering

* Slapers: Wijziging onderneming, TOP uitruilen in OP (slaperspakket voor TOP wordt afgevoerd)

* Gepensioneerden: Expiratie van wezenpensioen en het herleven van wezenpensioen ivm studie

2) Waarvan 63 deelnemers met (gedeeltelijke) vrijstelling van premiebetaling (2023: 57).

Beleggingen

Macro-economische terugblik en korte vooruitblik

Inflatie-explosie voorbij en 'zachte landing', maar niet zonder hordes

Het jaar 2024 startte met de hoop dat de inflatie-explosie van afgelopen jaren spoedig kon eindigen. Inflatie daalde door de afnemende aanbodketenverstoringen, waardoor grondstofprijzen tot onder het niveau van voor de Oekraïne daalden. Centrale banken konden daardoor starten met het verlagen van de beleidsrente waardoor de economie zacht kon landen, was de gedachte. Een zachte landing van de economie betekende dat ondanks de snelle renteverhogingen van 2022, een recessie kon worden voorkomen. Hernieuwde aanbodketenverstoringen door de oorlog in het Midden-Oosten werden als beperkt ingeschat.

Deze goede hoop ebde in het voorjaar echter weg toen bleek dat de inflatiedaling minder snel verliep dan verwacht. De vrees voor hardnekkig hoge inflatie nam toe en centrale banken stelden renteverlagingen uit.

Hoewel de goederenprijsinflatie snel daalde door heropening van aanbodketens, bleef de dienstenprijsinflatie hoog, vooral in woonkosten en autoverzekeringen. Na enkele lagere inflatiecijfers in de zomer, herstelde het vertrouwen in het behalen van de inflatiedoelstelling (2%). De Fed verlaagde de beleidsrente in september voor het eerst en in totaal met 1,0% in 2024 naar 4,5%. De ECB begon in juni met renteverlagingen, ook voor een totaal van 1,0% in 2024.

In augustus werd de Amerikaanse economie nog opgeschrikt door toegenomen recessiezorgen. Dat kwam door de samenloop van opgelopen werkloosheid en een onverwachte terugval in het vertrouwenscijfer van de productiesector. De opgelopen werkloosheid was echter deels het gevolg van toegenomen aanbod van arbeid en niet alleen –zoals in een recessie het geval is– van afgenomen vraag naar arbeid. Door goede arbeidsmarktcijfers en een stevig draaiende dienstesector keerde de rust echter al snel weer terug.

Drukste verkiezingsjaar ooit

Afgelopen jaar was het grote verkiezingsjaar. Niet eerder gingen zoveel mensen naar de stembus als dit jaar. Per saldo resulteerde een opkomst van populistische partijen, vooral in de VS en Europa. In januari werd de regerende partij in Taiwan herkozen, waaruit geopolitiek analisten opmaakten dat China en Taiwan de komende jaren op dezelfde voet verder zullen gaan.

Ook in Europa werden volop verkiezingen gehouden. Tijdens de Europese parlementsverkiezingen wonnen de (extreem) rechtse partijen flink aan zetels, maar behield het centrale midden de meerderheid. De verschuiving in het politieke spectrum naar rechts was ook zichtbaar in onder meer de Belgische, Portugese en Oostenrijkse parlementsverkiezingen, en eerder al in Nederland.

De Europese verkiezingsuitslag was voor de Franse president Macron reden vervroegd verkiezingen uit te schrijven. Wat leek op een grote overwinning voor het extreem rechtse Rassemblement National van Le Pen, bleek na een beslissende tweede ronde winst te zijn voor het linkse blok. Ook in het Verenigd Koninkrijk won de linkse Labour partij de parlementsverkiezingen.

De meest in het oog springende verkiezingen waren de Amerikaanse presidentsverkiezingen. Trump is herkozen als president en de Republikeinen verkregen ook een meerderheid in de Senaat en het Congres. Dat leidde tot toegenomen economische en geopolitieke onzekerheid gezien de onduidelijkheid rondom het daadwerkelijke beleid dat Trump wil voeren en de eventuele reacties van buitenlandse overheden hierop.

Druk geopolitiek jaar

Er woedde in 2024 oorlogen in Oekraïne, het Midden-Oosten en in Soedan. Daarnaast hield China meermaals grote oefeningen rond Taiwan, wat resulteerde in aanhoudende spanningen tussen de VS en China. Dit hield geopolitieke spanningen continu hoog, met risico op escalatie.

Houthi rebellen bestookten vrachtschepen in de Rode Zee, waardoor rederijen de Rode Zee meden en vervoerskosten stegen. De vrees voor verdere escalatie in het Midden-Oosten liep op toen Iran als vergelding voor de liquidatie op een Iraanse generaal raketten en drones afvuurde op Israël. De vrees voor een brede oorlog nam toe, met potentieel grote impact op de wereldwijde olieproductie. De spanningen namen snel af toen Iran meldde dat het alleen vergeldingsacties betrof en Israël de prioriteit op Gaza legde.

Gedurende het jaar vond er meermaals een staakt-het-vuren plaats tussen Israël en Hamas. Dat gaf hoop op vredesonderhandelingen, maar na korte gevechtspauzes werden de gevechten steeds weer hervat. In december nam de onzekerheid in de regio toe door de snelle val van het Assad-regime in Syrië.

Ook in Oekraïne werd in 2024 nog volop gevochten. In november gaven de Verenigde Staten en het Verenigd Koninkrijk toestemming langeafstandsraketten in te zetten op Russisch grondgebied. Poetin beschouwde dit als een overschrijding van een rode lijn en reageerde middels de inzet van een nieuw type raket, dat lastiger te onderscheppen is door het Oekraïense luchtafweer. Het risico op escalatie tussen Rusland en de NAVO nam hierdoor toe.

Ondanks mini crash in de zomer een positief jaar voor financiële markten

Het jaar begon positief voor financiële markten, dankzij veerkrachtige economieën. Met name beter dan verwachte bbp-groei in de Verenigde Staten en verbeterde vertrouwensindicatoren in Europa zorgden voor positieve rendementen. Daarnaast werden rendementen gedreven door optimisme omtrent Artificial Intelligence (AI). Anderzijds hielden inflatiezorgen en het uitstellen van renteverlagingen de kapitaalmarktrentes hoog. Hoewel een hogere rente het rendement op beleggingen drukt, is het positief voor de dekkingsgraad.

Tegenvallende inflatiedaling, meer geopolitieke spanningen in het Midden-Oosten en tegenvallende kwartaalcijfers dempten het sentiment in de zomer. Begin augustus beleefden financiële markten een kortstondig scherpe daling, door de eerder genoemde toegenomen recessievrees in de VS en een verhoging van de Japanse beleidsrente. In korte tijd wikkelden veel beleggers hun Yen-carry trades af en dat had negatief effect op de rest van de financiële markten. Het herstel was echter sterk, toen de Fed begon met het verlagen van de beleidsrente, economische cijfers positief uitvielen en China een stimuleringspakket aankondigde.

Aan het einde van het jaar kregen aandelen een extra stimulans door de verkiezingsoverwinning van Trump, dankzij zijn voorgenomen beleid van belastingverlagingen en deregulering. Centrale banken waren echter minder positief dan financiële markten graag hadden gezien. De Fed kondigde in december aan voor 2025 slechts 0,50% aan renteverlagingen te voorzien, minder dan verwacht. Hierdoor daalden aandelenrendementen iets en stegen kapitaalmarktrentes, maar over heel 2024 hadden financiële markten een sterk jaar.

Vooruitblik naar 2025

In het komende jaar zullen het beleid van Trump en de effecten daarvan een belangrijke rol spelen in het mondiale wereldbeeld. Volledige implementatie van het beleid dat hij tijdens de campagne aankondigde, heeft naar alle waarschijnlijkheid een stagflatoir effect. Het is echter nog de vraag in hoeverre hij van plan is dit daadwerkelijk uit te voeren, of dat het dient als onderhandelingsmiddel tegenover andere landen.

Tenslotte blijven geopolitieke ontwikkelingen een belangrijke rol spelen. Vredesbesprekingen tussen Oekraïne en Rusland of het standhouden van het staakt-het-vuren tussen Israël en Hamas kunnen het economisch sentiment positief beïnvloeden. Anderzijds kan verdere escalatie van de conflicten, of het ontstaan van nieuwe conflicten leiden tot meer volatiliteit.

Beleggingsresultaten 2024

Op 1 januari 2024 startte wij met een nominale dekkingsgraad van 111,4% en een marktrente van 2,33%. Hoewel de rente in het eerste halfjaar van 2024 opliep, daalde deze weer in de tweede helft van het jaar. Uiteindelijke resteerde een marktrente van 2,15%. De dekkingsgraad eindigde het jaar op 114,4%. De portefeuille behaalde in 2024 een netto rendement van 8,35%. De waardeinstijging

van de verplichtingen bedroeg 8,54%. De goede financiële positie maakte het mogelijk per 1 januari 2025 een indexatie van 0,53% te verlenen.

De onderstaande onderdelen behaalden in 2024 het volgende resultaat:

Matchingportefeuille	5,80%
Cluster Hoogrentend	4,74%
Cluster Aandelen	14,85%

Het totale netto portefeuillerendement kwam uit op 8,35%, dit was 0,19% minder dan de benchmark.

Onderstaande tabel geeft inzicht in de behaalde rendementen in 2024. Eind van 2024 was 32,2% belegd in vastrentende waarden (exclusief rentederivaten), 30,9% in aandelen, 20,3% in hoogrentende waarden. Het overige betrof liquide middelen, de kortlopende obligatieportefeuille en rentederivaten.

De beleidsdekkingsgraad van het pensioenfonds ultimo 2024 bedroeg 114,6%, ten opzichte van 115,2% ultimo 2023.

	Portefeuille- rendement	Benchmark- rendement	verschil
Totale portefeuille	8,35% ¹⁾	8,54%	-0,19%
Matching portefeuille	5,80%	5,71%	0,09%
Euro staatsobligaties	-0,13%	-0,13%	0,00%
Kortlopende obligaties	3,62%	3,97%	-0,35%
Euro IG bedrijfsobligaties	4,33%	4,05%	0,28%
Liquide middelen	4,02%	3,74%	0,28%
Return portefeuille	10,41%	10,32%	0,09%
Hoogrentende waarden	4,74%	4,88%	-0,14%
Aandelen	14,85%	14,60%	0,25%

Tabel: Portefeuille- en benchmarkrendement 2024

Portefeuillebeheer

De beleggingsportefeuille bestaat voor circa 50% uit de matchingportefeuille, die vooral tot doel heeft om de marktwaardering van de verplichtingen te volgen. Hiermee vermindert Pensioenfonds Forbo het renterisico. De andere 50% noemen we de returnportefeuille en die heeft als doel een hoger rendement te behalen dan de waarde toename van de verplichtingen.

De matchingsportefeuille bestaat voornamelijk uit: Europese Staats- en bedrijfsobligaties en Kortlopende Staatsobligaties (KLOP).

De returnportefeuille bestaat uit de clusters: Aandelen en Hoogrentend. In opdracht van het fonds belegt MN, daar waar mogelijk, voornamelijk op een passieve wijze.

De vermogensbeheerder MN voldoet aan alle door het fonds opgestelde beleggingsbeginselen en daarmee ook aan de opgestelde regels voor maatschappelijke verantwoordelijkheid. Een belangrijke pijler hierin is de door MN ondertekende UNPRI principes, waarmee uitsluiting van o.a. kinderarbeid en controversiële wapens is gewaarborgd.

1) Na vermogensbeheerkosten.

Strategisch beleggingsbeleid

In 2024 wijzigde de strategische vermogensverdeling niet.

In 2024 besloot het Fonds de norm voor de strategische renteafdekking op te hogen van 70% naar 80% hoofdzakelijk ingegeven door het verlangen de invaardeckingsgraad te beschermen. De strategische weging van Aandelen bleef 30% en de strategische weging van Hoogrentend 20%.

Normportefeuille

De beleggingsadviescommissie beoordeelt o.a. aan de hand van de rapportages of wijzigingen van de portefeuille noodzakelijk zijn (bij posities buiten de bandbreedte) om de portefeuille in lijn te brengen met de normportefeuille. Het strategisch beleggingsbeleid wordt met gebruik van een ALM-studie periodiek vastgesteld. Eind 2023 heeft een ALM light studie plaatsgevonden. Doelstelling was met name om de geschiktheid te toetsen van het huidige beleid voor de periode tot het invaarmoment per 01-01-2027. Destijds was de belangrijkste conclusie dat de huidige verdeling van 50% matchingportefeuille en 50% returnportefeuille geen aanpassing behoeft.

De strategische portefeuille op 31 december 2024

	Strategische Norm	Bandbreedte	Benchmark
Matching portefeuille	50%	5%	
Euro Staatsobligaties			Portefeuille
Euro Investment Grade			Custom iBoxx MSCI EUR Senior Corporates Investment Grade ESG Factor Weighted Index
Liquide middelen			Euro short-term rate (€STR)
Swap overlay			Portefeuille
Kortlopende obligaties			Bloomberg Barclays Bellwether (EU) 6 month total return index minus 15 basispunten
Return portefeuille	50%	5%	
Cluster Hoogrentend	20%	5%	
Europees High Yield	4,0%		ICE B of A BB-B European Currency Non-Financial High Yield ESG Constrained Index
USA High Yield	4,0%		ICE B of A BB-B US Non-Financial High Yield ESG Constrained Index
Bank Loans	4,0%		Credit Suisse Institutional Western European Leveraged Loan Index (non US\$-hedged to Euro)

	Strategische Norm	Bandbreedte	Benchmark
Emerging Market Dept HC	4,0%		Custom JP Morgan Emerging Market Bond Index Global Diversified (EMBI)
Emerging Market Dept LC	4,0%		Custom JP Morgan Government Bond Index Global Diversified (GBI)
Cluster Aandelen	30%	5%	
Europa	7,5%		Custom MSCI Europe Net Total Return Index
Noord Amerika	12,5%		Custom MSCI North America Gross Net Total Return Index
Verre Oosten	3,0%		Custom MSCI Pacific Net Total Return Index
Opkomende Landen	7,0%		Custom MSCI Emerging Markets Net Total Return Index

- 1) De bandbreedtes gelden rondom de herschaalde actuele normgewichten in de liquide matchingportefeuille (staatsobligaties en bedrijfsobligaties). Normwegingen fluctueren gedurende het jaar, weging Matchingportefeuille (50%) is vast.
- 2) De bandbreedtes gelden rondom de herschaalde actuele normgewichten in de liquide returnportefeuille (aandelen en hoogrentende obligaties). Normwegingen fluctueren gedurende het jaar, weging Returnportefeuille (50%) is vast.

Maatschappelijk verantwoord beleggen

In 2024 stond de aanscherping van selectiecriteria voor staatsobligaties en staatsbedrijven centraal, met de toevoeging van een klimaatcriterium. Dit criterium is van toepassing op beleggingen gerelateerd aan overheden die onvoldoende doen om de doelstellingen van het Klimaatakkoord van Parijs te halen (zie ook ESG-integratie). MN heeft, namens het fonds, actief deelgenomen aan engagementprogramma's en trad in dialoog met 176 bedrijven over onder andere thema's als energietransitie, biodiversiteit, mensen- en arbeidsrechten en goed bestuur. Daarnaast werden er namens het fonds 19.056 stemmen uitgebracht op aandeelhoudersvergaderingen in 2024 (zie ook Actief Aandeelhouderschap). Pensioenfonds Forbo heeft significante stappen gezet in het verminderen van de CO2-uitstoot van haar beleggingsportefeuille, met een daling van de uitstoot-intensiteit van zowel de aandelen- als bedrijfsobligatieportefeuilles.

Deze samenvatting biedt een beknopt en overzichtelijk beeld van de belangrijkste ontwikkelingen en behaalde resultaten van 2024.

Wet- en Regelgeving

Europese regulations (EU Sustainable Finance)

De wetgeving rondom duurzame financiering blijft zich ontwikkelen. In 2024 werd een concept wetsvoorstel voor de herziening van level 1 van de SFDR verwacht, maar dit is uitgesteld naar de tweede helft van 2025. Ondertussen kondigde de Europese Commissie in november 2024 een 'Omnibus pakket' aan, met als doel de rapportageverplichtingen binnen belangrijke duurzaamheidskaders met 25% te verminderen. MN volgt, in samenwerking met andere pensioenuitvoerders en de Pensioenfederatie, de ontwikkelingen op de voet en zal waar nodig stappen ondernemen om aan eventuele wijzigingen in de wetgeving te voldoen. Pensioenfondsen Forbo blijft zich inzetten voor transparantie en duurzaamheid in haar beleggingsbeleid, en past haar rapportages aan volgens de nieuwste richtlijnen. De voortdurende aanpassingen in de regelgeving vereisen een proactieve benadering om te voldoen aan de Europese standaarden voor duurzaam beleggen.

ESG-integratie

Beleidsontwikkelingen

In 2024 heeft Pensioenfondsen Forbo de selectiecriteria voor staatsobligaties en staatsbedrijven aangescherpt door een aanvullend klimaatcriterium toe te voegen. Dit criterium is van toepassing op beleggingen gerelateerd aan overheden die structureel te weinig doen om de doelstellingen van het Klimaatakkoord van Parijs te halen en de transitie naar duurzame energie te maken. Daarnaast blijft MN, in samenwerking met andere pensioenuitvoerders en de Pensioenfederatie, de ontwikkelingen op het gebied van duurzame financiering volgen en past zij haar beleid aan om te voldoen aan de Europese standaarden voor duurzaam beleggen..

Sectorreductiedoelstellingen

In 2023 heeft MN klimaatactieplannen opgesteld met reductiedoelstellingen voor uitstoot-intensieve sectoren. Deze plannen richten zich op de uitstoot-intensiteit, oftewel de uitstoot per geproduceerd product, in plaats van de totale uitstoot van een bedrijf. De gewogen gemiddelde uitstoot-intensiteit van deze sectoren wordt jaarlijks gemeten.

De Carbon Footprint van Stichting Pensioenfondsen Forbo

MN meet jaarlijks de CO₂-voetafdruk van de aandelen- en bedrijfsobligatieportefeuilles. In 2024 was de totale uitstoot-intensiteit van Pensioenfondsen Forbo 4,5 kg CO₂e per 100 geïnvesteerde euro's, een daling van 42,0% ten opzichte van vorig jaar. In vergelijking met de benchmark laat de totale portefeuille een outperformance zien van 35,3%. De aandelenportefeuille liet een daling van 12,1% zien, voornamelijk door de uitsluiting van een groot deel van de Energy sector. Sinds de eerste meting in 2021 is de carbon footprint van de aandelenportefeuille met 65,6% gedaald. De bedrijfsobligatieportefeuille liet een daling van 15,9% zien.

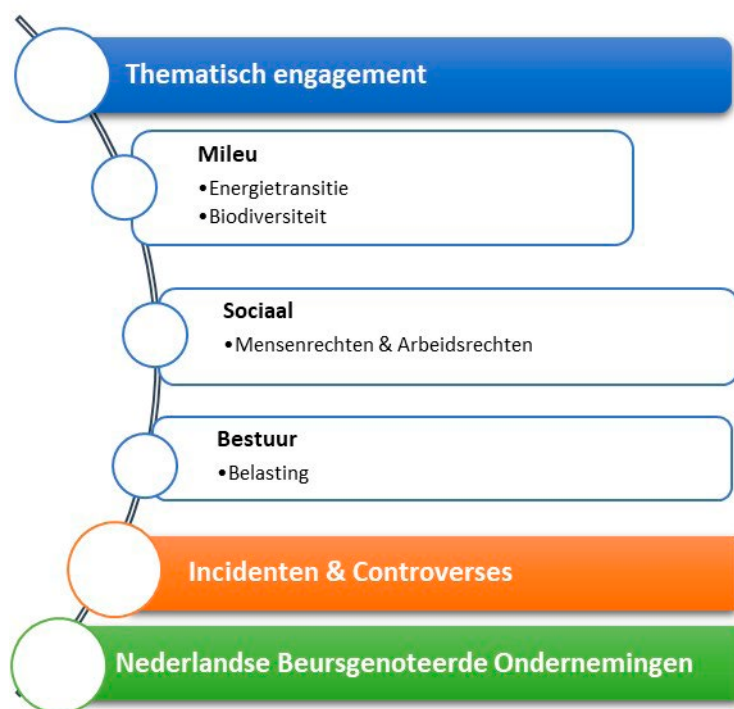
Actief Aandeelhouderschap

Beleggen in ondernemingen brengt bepaalde rechten en plichten met zich mee. Stichting Pensioenfondsen Forbo is een actief aandeelhouder en geeft inhoud aan die verantwoordelijkheid middels de volgende instrumenten:

- **Engagement** – Het voeren van een dialoog (engagement) met bedrijven in de portefeuille om lange termijn waarde creatie te stimuleren en risico's te mitigeren;
- **Stemmen** – Het uitbrengen van stemmen op aandeelhoudersvergaderingen;

Engagement

In 2024 heeft MN namens Pensioenfonds Forbo de dialoog gevoerd met bedrijven op basis van verschillende ESG-thema's. In het engagementproces worden specifieke doelstellingen vastgesteld per dialoogprogramma. In 2024 voerde MN namens Pensioenfonds Forbo engagement met ondernemingen middels de onderstaande dialoogprogramma's:

Binnen het Energietransitie programma heeft MN, namens Pensioenfonds Forbo, zich in 2024 gericht op sectoren die nog veel fossiele energie gebruiken, zoals cement, chemie, mijnbouw en staal. MN voerde gesprekken met 50 bedrijven in deze sectoren, evenals met olie- en gasbedrijven en nutsbedrijven, om hen te bewegen hun klimaatstrategieën in lijn te brengen met de doelstellingen van het Klimaatakkoord van Parijs. Het programma stelde doelen voor 2030 met tussentijdse meetbare doelen. Bij niet-naleving kunnen escalatiestappen worden ondernomen, zoals tegenstemmen bij de herbenoeming van een bestuurder of het indienen van een aandeelhoudersresolutie. Binnen het thema klimaat voert MN, namens Pensioenfonds Forbo, ook gesprekken met bedrijven over biodiversiteit. Bedrijven worden aangemoedigd om negatieve effecten op biodiversiteit te voorkomen en bij te dragen aan het herstel van ecosystemen. Jaarlijks wordt gecontroleerd of bedrijven op de juiste weg zijn met behulp van meetbare tussentijdse doelstellingen.

Ook spreekt MN met bedrijven over Mensenrechten en Arbeidsrechten. In 2024 richtte MN zich op arbeidsrechten in de textielsector, voedingsmiddelenindustrie en retailsector. Daarnaast werden gesprekken gevoerd met bedrijven in de metaal- en mijnbouwsector en de hernieuwbare energiesector om mensen- en arbeidsrechten in de hele waardeketen te waarborgen. Ook IT-bedrijven werden benaderd vanwege de risico's rondom digitale rechten. Samenwerkingen met andere investeerders, zoals het Platform Living Wage Financials en PRI Advance, versterkten het engagement.

Binnen het dialoogprogramma Incidenten & Controverses (I&C) voerde MN in 2024 gesprekken met bedrijven zoals Luxshare Precision Industry, Shell, Fox, Hon Hai Precision Industry en Barrick Gold over negatieve impacts op mens en milieu. Bedrijven in hoog-risico- en

conflictgebieden werden aangespoord om hun due diligence-beleid toe te lichten en maatregelen te nemen. In aanvulling hierop voerde Sustainalytics namens Pensioenfondsen Forbo gesprekken over controverses zoals vervuiling, productveiligheid en fraude.

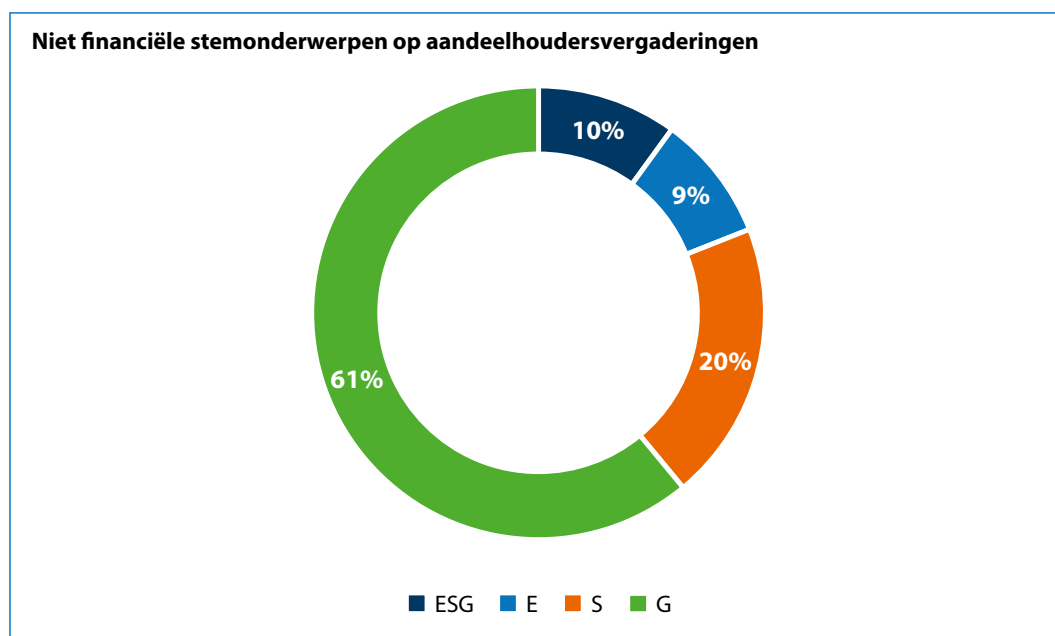
In 2024 werd een belasting-engagementprogramma voorbereid door een internationaal samenwerkingsverband van investeerders. Dit programma zal zich richten op het bevorderen van transparantie en eerlijke belastingpraktijken bij multinationals, met als doel belastingontduiking en -ontwijking tegen te gaan. Het gezamenlijke engagement benadrukt het belang van belasting als een systemisch risico voor beleggers en stimuleert bedrijven in sectoren met een hoog risico, zoals de farmaceutische industrie, technologie en mijnbouw, om een verantwoord belastingbeleid in te voeren.

Via Eumedion monitorde MN Nederlandse beursgenoteerde bedrijven op goed bestuur en duurzaamheid. Focuspunten voor 2024 waren een eerlijk beloningsbeleid en een verantwoord belastingbeleid. Bedrijven werden aangemoedigd om zich voor te bereiden op de implementatie van de Corporate Sustainability Disclosure Regulation (CSRD). De bedrijven in het engagementprogramma liggen op koers om in 2025 in lijn met de CSRD te rapporteren.

Stemmen

In 2024 stemde MN mede namens Pensioenfondsen Forbo wereldwijd op 19.056 management- en aandeelhoudersvoorstellen tijdens 1581 aandeelhoudersvergaderingen van ondernemingen waarin is belegd. MN stemde in 72% van de gevallen vóór het voorstel en in lijn met het advies van het management. Bij aandeelhoudersvoorstellen volgde MN in 47% van de gevallen het advies van het management.

Van de 753 aandeelhoudersvoorstellen waarop MN heeft gestemd gingen 61% van de voorstellen over governance onderwerpen, 20% over sociale onderwerpen, 9% over klimaat en 10% over onderwerpen die meerdere thema's raken.

Uitsluiting

Eind 2024 waren er in totaal 16 landen en 408 bedrijven onderdeel van de uitsluitingslijst op basis van de uitsluitingscriteria in het uitsluitingsbeleid.

Toelichting financiële cijfers

De hieronder genoemde getallen zijn in duizenden Euro's, tenzij anders vermeld.

Technische voorzieningen

Ultimo 2024 bedragen de technische voorzieningen (TV) voor risico fonds 432.896. Het herverzekeringsdeel van de TV bedraagt 38, waardoor de totale TV gelijk zijn aan 432.934.

Premie

De gedempte kostendekkende premie in het boekjaar bedroeg 11.711. De feitelijke premie bedroeg 12.410. Daarmee was de feitelijke premie dus hoger dan de gedempte kostendekkende premie, maar lager dan de zuiver kostendekkende premie, die 13.687 bedroeg.

Vermogenspositie

Het minimaal vereist vermogen (MVEV) van het pensioenfonds bedraagt 17.830, ofwel 4,1% van de TV en het vereist eigen vermogen (VEV) bedraagt 65.751 ofwel 15,2% van de TV. De actuele dekkingsgraad ultimo 2024 is 114,4% en de beleidsdekkingsgraad 114,6%. Daarmee is het eigen vermogen hoger dan minimaal vereist maar lager dan vereist.

Dekkingsgraden

De actuele dekkingsgraad van het pensioenfonds per 31 december 2024 is 114,4%. De beleidsdekkingsgraad van het pensioenfonds per 31 december 2024 is 114,6%. In verband daarmee is –op grond van door De Nederlandsche Bank (DNB) vastgestelde definities– eind 2024 sprake van een reservetekort. De beleidsdekkingsgraad is vastgesteld als het gemiddelde van de actuele maandeinde-dekkingsgraden in de afgelopen twaalf maanden.

Voor de vaststelling van de dekkingsgraden is een proces ingericht. De reële dekkingsgraad –volgens de definitie in de Regeling Pensioenwet– van het pensioenfonds per 31 december 2024 is 85,4%.

Uitvoeringskosten

Aanbevelingen Uitvoeringskosten Pensioenfederatie

In de Aanbevelingen uitvoeringskosten roept de Pensioenfederatie de pensioenfondsen op om de kosten van pensioenbeheer, vermogensbeheer en transacties te publiceren. Deze kosten moeten volgens de Pensioenfederatie volledig bekend zijn binnen het pensioenfonds en beschikbaar zijn voor deelnemers. De aanbevelingen luiden:

- Rapporteert de kosten van pensioenbeheer in euro's per deelnemer.
- Rapporteert de kosten van het vermogensbeheer in % van het gemiddeld belegd vermogen.
- Rapporteert separaat (eventueel geschatte) transactiekosten in % van het gemiddeld belegd vermogen.

Pensioenfonds Forbo deelt de mening van de Pensioenfederatie en wil volledig transparant zijn over deze kosten. Dit gaat dus over meer dan alleen de kosten die direct in de jaarrekening verantwoord worden. Met het kostenoverzicht volgt Pensioenfonds Forbo de aanbevelingen van de Pensioenfederatie.

Kostenoverzicht (in hele euro's)

	2024		2023	
	% t.o.v. gemiddeld belegd vermogen		% t.o.v. gemiddeld belegd vermogen	
	€		€	
Bestuurskosten	34.671		15.868	
Kosten pensioenuitvoerders en adviseurs	1.096.483		819.918	
Toezichtkosten	43.797		44.419	
Totale pensioenuitvoerings- en administratiekosten ¹⁾	1.174.952		880.205	
Totaal aantal deelnemers	1.749		1.755	
Kosten per deelnemer ²⁾	672		502	
Beheerkosten beleggingen				
– Vastgoed	0		136.149	
– Aandelen	103.598		100.619	
– Vastrentende waarden	651.864		626.552	
– Derivaten	4.347		4.401	
– Fiduciair beheer	483.979		377.877	
	1.243.787	0,27%	1.245.598	0,29%
Kosten bewaarloon en overige kosten	104.777	0,02%	77.441	0,02%
Kosten vermogensbeheer ³⁾	1.348.565	0,29%	1.323.039	0,31%
Transactiekosten ⁴⁾	306.903	0,07%	239.575	0,06%
Totaal	1.655.468	0,36%	1.562.614	0,37%

Kosten pensioenbeheer

De pensioenuitvoeringskosten per deelnemer zijn in 2024 toegenomen ten opzichte van 2023. Dit wordt veroorzaakt door een daling van de deelnemersaantallen en een stijging van de pensioenuitvoerings- en administratiekosten in 2024.

1) In de toelichting op de staat van baten en lasten is dit bedrag terug te vinden onder note [15].

2) Kosten van het pensioenbeheer bestaan uit de kosten van uitbesteding, bestuurskosten en de kosten van toezicht.

Om de kosten per deelnemer te berekenen is conform de aanbeveling van de Pensioenfederatie het aantal deelnemers gedefinieerd als de som van het aantal actieve deelnemers en pensioengerechtigden. Gewezen deelnemers tellen dus niet mee.

3) De kosten van vermogensbeheer en de transactiekosten worden weergegeven in een percentage van het gemiddeld belegd vermogen.

De kosten vermogensbeheer zijn inzichtelijk gemaakt conform de aanbevelingen van de Pensioenfederatie. Er is rekening gehouden met de zogenoemde 'verborgen' kosten zoals transactiekosten en beheerkosten. Er is bij de berekening van een aantal kostenposten gebruik gemaakt van aannames en veronderstellingen inzake percentages en berekeningsmethodieken.

4) De transactiekosten worden gerapporteerd a.h.v. de factuur van de manager. Indien deze niet beschikbaar is, zal gebruik gemaakt worden van een proxy voor de transactiekosten. In het geval dat een product in de beleggingscategorie Fixed Income valt, wordt deze berekend a.h.v. een spread. Eenzelfde geldt voor derivaten.

Kosten vermogensbeheer

Kosten van het vermogensbeheer kunnen in twee categorieën worden onderscheiden:

- De eerste categorie betreft de kosten waar onderliggende facturen en nota's aan ten grondslag liggen, waaronder de beheervergoeding van de vermogensbeheerder(s), het bewaarloon, kosten van ondersteuning bij het vermogensbeheer. Deze kosten bedragen 724 (zie toelichting staat van baten en lasten, post [9]).
- De tweede categorie betreft kosten die rechtstreeks ten laste van het beleggingsrendement zijn gebracht. Deze kosten zijn dus niet inbegrepen in de kosten van de vermogensbeheerder(s) zoals opgenomen in de jaarrekening. Deze kosten bedragen 931. Dit leidt tot een totaal van 1.655.
- De kosten van de accountantscontrole van de beleggingsadministratie worden vergoed door Mn en zijn derhalve niet opgenomen in de beleggingskosten.
- De totale kosten vermogensbeheer zijn ten opzichte van vorig verslagjaar gestegen, maar procentueel gedaald met 0,1%-punt. Dit komt met name door een stijging van het gemiddeld belegd vermogen.

In vergelijking met andere pensioenfondsen

Algemeen

Pensioenfonds Forbo neemt voor wat betreft de toetsing van het niveau van de uitvoeringskosten deel aan het jaarlijkse onderzoek van het Institutioneel Benchmarking Instituut (IBI). De resultaten uit deze onderzoeken worden onder meer gebruikt bij de beoordeling van het niveau van deze kosten in relatie tot het niveau van soortgelijke kosten bij vergelijkbare pensioenfondsen en ten opzichte van alle deelnemende pensioenfondsen.

Voor de volledigheid noemen wij dat de resultaten van het onderzoek door IBI altijd betrekking hebben op het jaar voorafgaande aan het verslagjaar en daarmee achterlopen bij het jaarverslag in dit geval betreft dit dus het jaar 2023. IBI kan het benchmarking-rapport over een boekjaar pas opleveren nadat het jaarverslag van Pensioenfonds Forbo van dat boekjaar al is vastgesteld. Dit komt doordat IBI de definitieve kostenbenchmarks pas kan berekenen zodra alle deelnemende pensioenfondsen hun cijfers beschikbaar hebben gesteld.

Toelichting pensioenbeheerkosten

Uit de vergelijkingen is gebleken dat er een verband bestaat tussen de kosten per deelnemer en het aantal deelnemers. IBI heeft daarom voor pensioenbeheer peergroepen samengesteld waarbij rekening wordt gehouden met het aantal deelnemers. De pensioenbeheerkosten worden bovendien beïnvloed door de verhouding actieven, slapers en gepensioneerden maar ook door het aantal waardeoverdrachten. Hierop heeft het bestuur geen invloed. Samen met de sociale partners bepaalt het bestuur het beleid inzake het serviceniveau, de complexiteit van de uit te voeren pensioenregeling en de mate van automatisering. Deze beleidskeuzes hebben invloed op de kosten per deelnemer. Ook hiervoor zijn indices ontwikkeld. Verschillen in kosten kunnen voor een belangrijk deel met behulp van de indices worden verklaard.

Op het moment van rapporteren bestaat de peergroep voor Pensioenfonds Forbo uit 5 pensioenfondsen met minder dan 20.000 deelnemers. Ten opzichte van het voorgaande jaar is er een verschuiving in de peergroep met vergelijkbare fondsen geweest. Hierdoor verschuiven ook de scores van Pensioenfonds Forbo ten opzichte van de peergroep in vergelijking met het voorgaande jaar.

Beleidskeuzes bestuur

De complexiteit is nagenoeg gelijk met de peergroep. De complexiteit werkgevers is lager dan de peergroep. Hier staat een hogere complexiteit van de uit te voeren pensioenregeling tegenover. De mate van automatisering is hoger dan de peergroep. Het serviceniveau is lager dan de peergroep. Enerzijds scoort de functionaliteit van de website hoger. Hier tegenover staat de lagere score voor de transacties en communicatie. De kosten van pensioenbeheer liggen hoger dan de peergroep. Dit wordt voor een groot deel veroorzaakt door hogere kosten voor de inhuur van advies- en controlediensten. Hier staan lagere administratiekosten tegenover.

Er worden nagenoeg geen algemene kosten door het fonds toegerekend aan de vermogensbeheer kosten.

Eigenschappen deelnemersbestand

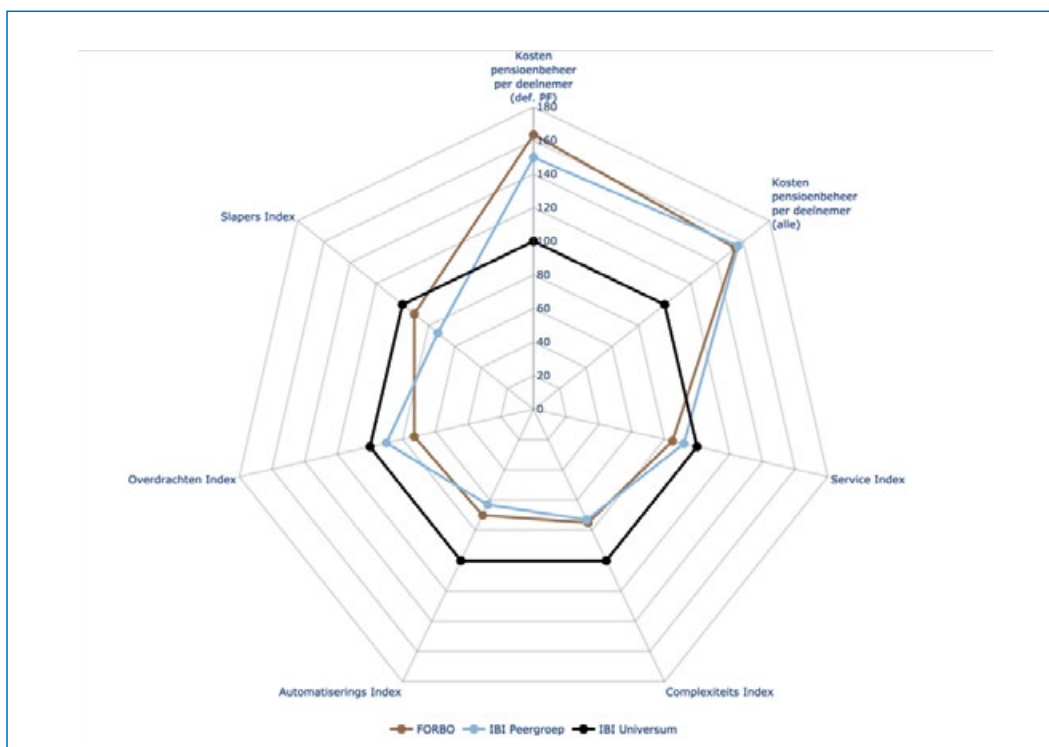
Niet beïnvloedbaar door het pensioenfonds is het aantal deelnemers dat, ondanks dat zij niet meer werkzaam zijn bij de aangesloten ondernemingen, hun opgebouwde rechten nog bij het pensioenfonds hebben gelaten. Bij het fonds zijn dit meer deelnemers in vergelijking met andere pensioenfondsen. Ook het aantal waardeoverdrachten is niet te beïnvloeden door het pensioenfonds. Dit is lager dan bij de vergelijkbare pensioenfondsen en alle deelnemende pensioenfondsen.

Uitkomsten

De kosten van pensioenbeheer van het pensioenfonds zijn volgens de definitie van de Pensioenfederatie in 2023 met EUR 501 per deelnemer hoger ten opzichte van vergelijkbare pensioenfondsen met EUR 460 per deelnemer. Dit wordt voornamelijk veroorzaakt door hogere kosten voor advies- en controlediensten.

Indien de kosten per deelnemer worden berekend op basis van het totaal gemiddeld aantal deelnemers zijn de kosten per deelnemer EUR 346 tegenover EUR 351 van de peergroep. Door het relatief hoge aandeel van de slapers bij het fonds neemt het verschil in kosten per deelnemer af.

De kosten per deelnemer, afgezet tegen de hoogte van de gemiddelde uitkering, zijn met 3,9% hoger dan het gemiddelde van vergelijkbare fondsen met 3,6%. Over de afgelopen 5 jaar zijn de pensioenbeheerkosten gestegen met bijna 22% gestegen tegenover een stijging van bijna 17,5% bij de vergelijkbare fondsen.

De geïndexeerde cijfers in de spingrafiek geeft weer de prestatie van het pensioenfonds in relatie tot vergelijkbare pensioenfondsen en het universum waarbij 100 het gemiddelde is. De scores van de indices automatisering, complexiteit en de service zijn bepaald op basis van de door het pensioenfonds ingevulde vragenlijsten.

Toelichting vermogensbeheerkosten

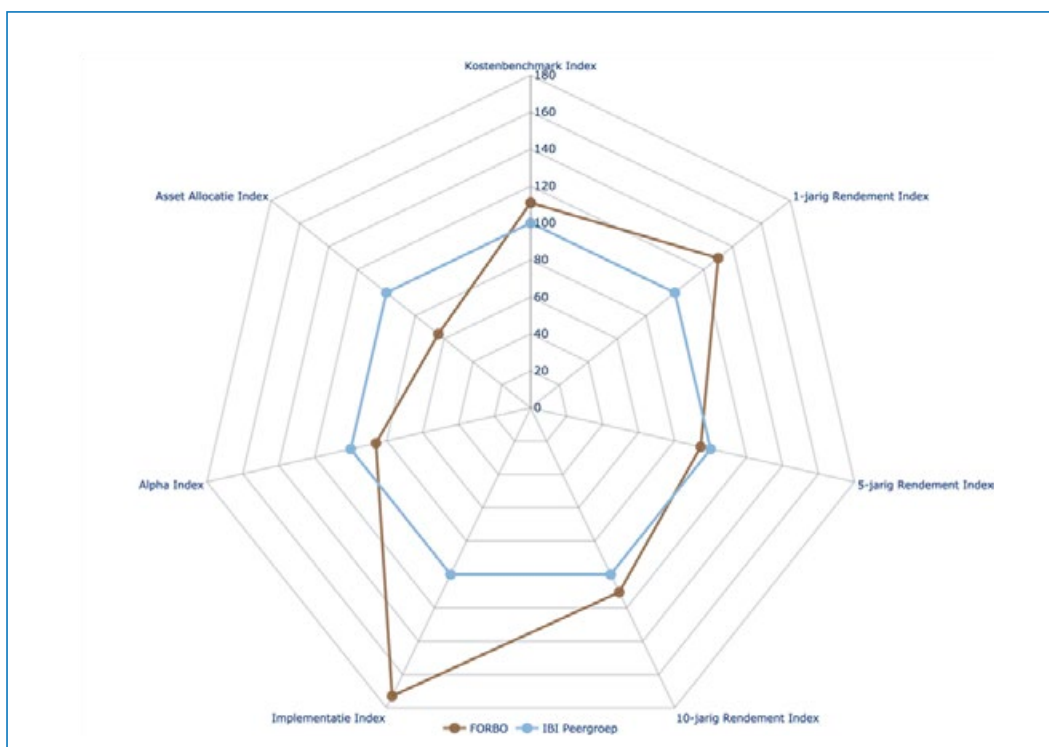
Beleidskeuzes bestuur

Het pensioenfonds heeft gekozen voor een beleggingsportefeuille waarbij ten opzichte van vergelijkbare pensioenfondsen naar verhouding meer wordt belegd in vastrentende waarden. Ook is gekozen voor een voornamelijk passieve beleggingsstrategie waar mogelijk. De belangrijkste reden hiervoor is dat de kosten voor het beleggen in vastrentende waarde en een passieve beleggingsstrategie over het algemeen tegen lagere vergoedingen kan plaatsvinden. De vereiste buffer is lager dan vergelijkbare fondsen en het universum. Het risico zakelijke waarden is lager ten opzichte van vergelijkbare fondsen. Hier staat een hoger renterisico, valutarisico en kredietrisico tegenover. De afdekking van het renterisico was in 2023 met 55% lager dan de peergroep met 65% (het bestuur heeft in 2024 besloten om dit te verhogen naar 80%). Het fonds belegt in vergelijking met vergelijkbare fondsen meer in beleggingsfondsen.

Uitkomsten vergelijking

De keuzes in het beleggingsbeleid van het fonds hebben in het rapportagejaar geleid tot een rendement van 8,4% wat hoger is dan vergelijkbare pensioenfondsen met 8,0%. Het 5 jarig gemiddeld rendement is met 3,3% lager dan vergelijkbare pensioenfondsen met 3,5%. Het 10 jarig rendement is met 5,5% hoger dan vergelijkbare pensioenfondsen met 5,2%.

De vermogensbeheerkosten zijn met 29 bps hoger dan de IBI Kostenbenchmark van 28 bps. en lager dan de vergelijkbare fondsen met 44 bps. De prestatievergoeding is nihil en daarmee gelijk aan het gemiddelde van de vergelijkbare fondsen.

De geïndexeerde cijfers in de spingrafiek geeft de prestatie weer van het pensioenfonds in relatie tot vergelijkbare pensioenfondsen waarbij 100 het gemiddelde is. Indien de fondslijn onder benchmarkkosten lager is dan 100 dan zijn de werkelijke kosten van het fonds lager dan de door IBI onafhankelijk berekende kostennorm

Governance

Bestuur

Het bestuur heeft in 2024 13 maal regulier vergaderd. Het bestuur heeft daarnaast 2 keer met de visitatiecommissie en 2 keer met het voltallige verantwoordingsorgaan overlegd.

De belangrijkste onderwerpen, die in de bestuursvergaderingen aan de orde kwamen, waren onder andere:

- Bezetting bestuur en gremia
- Premiestelling en opbouw
- Indexatie opgebouwd pensioen
- Ontwikkeling en impact Wet Toekomst Pensioenen
- Verhoging renteafdekking
- Evaluatie uitbesteding en dienstverlening
- Actualisatie beleidsdocumenten
- Audit SFH Interne Audit
- Maatschappelijk verantwoord beleggen
- Beleggingsplan 2024
- Beleggingsportefeuille
- Communicatie indexatie en opbouw
- Informatiebijeenkomsten actieven en gepensioneerden over transitieplan
- Ontwikkelingen op risicogebied (o.a. Wtp, ESG risicobeheer, Datakwaliteit, Informatiebeveiliging)
- Impact komst DORA op het fonds
- Project Datakwaliteit

Fondsdocumenten

In het verslagjaar zijn de volgende fondsdocumenten gewijzigd:

ABTN en bijlagen

Lopende het jaar 2024 zijn diverse bijlagen van de ABTN geactualiseerd en vastgesteld in het bestuur. In 2024 waren dat de F-Verklaring inzake beleggingsbeginselen/Investment Beliefs, G-Beleid integraal Risicomanagement. Ook zijn, in het kader van de komst van de DORA wetgeving, het IT-beleid en enkele aanvullende documenten met betrekking tot IT en informatiebeveiliging geactualiseerd of geheel nieuw opgesteld. Daarnaast is de Gedragscode weer geactualiseerd.

Reglement

Het reglement is geactualiseerd met betrekking tot flexibiliseringsfactoren, opbouwpercentage, franchise en maximaal pensioengevend salaris.

Geschiktheid en evaluatie

Het geschiktheidsbeleid en het opleidingsplan zijn geactualiseerd en vastgelegd in een geschiktheidsplan dat is opgenomen bij de ABTN. Het bestuur of een delegatie van het bestuur heeft de volgende kennissessies/opleidingen gevolgd:

– Kennissessie Wtp en vermogensbeheer	MN	31-jan-24
– Kennissessie Wtp risico's	WTW	28-feb-24
– Pensioenrecht Actualiteitenlezing	VU	27-mrt-24
– Sessie Wtp	Pensioenfederatie	28-mrt-24
– DNB Pensioenseminar	DNB	9-apr-24
– Kennissessie Is uw pensioenfonds transitieproof	BDO	23-apr-24
– AFM Pensioenevent	AFM	6-jun-24
– Pensioenrecht Actualiteitenlezing	VU	26-jun-24
– Pensioenrecht Actualiteitenlezing	VU	25-sep-24
– Pensioenrecht Actualiteitenlezing	VU	14-nov-24
– Expertsessie Pensioenrecht Wtp	VU	27-nov-24
– Kennissessie DORA	Argis	17-sept-24
– Kennissessie Netto Profijt	WTW	24-sept-24
– Workshop/Kennissessie Risicohouding Wtp	WTW	26-sep-24
– Kennissessie Risicohouding en Portefeuillebeheer	MN	22-okt-24

Diversiteit

Samenstelling bestuur

<i>Naam</i>	<i>Geslacht</i>	<i>Leeftijd in verslagjaar 2024</i>
F.A. Heil	M	58
D. Manné	V	50
G.P.J. van Bruggen	M	58
U. Hofman	M	60
P. de Boer	M	51
T.W. Breeuwer	M	65

Samenstelling Verantwoordingsorgaan:

<i>Naam</i>	<i>Geslacht</i>	<i>Leeftijd in verslagjaar 2024</i>
C.M. Hoogland	V	38
H. Ellens	M	74
L.G. van den Ing	M	63
W. Rijkhoff-Jonker	V	51
T. Faber	M	68
A. Verhijde	M	65
G.G. Kunstman	M	53

Het verantwoordingsorgaan voldoet aan de richtlijnen met betrekking tot diversiteit van de Code.

Gedragscodes / Compliance Officer

Het bestuur hanteert een gedragscode. Jaarlijks bevestigen de leden van het bestuur en verantwoordingsorgaan dat zij de gedragscode hebben nageleefd.

De compliance officer is onder meer belast met de controle op de naleving van de gedragscode. Over 2024 heeft de compliance officer geen bijzonderheden geconstateerd. Het verslag van de compliance officer is opgenomen in dit jaarverslag.

Belangenverstrengeling en fraude

Pensioenfonds Forbo kent een beleid ten aanzien van voorkomen van belangenverstrengeling en fraude. Hiertoe wordt periodiek een Systematische Integriteitsrisico Analyse (SIRA) uitgevoerd. Middels deze analyse de beheersmaatregelen herijkt en bewaakt of deze afdoende werken om het risico op belangenverstrengeling en fraude te mitigeren.

De uitkomst van de analyse in 2023 was dat het risico op belangenverstrengeling en fraude na inzet van de beheersmaatregelen klein is. Naast de periodieke herijking in het bestuur doet de compliance officer jaarlijks uitvraag naar mogelijke belangenverstrengeling en houdt hiervan een rapportage bij. Ook wordt er bij elke dienstverlenende instantie (incl. uitbestedingspartijen) bij aanvang en gaande de werkrelatie, door de compliance officer gemonitord dat er geen persoonlijke belangenverstrengeling met bestuur en dergelijke partijen zal optreden. E.e.a. staat beschreven in ons Integriteitsbeleid. Daarnaast kent het fonds een 'vier-ogen-principe' en gezamenlijke bevoegdheid bij alle financiële verplichtingen.

Voor externe partijen kent Pensioenfonds Forbo bepalingen ter voorkoming van belangenverstrengeling. Één daarvan is dat controlerende partijen (accountant en certificerend actuaaris) geen andere activiteiten voor het fonds mogen uitvoeren tenzij hiervoor een separate, door het bestuur beoordeelde en gewogen opdracht voor is gegeven, en wanneer een derde deze werkzaamheden niet (goed) zou kunnen uitvoeren.

Daarnaast wordt er in de dienstverlenings-/uitbestedingsovereenkomsten gewerkt met een fixed fee voor de duidelijk gekaderde werkafspraken en er zijn geen andere connecties met deze partijen. Ook dit wordt jaarlijks uitgevraagd en bewaakt door de compliance officer.

Klachten en geschillen

Een deelnemer kan een klacht indienen als deze van mening is dat bij de uitvoering van de pensioenreglementen zijn rechten zijn geschaad. Per 1 januari 2024 is Pensioenfonds Forbo aangesloten bij de Geschilleninstantie Pensioenfondsen. Daarnaast is het klachtenbeleid en -procedure volledig in lijn gebracht met de Gedragslijn Goed omgaan met klachten van de Pensioenfederatie. In 2024 zijn er vijf klachten behandeld, waarvan 4 direct zijn afgehandeld. Er zijn geen geëscaleerde klachten geweest. In onderstaand overzicht wordt de klacht weergegeven die indirect afgehandeld is. Deze klacht is naar tevredenheid van de deelnemer afgehandeld.

Datum	17-06-2024
Onderwerp	Service en klantgerichtheid

Omschrijving

De moeder van de deelnemer heeft telefonisch contact opgenomen met de klantenservice. Zij uitte verschillende klachten en ervaringen. Zij is van mening dat er gebrek aan empathie was, dat er lange wachttijden zijn en dat er onvoldoende kennis is over de regeling die wij uitvoeren..

Oplossing

Op 25 juni 2024 hebben we telefonisch contact opgenomen met de moeder van de deelnemer. We hebben onze excuses aangeboden voor hoe de telefoongesprekken zijn verlopen. Ze heeft de klacht verduidelijkt. Wij hebben begrip getoond voor de zienswijze van de moeder van de deelnemer. Daarbij hebben wij aangegeven deze feedback te gebruiken om onze dienstverlening te verbeteren. De deelnemer en zijn moeder hebben tijdens het gesprek hun dank uitgesproken over hoe wij de klacht hebben afgehandeld. We hebben benadrukt dat we de formulieren voor het einde van de maand retour dienen te ontvangen, zodat we de eerste betaling in juli kunnen verwerken.

Omschrijving

De deelnemer geeft aan dat hij voor de maand maart geen betaling heeft ontvangen. Het gebeurt vaker dat de deelnemer geen betaling ontvangt. De deelnemer geeft aan dat hij er steeds zelf achteraan moet bellen.

Processen aangepast

In week 27 heeft het volledige klantenserviceteam deel genomen aan een communicatietraining voor telefonische vaardigheden..

Wet- en regelgeving

In 2024 zijn aan Pensioenfonds Forbo geen dwangsommen of boetes opgelegd. Er zijn door de toezichthouders De Nederlandsche Bank N.V. en/of de Stichting Autoriteit Financiële Markten geen aanwijzingen aan het fonds gegeven, noch is een bewindvoerder aangesteld of is bevoegdheidsuitoefening van organen van het fonds gebonden aan toestemming van de toezichthouder.

Incidenten

In 2024 zijn er twee incidenten gemeld bij het bestuur door de vermogensbeheerder. Deze incidenten waren niet van dusdanige aard dat deze gemeld dienden te worden de toezichthouders DNB en/of AFM.

Stembeleid niet nageleefd

In de periode medio 2022 tot december 2024 is er door een administratieve fout niet gestemd op aandeelhouders-vergaderingen voor het MN Aandelenfonds Verre Oosten. Hierdoor heeft MN geen uitvoering kunnen geven aan het stemrecht van de participanten in dit fonds.

Er zitten circa 225 bedrijven in de benchmark van het MN Aandelenfonds Verre Oosten. Over de afgelopen twee jaar zijn er 454 reguliere en bijzondere aandeelhoudersvergaderingen geweest, waarin 6593 managementresoluties en 86 aandeelhoudersresoluties ter stemming hebben voorgelegd. Verreweg de meeste agenda items op een aandeelhoudersvergadering zijn routinematige managementresoluties, denk hierbij bijvoorbeeld aan de benoeming van bestuurders (meerdere agenda items per vergadering) en de goedkeuring jaarverslag. De aandeelhoudersresoluties hebben vaak betrekking op E, S of G thema's. 16 van de 225 bedrijven waren gedurende de periode ook onderdeel van MN's engagementprogramma's, waarvan een deel inmiddels is uitgesloten.

Er zal een evaluatie plaatsvinden van het reconciliatieproces waarbij rollen en verantwoordelijkheden worden aangescherpt. De formele procesbeschrijving en vastlegging vindt uiterlijk eind januari 2025 plaats, in ieder geval voor aanvang van het aanstaande AVA seizoen. Wel is er in de tussentijd al naar de bestaande verklaringen gekeken en zijn deze aangepast. - Het proces voor het opzetten en sluiten van custody accounts wordt zodanig aangepast dat er minder verschillen zijn en daarnaast duidelijkere verklaringen worden gegeven voor verschillen in accounts. Er heeft inmiddels al een aantal gesprekken plaatsgevonden om het proces te verbeteren.

Penetratietest bij FOX IT

Incident MN IT bij security monitoring, bleek een te late response bij penetratietest bij FOX IT door onderbezetting. Deze uitgevoerde test is door de MN security systemen waargenomen en gecategoriseerd als een kritieke IT dreiging. Deze fictieve dreiging is door de MN IT systemen automatisch doorgezet naar het Security Operations Center (SOC) van Fox IT die verantwoordelijk is voor de afhandeling van dit soort dreigingen. Voor kritieke IT dreiging is contractueel een reactietijd van 15 minuten overeengekomen en voor priority IT dreiging 1 uur. Fox IT reageerde enkele uren na de dreiging. Deze reactietijd was ver buiten alle overeengekomen termijnen. Er is overleg geweest en MN heeft een formele klacht ingediend bij Fox IT. Fox IT heeft verbetermaatregelen beloofd om de personele bezetting en de contractuele afspraken ten alle tijden te waarborgen. MN kiest er voor de situatie nauwgezet te monitoren en geeft Fox IT, gezien hun tot voor dit incident goede reputatie, de gelegenheid zich te verbeteren.

Onderzoek naar Datakwaliteit Pensioenfonds Forbo

Bij het onderzoek naar de datakwaliteit van Pensioenfonds Forbo is in de eerste fase gebleken dat er over een aantal jaren onjuiste salariscomponenten waren doorgegeven aan de uitvoerder. Hierdoor zijn er destijds onjuiste grondslagen voor de pensioenopbouw gebruikt. De salarisadministratie heeft alle betreffende jaren, deelnemers en salarisbedragen en -componenten beoordeeld en

de onjuistheden in kaart gebracht. In overleg met AZL worden deze onjuistheden gecorrigeerd in de administratie in lijn met het herzieningenbeleid van Pensioenfondsen Forbo.

Gedraglijn Verwerking persoonsgegevens Pensioenfondsen

Pensioenfondsen Forbo houdt zich aan de Gedraglijn Verwerking persoonsgegevens Pensioenfondsen. In het Privacybeleid dat te vinden is op de website van het pensioenfonds staat weergegeven hoe het fonds omgaat met gegevens van deelnemers en hoe deelnemers, indien gewenst, hun rechten hierop zouden kunnen uitoefenen. Per kwartaal rapporteert de Pensioenuitvoeringsorganisatie (AZL) aan het bestuur, of er datalekken zijn voorgekomen en in hoeverre deelnemers gebruik hebben gemaakt van hun rechten volgens de AVG. Met alle betreffende partijen die persoonsgegevens verwerken voor het Pensioenfonds Forbo zijn verwerkingsovereenkomsten opgesteld.

In 2024 zijn er bij het fonds geen verzoeken van deelnemers ontvangen met betrekking tot deze AVG-rechten en er zijn geen datalekken opgetreden.

Code pensioenfondsen 2024

Per 1 januari 2024 is de nieuwe Code pensioenfondsen van kracht geworden. Pensioenfondsen zijn als instellingen met een sociaal doel onderdeel van maatschappelijke ontwikkelingen en reageren daarop. Die maatschappelijke ontwikkelingen beïnvloeden ook de normen die 'goed pensioenfondsbestuur' in deze code beschrijven. De code beweegt daarom mee met die ontwikkelingen en vraagt daarom eens in de zoveel tijd om aanpassingen. In de vernieuwde versie van de code ziet de actualisering specifiek op de drie onderwerpen: 'centraal stellen van de belanghebbenden', 'duurzaamheid' en 'diversiteit en inclusie'.

De code gaat er volgens het principe 'pas toe of leg uit' vanuit dat de pensioenfondsen de normen naleven. Pensioenfondsen vermelden in het bestuursverslag dat zij de code naleven (conform norm 15). Als een pensioenfonds redenen heeft om een norm niet of gedeeltelijk na te leven, dan licht het bestuur van het pensioenfonds dit toe in het bestuursverslag. Afwijken van de normen is dus mogelijk, als daar een goede reden en uitleg voor is.

De code nodigt pensioenfondsen uitdrukkelijk uit om bij een aantal normen jaarlijks in verhalende (beschrijvende) zin te rapporteren over de naleving van die norm (dus ook bij naleving van die norm).

Deze uitnodiging tot een verhalende rapportage betreft de volgende normen:

- norm 1 Missie, visie, strategie
- norm 4 Kennen van voorkeuren van belanghebbenden
- norm 34-35 Diversiteits- en inclusiebeleid

normnr	Inhoud norm	Toelichting
1	Het pensioenfonds heeft een missie, visie en strategie. Daarin beschrijft het pensioenfonds wat het pensioenfonds wil betekenen en bereiken voor zijn belanghebbenden, rekening houdend met hun voorkeuren en belangen. Op deze wijze bepaalt het pensioenfonds wat zijn strategische doelstellingen en beleidsuitgangspunten, waaronder de risicohouding, zijn. Het pensioenfonds evalueert zijn missie, visie en strategie periodiek en rapporteert hierover in zijn bestuursverslag.	Pensioenfonds Forbo heeft in 2024 haar missie, visie en strategie opnieuw herijkt en vastgesteld. Het bestuur staat nog steeds vol achter de missie om al haar deelnemers met een goed gevoel met pensioen te laten gaan en zijn. Dit goede gevoel willen wij laten bestaan door goede, persoonlijke en duidelijke informatieverstrekking, een juiste vaststelling van het pensioen en complete en correcte communicatie over het eigen pensioen en de ontwikkelingen van het fonds. De risicohouding van het fonds is afgestemd op de risicohouding van de deelnemer conform het risicobereidheidsonderzoek, zodat de deelnemer zich kan herkennen in de keuzes het fonds. Evenwichtige belangenafweging is hierbij de basis en komt met goede onderbouwing en uitleg.
4	Het pensioenfonds verdiept zich in de voorkeuren van de bij het pensioenfonds betrokken belanghebbenden en betreft deze voorkeuren bij het bepalen van zijn strategische doelstellingen en beleidsuitgangspunten en gaat daarover met de belanghebbenden in gesprek. Het pensioenfonds rapporteert hierover jaarlijks in het bestuursverslag.	Het bestuur heeft bij het risicobereidheidsonderzoek ook een bredere uitvraag gedaan naar voorkeuren van de deelnemers. Deze worden meegenomen in beleidsuitgangspunten van het fonds. Daarnaast gaat het bestuur regelmatig in gesprek met alle betrokken belanghebbenden door middel van fysieke bijeenkomsten of periodiek overleg.
34	Het pensioenfonds heeft een schriftelijk beleid vastgesteld om de diversiteit en inclusie in zijn fondsorganen te vergroten of in stand te houden. Dit beleid stelt passende doelen op ten aanzien van de mate van diversiteit op alle voor het pensioenfonds relevante maatschappelijke aspecten, waaronder tenminste geslacht of genderidentiteit, leeftijd en sociaal-culturele achtergrond. Op basis van dit beleid heeft het pensioenfonds een planmatige aanpak gericht op het bereiken van deze doelen. Het bestuur herijkt dit beleid periodiek en rapporteert jaarlijks in het bestuursverslag over de resultaten van dit beleid.	Dit is vastgelegd in het geschiktheidsplan en organisatie inrichting van het fonds. Het bestuur is afhankelijk van beschikbaar stellen van medewerkers als kandidaat bestuurders, maar probeert hierbij middels gesprekken richting te geven. Geschiktheid en complementariteit zijn van groot belang. Het bestuur bewaakt dat zij een herkenbare afspiegeling zal zijn van de belanghebbenden en bewaakt de continuïteit in het bestuur. Diversiteit en inclusie wordt gestimuleerd, passend bij de afspiegeling van de belanghebbenden.
35	Ten aanzien van leeftijdsdiversiteit geldt als minimum dat er tenminste één persoon zitting heeft in het bestuur en het verantwoordingsorgaan of het belanghebbendenorgaan die jonger is dan 40 jaar. Ten aanzien van genderdiversiteit geldt als minimum dat er in de genoemde organen variatie is in geslacht of genderidentiteit	Hier wordt niet volledig aan voldaan. In zowel het bestuur als het VO is voldoende genderdiversiteit aanwezig. De leeftijdsverdeling van zowel mensen van boven als onder de 40 is in het VO geborgd, in het bestuur niet meer. Bij de werving van nieuwe bestuurders wordt actief naar kandidaten van onder de 40 gezocht maar het fonds is hierin beperkt in verband met de samenstelling van de werknemers van de organisatie.

normnr	Inhoud norm	Toelichting
36	Het bestuur, het intern toezicht, het verantwoordingsorgaan en het belanghebbendenorgaan houden rekening met het diversiteits- en inclusiebeleid bij het opstellen van de eisen waaraan nieuwe leden van het orgaan dienen te voldoen.	Er wordt wel rekening mee gehouden binnen de mogelijkheden van het beschikbare aanbod van kandidaten voor de diverse functies.
37	De eerste zittingstermijn van een lid van het bestuur, de raad van toezicht, het belanghebbendenorgaan of verantwoordingsorgaan is maximaal vier jaar. Deze leden kunnen voor een tweede termijn van maximaal vier jaar worden benoemd. Een bestuurslid en een lid van het belanghebbendenorgaan of verantwoordingsorgaan kunnen als daarvoor aanleiding bestaat voor een derde termijn van maximaal vier jaar worden benoemd. In dat geval onderbouwt het bestuur de aanleiding voor een derde benoeming en deelt het bestuur dit met de overige organen. Leden van een visitatiecommissie zijn maximaal acht jaar betrokken bij hetzelfde pensioenfonds.	Per 20 december 2022 heeft het bestuur besloten hiervan af te wijken voor de zittingstermijn van de bestuurder met de secretarisfunctie. Met de komst van het nieuwe Pensioenstelsel ziet het bestuur een knelpunt bij de afloop van de laatste termijn van de bestuurder met de secretarisfunctie. Deze bestuurder is juist degene die fulltime voor het bestuur werkzaam is, de meeste achtergrondkennis en pensioen-wetskennis heeft. Wanneer deze bestuurder onverhoopt het bestuur zou moeten verlaten door afloop van de maximale termijn zou veel kennis en kunde van het bestuur van Pensioenfonds Forbo verloren gaan, wat de stabiliteit en continuïteit van het bestuur in gevaar kan brengen. Daarom heeft het bestuur besloten om aan de zittingstermijn van de bestuurder die de secretarisfunctie uitvoert, geen maximale herbenoemingslimiet te koppelen maar voor onbepaalde tijd te benoemen. Het Verantwoordingsorgaan heeft de onderbouwing van het bestuur beoordeeld en deelt de zorgpunten van het bestuur. Daarmee heeft het VO ingestemd met de voorgestelde aanpassing. Hiertoe zijn de statuten van het fonds aangepast per 20 maart 2023. De maximale zittingsduur VC is maximaal 8 jaar en opgenomen in reglement Intern Toezicht

Uitbestedingsbeleid

In de uitvoering van haar kernactiviteiten, het administreren, beheren en uitbetalen van de pensioenen en het vermogensbeheer, staan zowel vertrouwelijkheid als maximale kwaliteit van dienstverlening voorop. Hiertoe heeft Pensioenfonds Forbo een uitbestedingsbeleid opgesteld. De belangen van (gewezen) deelnemers, pensioengerechtigden en overige belanghebbenden mogen geen gevaar lopen doordat het fonds delen van haar werkzaamheden heeft uitbesteed aan derden. Ook is van belang dat de derde aan wie het fonds werkzaamheden heeft uitbesteed het integriteitsbeleid (waaronder beleid ten aanzien van belangenverstrengeling) onderschrijft of een eigen integriteitsbeleid hanteert dat passend is bij het beleid van het fonds, zodat een integriteitsrisico bij uitbesteding kan worden beheerst.

Doelstelling van het uitbestedingsbeleid is het waarborgen van continuïteit en constante kwaliteit van de dienstverlening tegen beheersbare en te verantwoorden kosten. Hiermee blijven de reputatie en integriteit van het pensioenfonds gewaarborgd. Het uitbestedingsbeleid is van toepassing op alle uitbestede, bedrijfs-kritieke activiteiten en processen van het pensioenfonds. Het uitbestedingsbeleid is van toepassing op alle bestaande en/of nieuwe uitbestedingsovereenkomsten gedurende de gehele looptijd van deze overeenkomsten. Elke uitbestedingsovereenkomst zal jaarlijks worden geëvalueerd met de betreffende partij.

Naast de evaluatie van de uitbestede dienstverlening worden ook de partijen die andere dienstverlening verzorgen periodiek geëvalueerd.

Aan uitbesteding is voor het fonds een aantal risico's verbonden. Het bestuur heeft daarom beleid vastgesteld voor de beheersing van risico's die samenhangen met uitbesteding van (delen van) bedrijfsprocessen.

Uitbesteding

Het bestuur van Pensioenfonds Forbo heeft op basis van haar verantwoordelijkheid voor het beheer van het fonds, de vereiste professionalisering en de noodzakelijke risicobeheersing gekozen voor uitbesteding van de volgende werkzaamheden aan externe partijen:

- administratief beheer van het pensioenfonds;
- vermogensbeheer;
- houderschap Actuariële sleutelfunctie;
- houderschap Interne Audit sleutelfunctie
- houderschap Risicomanagement sleutelfunctie.

Het bestuur van het fonds besteedt in ieder geval niet uit:

- taken en werkzaamheden van personen die het dagelijks beleid van het pensioenfonds bepalen;
- werkzaamheden waarvan uitbesteding de verantwoordelijkheid van het bestuur voor de organisatie en beheersing van bedrijfsprocessen en het toezicht daarop kan ondermijnen;
- indien de uitbesteding een belemmering kan vormen voor een adequaat toezicht op de naleving van wet- en regelgeving.

Risicoanalyse en uitbestedingsproces

Alvorens activiteiten of processen worden uitbesteed voert het bestuur van het fonds een risicoanalyse uit waarin minimaal is opgenomen:

- Een kosten-baten analyse van de uitbesteding van de activiteiten of processen.
- De te verwachten impact van uitbesteding van de activiteiten of processen.
- Een analyse van de financiële, operationele en reputatie gerelateerde risico's en de vereiste toezichtsmaatregelen.
- De afspraken over de wijze waarop de uit te besteden activiteiten of processen worden uitgevoerd.

Het bestuur kan besluiten zich bij het uitbestedingsproces te laten begeleiden door één of meerdere externe partijen, welke bij een dergelijk proces een toegevoegde waarde vanuit marktkennis of anderszins kunnen hebben.

Governance van de uitbestedingsrelatie

Rollen en verantwoordelijkheden

Het bestuur is te allen tijde eindverantwoordelijk voor alle werkzaamheden van het fonds, en dus ook voor de uitbestede werkzaamheden. Taken, bevoegdheden en verantwoordelijkheden van het bestuur en de uitbestedingspartner worden omschreven in de overeenkomst met de uitbestedingspartner. Tussen partijen worden daarover schriftelijk afspraken gemaakt. De taken, bevoegdheden en verantwoordelijkheden mogen elkaar niet overlappen.

Deskundigheid en geschiktheid

Het bestuur draagt zorg voor zijn eigen deskundigheid en geschiktheid zodat het voldoende 'countervailing power' heeft ten opzichte van de uitbestedingspartner. Dit is onderdeel van het geschiktheidsplan dat het bestuur heeft opgesteld. Ten behoeve van de countervailing power is een tweede externe deskundige als vast lid in de Beleggingsadviescommissie opgenomen.

Uitbestedingsovereenkomst

Naast een zorgvuldige selectie van de uitbestedingspartner die voldoet aan de door het bestuur opgestelde eisen, dienen de uitbestede werkzaamheden gedurende de periode van uitbesteding, te worden gecontroleerd, zodat kwaliteit en continuïteit zijn gewaarborgd.

De afspraken met de uitbestedingspartner worden vastgelegd in een uitbestedingsovereenkomst die voldoet aan de eisen op grond van artikel 13 van het Besluit uitvoering Pensioenwet. Waarborging van de kwaliteit van de werkzaamheden vindt plaats door het gelijktijdig met het afsluiten van de uitbestedingsovereenkomst opstellen van een service level agreement (hierna SLA) met de uitbestedingspartner, waarin specifieke taken, bemensing, op te leveren producten, kwaliteits- en serviceniveau, tijdsafspraken en boetebedingen zijn beschreven. Iedere drie jaar wordt de uitbestedingsovereenkomst herijkt.

Daarnaast evalueert het bestuur jaarlijks de dienstverlening met de desbetreffende uitbestedingspartner.

In de SLA welke altijd schriftelijk dient te worden vastgelegd, worden onder meer, onderstaande voorwaarden opgenomen:

- vertrouwelijke gegevens, waaronder persoonsgegevens, worden conform wettelijke voorschriften gewaarborgd;
- informatieverstrekking naar verschillende opdrachtgevers vindt gescheiden plaats;
- gegevens en bestanden van het fonds worden beveiligd en toegangsrechten en autorisaties worden op adequate wijze aan betrokken medewerkers verstrekt;
- de inrichting van de systemen is zodanig dat de continuïteit van de dienstverlening niet in gevaar komt en dat bij onvoorziene omstandigheden een adequaat noodstelsel in werking treedt;
- indien de overeenkomst niet nagekomen wordt door één van de partijen treedt een procedure voor de niet-nakoming van de overeenkomst in werking, zoals in het contract of de SLA is vastgelegd;
- Het recht van het fonds om zelf of door een derde een audit te laten uitvoeren;
- de omstandigheden waaronder de overeenkomst beëindigd kan worden en de financiële en uitvoeringstechnische waarborgen van die beëindiging.

Uitbesteding Administratie

Het bestuur heeft het administratieve beheer van het pensioenfonds uitbesteed aan een externe administrateur. Het administratieve beheer betreft:

- Het voeren van de boekhouding, met betrekking tot activa, passiva, en de exploitatie van het fonds;
- Het uitvoeren van de uitkeringen van het fonds;
- Het ondersteunen, registreren en uitvoeren van waardeoverdrachten;
- Het registreren en controleren van het deelnemersbestand;
 - aan de hand van de door het dagelijks bestuur aangegeven mutatie van actieve deelnemers;
 - aan de hand van bevolkingsgegevens inzake overlijden, woonplaats en andere relevante uitkeringsgegevens;
- De management rapportage;
- Het opstellen en voorbereiden van de jaarlijkse financiële verantwoording.

Alle taken, verantwoordelijkheden en bevoegdheden van de administrateur zijn vastgelegd in een contract en service level overeenkomst. Daarnaast kent de administrateur een ISAE-3402 type 2 en een ISAE-3000 type 1 rapportage die jaarlijks door het bestuur worden beoordeeld.

Tevens is de administrateur bevoegd tot procuratie bij het pensioenfonds voor een door het bestuur vastgesteld overzicht van correspondentie, evenals het uitvoeren van de maandelijks uitkeringen tot een maximum van € 580.000.

Uitbesteding Vermogensbeheer

Het vermogensbeheer is uitbesteed aan een fiduciair vermogensbeheerder die tevens de beleggingsadministratie voert.

Het vermogensbeheer wordt gevoerd in overeenstemming met fiduciaire beginselen, waarbij de externe beheerder fondsen onderbrengt bij geselecteerde gespecialiseerde fondsbeheerders en binnen de door het bestuur vastgestelde tracking errors en fondsen.

Maandelijks rapporteert de vermogensbeheerder de stand van zaken middels de maandrapportage. Elk kwartaal volgt de kwartaalrapportage waarin een uitgebreide toelichting op resultaten en verwachtingen wordt gegeven. Daarnaast kent de vermogensbeheerder een ISAE-3402-, een risicorapportage, een MVB-rapportage en een productenrapportage.

Ook kan de vermogensbeheerder het bestuur en/of beleggingsadviescommissie adviseren. Rapportages worden door de beleggingsadviescommissie geanalyseerd en aan het bestuur toegelicht.

Monitoring van de uitbestedingsrelatie

Het bestuur toetst regelmatig of de manier waarop de uitbesteede activiteiten of processen worden uitgevoerd in overeenstemming is met de gemaakte afspraken. Het bestuur doet dit door middel van:

- het monitoren van de uitbestedingspartners via het laten uitvoeren van periodieke audits bij de uitbestedingspartner of het laten rapporteren over de stand van zaken m.b.t. de aanbevolen verbeteringen in de ISAE-3402 verklaring type 2 of een daarmee vergelijkbare verklaring;
- het bestuderen en bespreken van maand- en kwartaalrapportages van de uitbestedingspartners, waarin naast de gebruikelijke informatie ook wordt gerapporteerd over klachten, incidenten en uitzonderingen;
- jaarlijks overleg en evaluatie met de uitbestedingspartners over de uitvoering van de (bijgestelde) processen.

Bovengenoemde rapportages en verslagen dienen aan te sluiten op het door het fonds vastgestelde beleid en de gemaakte afspraken. De rapportages worden ter toelichting aan en bespreking door het bestuur voorgelegd.

Risicomanagement

Inleiding

Integraal risicomanagement (IRM) is het middel om kansen en risico's en de beheersing daarvan af te stemmen op de missie, visie, strategie en doelstellingen van het pensioenfonds. Onder een risico wordt daarbij verstaan iedere mogelijke gebeurtenis die van invloed is op het realiseren van de missie, visie, strategie en doelstellingen van het pensioenfonds.

Management van de risico's draait niet om het uitsluiten van alle mogelijke risico's, maar om het vinden van een balans tussen kansen benutten (bewust risico's nemen) en bewust risico's verminderen, vermijden of overdragen. Hiertoe dient een afweging te worden gemaakt tussen de kosten en de opbrengst van risicobeheersing. De noodzakelijke mate van beheersing wordt bepaald door de risicohouding van het pensioenfonds. In welke mate is het pensioenfonds bereid risico's te lopen (risicobereidheid) en in welke mate kan het pensioenfonds risico lopen, gegeven de kenmerken van het pensioenfonds.

Het doel van het IRM is:

- inzichtelijk maken in welke mate risico wenselijk/acceptabel is;
- inzicht geven in de verschillende risico's;
- overzicht bieden van de risico's om prioriteiten te kunnen stellen;
- mogelijkheden bieden om risico's te beheersen tot naar een wenselijk niveau.

Inrichting van het integraal risicomanagement

In het IRM beleidsdocument wordt nader toegelicht wat de bestuurlijke visie op risico's is, wat de risicostrategie is en op welke wijze het pensioenfonds het risicomanagement heeft ingericht. Deze inrichting betreft zowel de inrichting van de governance als de inrichting van het risicomanagementproces. Het (herhalende) proces kent de volgende stappen:

- Attitude: hoeveel risico is wenselijk/acceptabel?
- Identificatie: met welke risico's wordt het pensioenfonds geconfronteerd?
- Analyse: hoe groot zijn de risico's?
- Reactie: is de beheersing passend?
- Evaluatie: evaluatie van risico's en risicobeheersing.

Als onderdeel van de inrichting maakt het pensioenfonds bewust onderscheid tussen financiële en niet-financiële risico's.

Financiële risico's

Voor een financiële instelling zoals een pensioenfonds behoort het bewust aangaan en beheersen van financiële risico's, om de financiële doelstellingen te realiseren, tot de kerntaken. Financiële risico's betreffen enerzijds risico's die voortkomen uit het aangaan van pensioenverplichtingen (actuariële risico's) en anderzijds uit het beleggen van de bijbehorende bezittingen (beleggingsrisico's).

Risicohouding (attitude)

Het pensioenfonds heeft in overleg met sociale partners beleidsuitgangspunten en een risicohouding vastgesteld. Deze risicohouding moet worden gezien in samenhang met de missie, visie, strategie en doelstellingen van het pensioenfonds en is bepalend voor het beleggingsbeleid en daarmee voor de mate waarin het pensioenfonds blootstaat aan financiële risico's. De beleidsuitgangspunten en risicohouding zijn vastgelegd in de ABTN.

Risicocategorieën (identificatie)

Met betrekking tot financiële risico's worden de volgende risicocategorieën onderscheiden:

1. Financiële risico's (solvabiliteit)
S1 Renterisico
S2 Aandelen- en vastgoedrisico
S3 Valutarisico
S4 Grondstoffenrisico
S5 Kredietrisico
S6 Verzekeringstechnisch risico
S7 Liquiditeitsrisico
S8 Concentratierisico
S9 Operationeel risico
S10 Actief beheer risico

Deze risicocategorieën tezamen vormen het solvabiliteitsrisico, ofwel het risico dat het pensioenfonds niet beschikt over voldoende vermogen ter dekking van de pensioenverplichtingen. Indien de solvabiliteit van het pensioenfonds zich negatief ontwikkelt, bestaat het risico dat er geen ruimte beschikbaar is voor toeslagverlening of dat het noodzakelijk kan zijn om pensioenen te verlagen. Hiertoe beoordeelt het pensioenfonds risico's met betrekking tot de verplichtingen en beleggingen in samenhang en in relatie tot de financiële risicohouding, -doelstellingen en -beleidsuitgangspunten. Zowel op de korte-, middellange-, lange- als zeer lange termijn.

In aanvulling op bovenstaande hanteert het pensioenfonds nog een risicomaatstaf om te toetsen of het beleid aansluit bij het gewenste risicoprofiel: het balansrisico. Het balansrisico geeft een indicatie van de volatiliteit van het verwachte rendement ten opzichte van de verplichtingen.

Niet-financiële risico's

Naast financiële risico's, die voortkomen uit het aangaan van verplichtingen en uit het beleggen van de bijbehorende bezittingen, wordt het pensioenfonds bij de uitvoering geconfronteerd met niet-financiële risico's. Deze niet-financiële risico's kunnen overigens wel degelijk financiële gevolgen hebben, maar liggen op het vlak van de uitvoering en besluitvorming.

Risicohouding (attitude)

Ook op het gebied van niet-financiële risico's heeft het pensioenfonds een risicohouding bepaald. Deze risicohouding bepaalt de gewenste mate van beheersing van de verschillende risico's. De kwantificering van deze risicohouding hangt samen met de gehanteerde methodiek voor de risicoanalyse en wordt tot uitdrukking gebracht in een matrix. De uitwerking hiervan is vastgelegd in het IRM-beleidsdocument.

Risicocategorieën (identificatie)

Met betrekking tot niet-financiële risico's worden de volgende risicocategorieën onderscheiden:

2. Niet-financiële risico's			
1. Pensioenbeheer	2. Vermogensbeheer	3. Interne processen en besluitvorming	4. Omgeving
1.1 Kwaliteit 1.2 Continuïteit 1.3 Integriteit 1.4 IT	2.1 Kwaliteit 2.2 Continuïteit 2.3 Integriteit 2.4 IT	3.1 Kwaliteit 3.2 Continuïteit 3.3 Operationeel 3.4 IT 3.5 Juridisch 3.6. Integriteit	4.1 Marktverhouding 4.2 Afhankelijkheid 4.3 Reputatie 4.4 Ondernemingsrisico

Een aantal categorieën is verder onderverdeeld in een aantal subcategorieën.

Inzicht in risico's en beheersmaatregelen

Analyse en reactie financiële risico's

De financiële risico's worden onder meer gemeten door middel van een periodieke ALM-studie. Het bestuur heeft in 2023 de meeste recente ALM-studie uitgevoerd, waarbij gegeven de transitie naar het nieuwe pensioenstelsel de focus gelegd is op de verwachte resultaten voor de komende paar jaren. Daarbij is vastgesteld dat de huidige financiële opzet nog steeds passend is bij het risicoprofiel van het pensioenfonds. In het kader van de overgang naar het nieuwe pensioenstelsel en de bescherming van de benodigde inwaardekkingsgraad, is de renteafdekking in twee stappen verhoogd naar 80%. Over 2024 is door het bestuur de financiële opzet gemonitord en is behalve de renteverhoging geen andere aanpassingen op strategisch niveau doorgevoerd. Ten aanzien van de solvabiliteit worden financiële risico's tevens gemeten aan de hand van het door DNB opgelegde standaardmodel voor het bepalen van het vereist eigen vermogen. Voor kwalitatieve uitleg en kwantificering van deze zogenaamde S1 t/m S10 risico's wordt verwezen naar de risicoparagraaf bij de toelichting op de jaarrekening.

Voor de korte termijn staat de financiële positie net als afgelopen jaren nog onder druk. De dekkingsgraad is in 2024 met ca. 3%-dekkingsgraadpunt gestegen. De kwalificatie van de dekkingsgraad per ultimo 2024 is als toelaatbaar door het bestuur beoordeeld. Voor de middellange termijn verwacht het pensioenfonds op grond van het herstelplan zonder maatregelen te herstellen, is geen sprake van een benodigde korting en is net als afgelopen jaar geïndexeerd. Het bestuur is in staat geweest om een gedeeltelijke indexatie toe te kennen per 1 januari 2025.

Voor de lange termijn is de financiële opzet robuust ingericht, is het financieringsbeleid evenwichtig, realistisch en haalbaar en passen de financiële risico's binnen de risicohouding en beleidsuitgangspunten (op grond van de ALM-studie 2023 en aanvangshaalbaarheidstoets). De haalbaarheidstoets staat elders in dit verslag toegelicht.

Het renterisico, kredietrisico en het aandelenrisico worden als meest materiële financiële risico's gezien (op grond van het VEV en het balansrisico).

Analyse en reactie niet-financiële risico's

Voor ieder van de geïdentificeerde niet-financiële risicocategorieën heeft het pensioenfonds concrete risicodefinities en -scenario's vastgelegd. Dit is vertaald naar zogenaamde risicokaarten. Deze zijn als basis gehanteerd voor een 'risico self assessment' waarmee is bepaald hoe groot het risico wordt ingeschat, zowel in termen van kans en impact als in termen van bruto (zonder beheersmaatregelen) als netto (ná beheersmaatregelen). De ingeschatte risico's worden afgezet tegen de risicohouding en vervolgens wordt bepaald in hoeverre aanvullende actie wenselijk is. Dit betreft een kosten/baten afweging die kan leiden tot het aanpassen van beheersing, het overdragen, het vermijden of het accepteren van het risico. De methodiek van dit 'risico self assessment' is vastgelegd in het IRM-beleidsdocument. De uitkomsten vormen vervolgens de basis voor de continue monitoring en rapportage op kwartaalbasis. De belangrijkste uitkomsten worden in de alinea hierna uitgelicht.

Monitoring en rapportage

Ter invulling van de monitoring is een proces ingericht dat leidt tot een risicorapportage aan het bestuur op kwartaalbasis. De financiële risico's en de niet-financiële risico-inschattingen worden hiermee op kwartaalbasis geactualiseerd. Hierin wordt gerapporteerd over wijzigingen in risico's en beheersing gedurende het kwartaal.

Ondanks dat de dekkingsgraad over het hele jaar met ca. 3% dekkingsgraadpunt is toegenomen, geldt het pensioenfonds ook aan het eind van 2024 nog steeds onder het vereiste dekkingsgraad is gebleven. Hierdoor is ook in 2025 het indienen van een herstelplan noodzakelijk.

In de IRM-kwartaalrapportage over het eerste kwartaal van 2024 is gerapporteerd dat de pensioenresultaten, zoals getoetst in de haalbaarheidstoets 2024, voldoen aan de lange termijn risicohouding. Het vereist eigen vermogen is geheel 2024 binnen de korte termijn risicohouding gebleven. Met betrekking tot nominale pensioenen kunnen uitkeren, ligt de dekkingsgraad ultimo 2024 boven het niveau van het minimaal vereist eigen vermogen en boven de toeslagdrempel en verwacht het pensioenfonds op basis van het herstelplan tijdig te herstellen (doelstelling nominale zekerheid kwalificeert daarmee als toelaatbaar). Het pensioenfonds heeft net als vorig jaar aan het eind van 2024 hernieuwd kunnen indexeren. De actuele dekkingsgraad is over 2024 met 3% dekkingsgraadpunt gestegen, waardoor het net tot boven de toeslagdrempel is gebleven. Doelstelling waardevast pensioen kwalificeert daarmee als toelaatbaar.

In de IRM-kwartaalrapportage over het vierde kwartaal van 2024 wordt met betrekking tot niet-financiële risico's gerapporteerd over in totaal 54 risicocategorieën. Het netto risico (ná aanwezige beheersing) voor 28 categorieën wordt gekwalificeerd als 'acceptabel'; voor 21 als 'toelaatbaar' en voor 5 als 'zorgwekkend'. Het bestuur accepteert en onderkent deze risico's en blijft deze monitoren. Er worden geen categorieën gekwalificeerd als 'onacceptabel'. De meest materiële niet-financiële risico's hebben voornamelijk betrekking op uitbestede processen. Het managen en monitoring van uitbestede processen heeft de volle aandacht van het bestuur.

Vooruitblik

In 2024 is aan de hand van risico-assessments de niet-financiële risico's geactualiseerd. Daarbij is met name aandacht besteedt aan de actualisatie van de Wtp projectrisico's, IT risico's/(cyberrisico's) en een RSA voor de integriteitsrisico's uitgevoerd. In de eerste helft van 2024 is een jaarlijkse evaluatie van het IRM uitgevoerd, alsmede een actualisatie van het IRM-beleidsdocument. De volwassenheid van het IRM wordt voortdurend doorontwikkeld. De IRM rapportage is uitgebreid met een overzicht van alle risicokaarten die in de bijlagen is opgenomen. In 2024 heeft het ESG risicobeheer aandacht gekregen. Het bestuur gaat begin 2025 aan de hand van een longlist bepalen welke ESG risico's thuishoren op de shortlist. Daarna worden de geselecteerde risico's opgenomen in de risicotaxonomie en vervolgens per kwartaal over gerapporteerd in de IRM kwartaalrapportage. Ook in 2024 heeft ligt de focus van het bestuur gelegen op de belangrijke strategische projecten, zoals NPC project Datakwaliteitsproject en project DORA. In het IRM rapport wordt niet alleen teruggekeken over het afgelopen kwartaal, maar ook vooruitgekeken ter identificatie van nieuwe of opkomende risico's. In het vierde kwartaal van 2023 is een hernieuwde (reguliere) ERB opgestart en is afgerond in februari 2024. In 2025, dan wel 2026 voorafgaand aan het indienen van het implementatieplan komt ook een ERB gericht op de overgang naar het nieuwe pensioenstelsel.

Beleidsinstrumenten

Als maatstaf voor de draagkracht van het fonds wordt de beleidsdekkingsgraad gehanteerd. De ontwikkeling van de beleidsdekkingsgraad kan nadelig beïnvloed worden door voornoemde risico's. Om de risico's te beheersen en de ontwikkeling van de beleidsdekkingsgraad te beïnvloeden heeft het fonds een aantal beleidsinstrumenten tot haar beschikking:

- Beleggingsbeleid
- Premiebeleid
- Toeslagbeleid

Er is sprake van een vaste premiesystematiek. Er geldt geen bijstortingsverplichting. De pensioenpremie wordt zodoende niet gezien als een sturingsmiddel.

In 2023 is het beleidskader getoetst aan de hand van een ALM-studie. Daarbij is door het bestuur vastgesteld dat op basis van de verkregen ALM uitkomsten de risico's zich nog binnen aanvaardbare grenzen bevinden, de sturingsmiddelen nog voldoende kracht hebben en de ambitie van het fonds met betrekking tot het voorwaardelijke toeslagbeleid nog realiseerbaar is. Binnen de ALM 2023 is met name onderzocht of het huidige beleidskader ook passend is voor de periode tot aan de overgang naar het nieuwe pensioenstelsel. Als uitkomst daarvan is het beleggingsbeleid feitelijk niet tot nauwelijks veranderd en is om de risico's naar de overgang naar het nieuwe pensioenstelsel te verkleinen besloten om de renteafdekking per januari 2024 te verhogen naar 70%. Daaropvolgend heeft het bestuur in september 2024 besloten om de renteafdekking verder te verhogen naar 80%.

Op basis van deze uitgevoerde ALM studie is het volgende beleid op hoofdlijnen vastgesteld:

Beleidsdekkingsgraad (BDG)	Niveau (2024)	Voorwaardelijke Toeslagverlening actieven, pensioen-gerechtigden en slapers (CPI afgeleid)	Premie als percentage salarissom	Beleggingen
Grens voor volledige toeslagverlening	BDG $\geq$ 137,5%	Volledige toeslagverlening, inclusief herstel van kortingen cumulatief tot vijf jaar terug, daarna inhaaltoeslag. Inhaaltoeslag gelijk aan 1/5e deel van surplus. Inhaaltoeslag cumulatief tot 5 jaar terug.	Totale vaste premie van 23% van de salarissom	Beleggingsplan 2024: Matchingportefeuille 50% Returnportefeuille 50% Renteafdekking 80% marktrente Valuta afdekking: USD voor 75%, GBP en YEN voor 100%
Boven de toeslagdrempel, maar onder de grens voor volledige toeslagverlening	BDG $\geq$ 110% BDG < 137,5%	Gedeeltelijke toeslag (voor zover ook in de toekomst te realiseren)		
Boven de ondergrens maar onder de toeslagdrempel	BDG $\geq$ 104,2% BDG < 110%			
Onder de ondergrens	BDG < 104,2%	Geen toeslag Herstelplan tot Vereist Vermogen van maximaal 10 jaar (kortingen tijdsevenredig)		

Er wordt opgemerkt dat onder het nieuwe Financiële Toetsingskader (NFTK) het toeslagbeleid en het verlenen van mogelijke inhaaltoeslagen met name ingekaderd wordt door de hoogte van de beleidsdekkingsgraad en de strategisch vereiste dekkingsgraad. Bovenstaand overzicht biedt duidelijke richtlijnen.

Pensioenfonds Forbo heeft in 2024 geen gebruik gemaakt van de tijdelijk verruimde mogelijkheden voor toeslagverlening omdat deze niet meer van toepassing was. Daarnaast heeft het bestuur in 2024 besloten om geen gebruik te maken van het transitie-FTK. Hierdoor kon er per 1 januari 2025 0,53% toeslag worden verleend over 2024. Het bestuur heeft bij dit toeslagbesluit en het besluit voor het niet gebruiken van het transitie-FTK, de belangen en impact voor alle deelnemers meegewogen.

Verslag van de visitatiecommissie

Samenvatting Visitatie 2024

1. Inleiding

Het bestuur van Pensioenfonds Forbo (hierna: Fonds) heeft VCHolland en daarmee de leden van de visitatiecommissie (hierna: VC), na advies van het Verantwoordingsorgaan (hierna: VO) van het Fonds, de opdracht gegeven tot de uitvoering van een visitatie bij het Fonds.

De VC heeft tot wettelijke taak toezicht te houden op (de totstandkoming van) het beleid van het bestuur en op de algemene gang van zaken in het Fonds. Binnen dit kader vormt de VC zich een beeld van de wijze waarop het Fonds de Code Pensioenfondsen 2024 naleeft.

De VC is ten minste belast met het toezien op een adequate risicobeheersing en evenwichtige belangenafweging door het bestuur en legt verantwoording af over de uitvoering van de taken aan het VO en de werkgever, en in het jaarverslag.

Het intern toezicht vervult zijn taak zodanig dat het bijdraagt aan het effectief en slagvaardig functioneren van het Fonds en aan een beheerste en integere bedrijfsvoering.

VCHolland heeft voor de uitvoering van visitaties een werkwijze ontwikkeld die uiteindelijk uitmondt in een rapportage over de bevindingen en het oordeel van de VC. De visitatie strekte zich uit tot de op 17-03-2025 voor de VC beschikbare informatie met betrekking tot de periode tot 31-12-2024.

2. Oordeel/Bevindingen

Samenvattend oordeel:

De VC is van oordeel dat het beleid van het bestuur evenwichtig en op een zorgvuldige manier tot stand is gekomen en uitgevoerd. Het Fonds voert een consistent beleid en hanteert een bestendige gedragslijn. Het Fonds beschikt over een toereikende governance-structuur. Er is sprake van een effectief en slagvaardig optreden van het bestuur en een beheerste en integere bedrijfsvoering.

Samenvattend oordeel Code Pensioenfondsen

De VC heeft kennisgenomen van de eigen beoordeling van het Fonds met betrekking tot de naleving van de Code. De rapportage en uitleg van de uitzonderingen en de onderwerpen waarover het Fonds wettelijk of volgens de Code is gehouden te rapporteren, is toereikend. Uit de analyse die het Fonds heeft gedaan volgt dat het Fonds de Code op het gebied van diversiteit niet volledig volgt. Dit geldt ook voor de zittingsduur van de bestuursleden. Het Fonds geeft naar het oordeel van de VC voldoende motivatie en onderbouwing hiervoor. De VC merkt op dat beoordeling of goedkeuring van het jaarverslag 2024 niet tot haar mandaat behoort.

Naar het oordeel van de VC zijn de gerapporteerde uitzonderingen en de onderstaand gerapporteerde bevindingen niet van zodanige aard dat hiermee in materiële zin inbreuk wordt gemaakt op het naleven van de toegepaste toezichtsnormen, wet- en regelgeving.

a. Opvolging bevindingen en aanbevelingen

Het Fonds voert met betrekking tot de opvolging van aanbevelingen van de accountant, certificerend actuaris, sleutelfunctiehouders, VO en VC een procesmatige aanpak. De aanbevelingen zijn opgenomen op de actielijst van het bestuur welke in iedere reguliere bestuursvergadering wordt besproken en bijgehouden. De eerder door de VC gegeven aanbevelingen zijn in het bestuur besproken en grotendeels opgevolgd of toegelicht waarom de aanbeveling is aangehouden. Een aantal aanbevelingen is nog open en zal nog opgevolgd worden.

b. Algemene gang van zaken

Het Fonds verwacht per 1-1-2027 in te varen in een nieuwe regeling conform Wtp. De komende jaren ligt de focus op het transitieproces. De missie, visie en strategie van het Fonds zijn geëvalueerd en medio 2024 opnieuw vastgesteld. Daarbij is als tijdsspanne gekozen voor de periode tot aan de Wtp-transitie; voor de nieuwe regeling worden missie, visie en strategie later vastgesteld.

Actualiteiten en ontwikkelingen in wet- en regelgeving en ontwikkelingen op de financiële markten en de impact op het Fonds worden door het bestuur gemonitord en waar nodig worden adequate vervolgacties genomen.

In de loop van 2024 heeft het Fonds een drietal terugkoppelingsbrieven van de externe toezichthouders DNB en AFM gekregen waarin overtredingen werden geconstateerd. Het betrof toezichtbrieven en geen normoverdragende brieven of andere maatregelen jegens het Fonds. Het bestuur heeft de aanbevelingen van de toezichthouders ter harte genomen en waar mogelijk herstelacties ondernomen.

Het Fonds heeft per eind 2024 wederom een reservetekort. Daarvoor is een door DNB goedgekeurd herstelplan opgesteld.

c. Governance

De binnen het Fonds aanwezige governancestructuur draagt bij aan de uitvoering van goed pensioenfondsbestuur. Het bestuur wordt ondersteund door 3 commissies, namelijk beleggingsadvies-, communicatie- en risicocommissie, waarin besluitvorming in het bestuur wordt voorbereid. Bij het Fonds zijn de bedrijfsprocessen zo ingericht dat een beheerste en integere bedrijfsvoering goed is gewaarborgd. De Service Level Agreements (SLA's) die zijn afgesloten met de uitbestedingspartners bieden een goed inzicht in de kwaliteit van de dienstverlening en worden nauwgezet door het Fonds gemonitord.

Bij besluitvorming over onderwerpen waarbij evenwichtige belangenafweging een rol speelt, worden aantoonbaar belangen van de verschillende deelnemers groepen afgewogen. Het VO ziet toe op de evenwichtigheid. Het VO wordt tijdig betrokken en ontvangt voldoende informatie. De adviezen van het VO inzake evenwichtige belangenafweging worden meegenomen in de besluitvorming van het bestuur waarbij de VC de aanbeveling doet om dit aantoonbaar vast te leggen.

d. Geschiktheid

Het Fonds beschikt over een geschiktheidsplan inclusief een opleidingsplan. Er is een goed overzicht van de benodigde kennis en competenties en de aanwezigheid hiervan binnen de verschillende fondsgremia. Er wordt voldoende budget in zowel geld als tijd gereserveerd voor permanente educatie, zodat het bestuur en het VO de mogelijkheid hebben om cursussen te volgen indien gewenst. In het kader van permanente educatie worden speciale kennissessies georganiseerd met externe ondersteuning. In 2024 is met name aandacht besteed aan onderwerpen m.b.t. de Wet toekomst pensioenen en DORA. Ook het VO beschikt over voldoende mogelijkheden om kennis te vergaren. Om het VO haar rol bij de overgang naar de Wet toekomst pensioenen goed in te kunnen vullen, is zij in staat gesteld zich door een externe expert zich hierbij te laten ondersteunen.

Hoewel het voor bestuurders en de leden van het verantwoordingsorgaan een uitdaging is om voldoende tijd vrij te kunnen maken voor het Fonds, constateert de VC dat zij voldoende tijd beschikbaar maken om hun rol naar behoren te kunnen laten vervullen.

e. Vermogensbeheer

Het Fonds voert een consistent beleid met betrekking tot het vermogensbeheer. De uitvoering daarvan is gebaseerd op een duidelijke cyclus die uiteindelijk jaarlijks resulteert in een beleggingsplan voor het komende jaar. Er is sprake van een afdoende documentatie. De Beleggingsadviescommissie staat qua samenstelling borg voor een deskundige advisering jegens het bestuur. Daarbij is ook binnen de gescheiden verantwoordelijkheden sprake van een goede samenwerking met de externe vermogensbeheerder MN. Jaarlijks is ook sprake van een evaluatie. De beleggingsadviescommissie monitort ook de beleggingsrapportages en rapporteert daarover aan het bestuur. Besluiten met betrekking tot het vermogensbeheer worden in collectiviteit door het bestuur genomen. Het risicobeheer met betrekking tot het vermogensbeheer is op een adequate wijze ingevuld en maakt ook onderdeel uit van de totale risicocycclus. Optimalisatie van het beleggingsbeleid is een doorlopend aandachtspunt van het bestuur. Zo is in 2024 veel aandacht gegeven aan het MVB-beleid.

De VC doet nog een aanbeveling met betrekking tot het renteafdekking in relatie tot de komende transitie naar het nieuwe pensioenstelsel.

f. Risicobeheer

Er is vanuit het Fonds voldoende aandacht voor de beheersing van de niet-financiële risico's, zoals de uitbestedingsrisico's, integriteitsrisico's en IT-risico's.

Het Fonds heeft een Beleid Integraal Risicomanagement dat de risico governance en het risicobeheerproces beschrijft, met het bestuur als eindverantwoordelijke volgens het 3-Lines Model. De risicocommissie stelt een jaarplan op en rapporteert regelmatig aan het bestuur.

In Q1 2024 is de Eigen Risico Beroordeling vastgesteld, met als actiepoint een betere scheiding tussen 1e en 2e lijns risicomanagement. WTW levert kwartaalrapportages over risico's en beheersmaatregelen. Het Fonds heeft ook een uitbestedingsbeleid en ontvangt kwartaalrapportages van MN en AZL om uitbestedingsrisico's te volgen. Het bestuur is zich bewust van deze risico's en heeft maatregelen genomen, maar accepteert dat sommige risico's buiten de risicobereidheid vallen.

Daarnaast beschikt het Fonds over een integriteitsbeleid en andere richtlijnen voor het beheersen van integriteitsrisico's, met controles door de compliance officer. In 2024 zijn er geen integriteitsincidenten gerapporteerd. Het IT-beleid van het Fonds omvat de beoordeling van IT-risico's, die elk kwartaal worden gevolgd. Sinds januari 2023 is de Digital Operational Resilience Act (DORA) van kracht, wat vanaf januari 2015 extra verplichtingen met zich meebrengt. In Q4 2024 is een fit gap-analyse uitgevoerd om aan DORA te voldoen, en het Fonds is gestart met een datakwaliteitsproject, waarvan fase 1 en 2 zijn afgerond.

De VC doet een aantal aanbevelingen, met name betreffende actualisatie van de fondsdokumentatie en aantoonbaarheid.

g. Communicatie

Het communicatiebeleid van het Fonds wordt op een structurele wijze vormgegeven. De uitvoering daarvan vindt op correcte wijze en in overeenstemming met de wettelijke regelgeving plaats. Er is sprake van een brede inzet van middelen waaronder voorlichtingsbijeenkomsten. Persoonlijke begeleiding bij pensionering en andere life-events nemen bij het Fonds in de individuele voorlichting een centrale plaats in. De klachtenregeling en herzieningenbeleid is naar aanleiding van nieuwe regelgeving van een update voorzien. Het Fonds richt zich zoveel mogelijk op digitale informatieverstrekking zowel individueel als collectief. De (wettelijke) voorschriften met betrekking tot de keuzebegeleiding zijn naar de mening van het Fonds voldoende ingevuld. Met betrekking tot

de transitie naar de nieuwe pensioenregeling dient het Fonds in overleg met de pensioenuitvoerder AZL binnen de te formuleren zorgdoelstelling nog verdere besluiten te nemen.

h. Transitie naar Wet toekomst pensioenen (Wtp)

Het Fonds is van plan om per 1-1-2027 in te varen in een nieuwe solidaire regeling conform Wtp. Sociale partners hebben in december 2024 het transitieplan inclusief inbaarverzoek opgeleverd. Het Fonds heeft bij de totstandkoming van het transitieplan de regierol gepakt door onder anderen berekeningen aan te reiken en de projectgroep aan te sturen. Er is een projectgroep ingericht en er zijn externe adviseurs ingehuurd. Het Fonds heeft een planning gemaakt en heeft regelmatige overleggen met AZL over de transitie. Het bestuur en het VO achten zich qua kennis en tijdsbeslag in staat om dit complexe en tijdrovende traject succesvol af te ronden. De VC is van oordeel dat het Fonds goed op weg is met de transitie, maar dat in 2025 nog een groot aantal onderwerpen aan de orde moet komen, waaronder het evenwichtigheidskader, afronding van het project datakwaliteit, de risicohouding en diverse beleidsonderwerpen. De VC vraagt aandacht voor de hoeveelheid werk die nog verzet moet worden om tot een volledig ingevuld invaarsjabloon, implementatieplan en communicatieplan te komen en doet enkele aanbevelingen, waaronder verfijning van de planning, het opstellen van voortgangsrapportages en een goede documentatie en onderbouwing van de toetsing van het transitieplan.

Badhoevedorp, 18-04-2025

De visitatiecommissie

Tanja Stanoevska - Voorzitter
John Ruben
Eelco Blaauw

Reactie van het bestuur

De jaarlijkse visitatie is wederom uitgevoerd door de Visitatiecommissie (hierna VC) van VCHolland. Het bestuur heeft het rapport van de VC tijdens zowel een fysieke als een online bijeenkomst met de VC en het Verantwoordingsorgaan besproken. De vragen en bevindingen van de VC zijn hierin besproken en toegelicht. In deze bespreking heeft het bestuur vastgesteld dat de VC aan de hand van de thema's van de Code Pensioenfondsen 2024 heeft gerapporteerd. Hiermee stelt het bestuur dat aan de Normen 17 t/m 21 van de Code is voldaan. Het Verantwoordingsorgaan had geen aanvullende opmerkingen. Het bestuur dankt de VC voor de positieve beoordeling en reageert graag op de enkele aanbevelingen en suggesties.

De aanbevelingen richten zich voornamelijk op verbeteringen in de procesgang en vastlegging daarvan. Zoals tijdigheid van actualisatie van beleidsdocumenten, het opstellen van een voortgangsrapportage in het kader van de Wtp en goede vastlegging en zichtbaarheid van het meewegen van adviezen van het VO.

Het proces, de kosten en de risico's welke komen kijken bij de overgang naar het nieuwe pensioenstelsel staan continue op de agenda bij het bestuur. Het bestuur zal ook in 2025 hier blijvend aandacht aan besteden en alle betrokken partijen hierbij aanhaken.

Het bestuur dankt de VC voor de gedegen rapportage over het afgelopen jaar en de zeer positieve feedback die wij hebben ontvangen. De aanbevelingen worden opgenomen op de actielijst van het bestuur waarbij zij zullen worden behandeld en zoveel mogelijk opgevolgd. De voortgang van de opvolging wordt op deze wijze door het bestuur bewaakt. De opvolging van de aanbevelingen zal met de voorzitter van de VC later in het jaar worden geëvalueerd. Wanneer opvolging niet (geheel) mogelijk is, zal het bestuur motiveren waarom er is afgeweken van de aanbeveling.

Verslag van het verantwoordingsorgaan

Oordeel verantwoordingsorgaan over 2024

Inleiding

Het Verantwoordingsorgaan (hierna VO) maakt het mogelijk dat het bestuur en het intern toezicht verantwoording kunnen afleggen en geeft een oordeel over het handelen van het bestuur. Daarnaast oefent het VO de aan hem toegekende adviesrechten uit, tenzij het VO daar gemotiveerd niet voor kiest. Het VO houdt bij zijn taken rekening met alle belanghebbenden. Het VO bewaakt of het bestuur de verschillende belangen evenwichtig afweegt.

Algemeen

Het VO bestaat ultimo 2024 uit de volgende leden:

- W. (Wendy) Rijkhoff-Jonker (Voorzitter) namens pensioengerechtigden Forbo-Novilon
- C.M. (Kitty) Hoogland namens actieven Forbo Flooring Assendelft
- H. (Mans) Ellens (Secretaris) namens pensioengerechtigden Forbo Flooring Assendelft
- L.G. (Lex) van den Ing namens de werkgevers
- A. (André) Verhijde namens actieven Forbo Eurocol Nederland
- T. (Tetman) Faber namens pensioengerechtigden Forbo Eurocol Nederland
- G.G. (Gerben) Kunstman namens actieven Forbo-Novilon

Het VO is verheugd dat in 2024 de vacature binnen het VO, voor een lid namens de doelgroep actieve deelnemers van Forbo-Novilon, is ingevuld door Gerben Kunstman. Gerben was sinds december 2023 aangesloten als toehoorder en per 31 juli 2024 aspirant-lid geworden van het VO. Op 28 november is hij door het bestuur benoemd als VO lid. Daarnaast zijn we content met de herbenoeming van Lex van den Ing voor een tweede termijn van 4 jaar waarmee we continuïteit houden en de kennis en ervaring van Lex voor het VO beschikbaar blijft, zeker gezien de transitie in het kader van de Wtp.

Het VO streeft naar een evenwichtige samenstelling van 7 vaste leden die ieder een doelgroep vertegenwoordigen plus maximaal 3 aspirant-leden om de continuïteit van het VO en eventuele doorstroming naar het Bestuur te waarborgen.

De samenstelling van het VO voldoet aan norm 35 van de Code Pensioenfondsen met betrekking tot diversiteit. Het VO blijft streven naar een evenwichtige verdeling met betrekking tot diversiteit in haar samenstelling.

Het VO heeft in 2024 4x vergaderd, 3x door fysiek bijeen te komen en 1x digitaal via Teams. 2x is vergaderd met het bestuur, in mei om de jaarstukken gezamenlijk door te nemen en in december stond het transitieplan centraal. Daarnaast zijn er maandelijks informele update gesprekken gevoerd met het dagelijks bestuur SPF en de voorzitter van het VO, waarbij op toerbeurt een VO lid aansluit.

Bijzonderheden 2024

Zelfevaluatie

Conform de Code Pensioenfondsen 2024 voert het VO ieder jaar een zelfevaluatie uit. In 2024 hebben we geconstateerd dat er in onze onderlinge communicatie ruimte voor kritische vragen en opmerkingen is en er een actieve deelname is aan discussies en besluitvoering. De gedefinieerde verbeterpunten betreffen met name (digitale) communicatie en zijn vastgelegd in acties. Daarnaast hebben we geconcludeerd dat de samenwerking met het bestuur prettig verloopt en zowel opbouwend als transparant is. De vraag om documenten minimaal 2 weken van tevoren door te sturen is herhaald, met uitzondering van het adviestraject m.b.t. de Wtp waar uiteraard meer tijd voor benodigd is.

Educatie

Het nieuwe VO lid Gerben Kunstman is in het najaar van 2024 gestart met de Pensioenopleiding Geschiktheidsniveau A en verwacht deze in het voorjaar van 2025 af te ronden waarna alle leden van het VO over geschiktheidsniveau A beschikken conform het streven.

Een aantal VO leden heeft deelgenomen aan twee webinars en een bijeenkomst van de Pensioenfederatie m.b.t. de Wtp. Een delegatie van het VO heeft deelgenomen aan het Werken aan ons pensioen congres.

Een zo groot mogelijke afvaardiging van het VO heeft deelgenomen aan kennissessies en workshops met het bestuur betreffende de Werking van de Wtp keten, Netto Profijt en Risicohouding en er zijn mede op ons verzoek toelichtingen gegeven op de Wtp Stuurgroeprepresentaties en het transitieplan.

Tijdens de VO vergadering in maart is de voorzitter van de Beleggingsadviescommissie uitgenodigd om informatie te geven over o.a. de ALM, renteafdekking en het Beleggingsplan. De voorzitter van het bestuur heeft tijdens de vergadering in september een update gegeven m.b.t. de Wtp.

Adviezen

Adviezen die het VO in 2024 aan het SPF Bestuur heeft uitgebracht:

- Herbenoeming VO lid
- Voordracht VO lid
- Advies jaarrekening 2023
- Advies premie
- Advies visitatiecommissie

Daarnaast heeft het VO aanbevelingen gedaan danwel vragen gesteld over diverse aspecten van de Wtp planning, het beoordelingskader en een communicatiestuk.

Uitvoeringskosten

Met de inwerkingtreding van de Wtp heeft het VO de extra bevoegdheid gekregen om een oordeel te geven over de door het fonds gemaakte uitvoeringskosten. Het VO heeft na ontvangst van het overzicht een toelichting gekregen van de Penningmeester/Vicevoorzitter. Het VO heeft geconstateerd dat de kosten binnen budget zijn gebleven en licht zijn gestegen ten opzichte van 2023. De kostenstijging heeft te maken met voorbereidingen voor de Wtp. Het bestuur volgt deze ontwikkeling van de kosten nauwlettend. Het IBI Benchmarking rapport 2024 m.b.t. verslagjaar 2023 heeft het bestuur met ons gedeeld. De totale uitvoeringskosten in basispunten van het gemiddeld beheerd vermogen voor het fonds vallen lager uit in vergelijking tot de peergroep en het universum in de benchmark.

Wtp

In december hebben de leden van de vakorganisaties met grote meerderheid ingestemd met het transitieplan en de nieuwe pensioenregeling, zoals deze is afgesproken met de werkgever en de werknemersorganisaties van Forbo. Daarmee is het transitieplan definitief en op tijd afgerond, mede dankzij de gedegen, pro-actieve aanpak van het bestuur.

De volgende stap in het Wtp traject betreft het opstellen van het implementatieplan en invullen van het invaarsjabloon. Daarnaast heeft de impact van de Wtp op de uitbestedingspartners en dan met name de pensioenuitvoeringsorganisatie, de aandacht van het bestuur.

Het VO heeft een externe, onafhankelijke VO adviseur (GPSS) aangesteld i.v.m. het verzwaarde pakket in het traject van de Wtp. Na de kick-off meeting in het najaar van 2024, zijn er aanvullende afspraken gepland in 2025, afgestemd op de Wtp planning van het bestuur.

Bevindingen en Conclusies

Het VO oordeelt positief over het handelen van het Bestuur SPF, het door hen uitgevoerde beleid, en de gemaakte keuzes voor de toekomst van SPF. Het VO is van oordeel dat in het door het bestuur gevoerde beleid en tijdens de genomen beslissingen het bestuur een evenwichtige belangenafweging maakt en tevens rekening houdt met de transitie en het invaren.

De beleidsdekkingsgraad is in 2024 uitgekomen op 114,6% ten opzichte van 115,2% ultimo 2023. Het vermogen is in 2024 gegroeid van 457 naar 495 miljoen.

In 2025 kan, net als in 2024 en conform de streefdoelstelling, de maximale pensioenopbouw (opbouwpercentage 1,875%) gefinancierd worden met de feitelijke premie.

Het bestuur heeft besloten om per 1 januari 2025 te indexeren met 0,53%, de maximale toegestane verhoging.

Assendelft, 1 april 2025

Het Verantwoordingsorgaan

Reactie van het bestuur

Het bestuur dankt het Verantwoordingsorgaan (VO) voor haar verslag over 2024. Het bestuur is blij om te zien dat er op succesvolle wijze nieuwe aspirant-leden gevonden worden voor het VO welke inmiddels ook tot volwaardig lid zijn benoemd. De betrokkenheid van het VO bij het fonds en de ontwikkelingen op pensioengebied is groot en dat maakt het VO een waardevolle sparringpartner.

2024 stond wederom voornamelijk in het teken van het nieuwe pensioencontract en de Wtp en alle keuzes die het fonds en sociale partners hierbij moesten maken. Ook in 2025 zal de Wtp en het vormgeven van het implementatieplan een grote rol spelen en veel tijd vergen. Hierbij wordt het VO zo veel en nauw mogelijk betrokken zodat zij op basis van gedegen kennis, daar waar nodig, advies kunnen geven. Het bestuur is ook blij om te zien dat het VO hierin ook haar eigen verantwoordelijkheid neemt en zelf een onafhankelijk deskundig adviseur in de arm heeft genomen en daarnaast zoveel mogelijk doet om de kennis actueel te houden.

Het bestuur waardeert en bedankt het VO voor de constructieve samenwerking.

Verslag van de Compliance Officer

Inleiding

Het Pensioenfonds kent een beleid ten aanzien van integriteit en belangenverstrengeling. Doel van het integriteitsbeleid is dat verbonden personen (bestuur en verantwoordingsorgaan) zich onder alle omstandigheden gedragen volgens maatschappelijk geaccepteerde normen en waarden in het algemeen en de specifieke normen en waarden die gelden voor het Pensioenfonds in het bijzonder alsmede volgens de toepasselijke wet- en regelgeving. Dit beleid alsmede gedragscode, incidentenbeleid en klokkenluidersregeling zijn vastgelegd in paragraaf 3.5 van ABTN en de bijbehorende bijlagen:

- Gedragscode (ABTN, bijlage C)
- Klokkenluidersregeling (ABTN, bijlage D)
- Incidentenbeleid (ABTN, bijlage E)

Het bestuur van Stichting Pensioenfonds Forbo heeft een Compliance Officer buiten de kring van het Bestuur van het Pensioenfonds aangesteld. De Compliance Officer is belast met het toezicht op de naleving van de op grond van de gedragscode en het integriteitsbeleid geldende bepalingen. De volledige taken en bevoegdheden van de Compliance Officer zijn opgenomen in het document 'Taken en bevoegdheden Compliance Officer' (ABTN, bijlage H).

Rapportage 2024

Gedurende 2024 ben ik niet benaderd over zaken waarbij wellicht de schijn van belangenverstrengeling zou kunnen optreden. Ook anderszins is er geen melding ontvangen van situaties sprake zou zijn van mogelijke non compliance ten aanzien van integriteit.

Er zijn enkele meldingen gemaakt van nevenfuncties. Er zijn geen meldingen gemaakt van eventuele zakelijke of privébelangen dan wel privé beleggingstransacties. De door het Bestuur ontvangen relatiegeschenken voldeden aan de bepalingen zoals gesteld in de gedragscode. Uit de met de bestuursleden gehouden compliance interviews zijn geen zaken naar voren gekomen die de integriteit van de leden van het Bestuur, of het integer handelen van het Pensioenfonds negatief beïnvloeden.

De Compliance Officer maakt onderdeel uit van de Risicocommissie. Zoals in voorgaande jaren hebben alle Verbonden Personen een verklaring ondertekend waarin zij verklaren de gedragscode van het Pensioenfonds in het afgelopen jaar te hebben nageleefd en alle verplichtingen uit hoofde van de gedragscode te zijn nagekomen.

Er zijn incidenten gemeld, dit betroffen incidenten binnen de organisaties van partijen, aan wie door het pensioenfonds SPF werkzaamheden zijn uitbesteed. De incidenten zijn door het bestuur opgevolgd en hadden niet te maken met integriteit en belangenverstrengeling. De Compliance Officer registreert incidenten in het Incidentenregister.

Er zijn door mij geen zaken geconstateerd die zouden kunnen wijzen op belangenverstrengeling of een ander integriteitsrisico.

Conclusie van de Compliance Officer is dan ook dat in het afgelopen jaar 2024 er geen conflicten met de Gedragscode en het Integriteitsbeleid zijn geconstateerd.

20 december 2024

Ernst Paul Beukema
Compliance Officer Stichting Pensioenfonds Forbo

Reactie van het bestuur

Het verslag van de Compliance Officer is in de vergadering van 1 april 2025 besproken in het bestuur.

De enkele, zich in 2024 voorgedane incidenten of meldingen, betroffen geen integriteitsissues en zijn kundig beoordeeld en waar nodig opgevolgd, gemitigeerd en gemonitord. Er hebben zich in 2024 geen situaties voorgedaan waarbij mogelijke potentiële belangenverstrengeling zou optreden. De Compliance Officer heeft in 2024 geen conflicten geconstateerd met de gedragscode of het Integriteitsbeleid. Het bestuur herkent het gestelde in de rapportage van de Compliance Officer en dankt hem voor de inzet en het meedenken in het afgelopen jaar.

Het bestuur is van mening dat in 2024 de compliance functie constructief is vormgegeven. De huidige Compliance Officer is sinds 1 januari 2025 niet meer in functie in verband met zijn pensioneren. Hij was in 2024 sterk betrokken bij het fonds. Hij maakte daarnaast deel uit van de risicocommissie. Op deze wijze worden risico's, waaronder compliance- en integriteitsrisico's, op een zo breed mogelijk vlak gemonitord. Het bestuur is erin geslaagd een nieuwe Compliance Officer te vinden voor Pensioenfonds Forbo binnen de Forbo organisatie. Hij zal deze functie op kort termijn gaan invullen.

Vooruitblik 2025

Na de buitengewone Corona jaren 2020 en 2021 verwachtte iedereen het einde van de pandemie en het daaropvolgende verwachte economische herstel. Echter 2022 was nog niet goed en wel begonnen toen Rusland de Oekraïne binnenviel. Deze oorlog is nog steeds gaande en heeft nog steeds grote humanitaire, economische en politieke consequenties. Daarnaast gierde de inflatie in de tweede helft van 2022 omhoog en dit trok ook de rente mee omhoog. Dit had fors lagere verplichtingen en rendementen tot gevolg; maar per saldo liep de dekkingsgraad flink op. Zozeer zelfs dat we tot indexatie over konden gaan. Dat gold ook voor 2023 en 2024. In 2024 bleef de rente vrij stabiel en konden we een goed rendement halen. Voor 2025 moesten we ons weer houden aan het wettelijk Nieuw Financieel Toetsingskader waardoor we maar beperkt konden indexeren. De economische vooruitzichten zijn nog veel onzekerder geworden nu Trump president van de USA geworden is en wild en onvoorspelbaar om zich heen slaat. Dat zorgt voor enorme onzekerheid op de financiële markten. Wij spreiden ons risico om toch weer een goed rendement te kunnen halen en volgend jaar weer (deels) te kunnen indexeren.

Nieuw Pensioen Contract (in het kader van de Wtp)

Nu er aan het eind van 2024 een Transitieplan gereed is gekomen hebben we de vaart in het project Nieuw Pensioen Contract. In 2025 zal Pensioenfonds Forbo dit vertalen in een realistisch Implementatieplan. De jaren tot 2027 zullen in het teken staan van de transitie naar de nieuwe pensioenregeling, waarbij de nodige nieuwe afspraken gemaakt gaan worden. Alle partijen die werkzaam zijn in de pensioensector hebben hier een flinke kluif aan.

Communicatie naar onze (gewezen-)deelnemers en pensioengerechtigden over dit complexe veranderingsproces zal de nodige aandacht krijgen in een eigen communicatieplan, nieuwsbrieven en informatiebijeenkomsten.

Bezetting

Het pensioenfonds Forbo heeft de bezetting van alle rollen op orde en werkt met veel energie aan het versterken van uw huidige pensioen, maar ook aan uw pensioen in de nieuwe regeling

Wij doen er alles aan om te zorgen dat u er dan niet op achteruit gaat, maar op vooruit!

Het verslag van het bestuur is vastgesteld te Assendelft d.d. 26 mei 2025

F.A. Heil
Voorzitter

D. Manné
Secretaris

P. de Boer
Penningmeester/Vice-voorzitter

U. Hofman
Lid

G.P.J. van Bruggen
Lid

T.W. Breeuwer
Lid

Jaarrekening

Balans per 31 december

(na bestemming saldo; in duizenden euro)

Activa	2024	2023
Beleggingen voor risico pensioenfondsen [1]		
Zakelijke waarden	151.890	123.606
Vastrentende waarden	332.268	314.955
Derivaten	6.606	2.436
	490.764	440.997
Herverzekeringsdeel technische voorzieningen [2]	38	40
Vorderingen en overlopende activa [3]	25.667	25.112
Liquide middelen [4]	8.613	21.057
Totaal activa	525.082	487.206

[..] De tussen haken vermelde nummers verwijzen naar corresponderende nummers in de toelichting op de balans, die een integraal onderdeel uitmaakt van de jaarrekening.

Passiva	2024	2023
Stichtingskapitaal en reserves [5]	62.158	47.282
Technische voorzieningen		
Voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds [6]	432.896	409.973
Herverzekeringsdeel technische voorzieningen [7]	38	40
	432.934	410.013
Kortlopende schulden en overlopende passiva [8]	29.990	29.911
Totaal passiva	525.082	487.206

[..] De tussen haken vermelde nummers verwijzen naar corresponderende nummers in de toelichting op de balans, die een integraal onderdeel uitmaakt van de jaarrekening.

Staat van baten en lasten

(in duizenden euro)

	2024	2023
Beleggingsopbrengsten voor risico pensioenfondsen [9]		
Directe beleggingsopbrengsten	2.631	5.978
Indirecte beleggingsopbrengsten	36.104	35.606
Kosten van vermogensbeheer	-724	-611
	38.011	40.973
Premiebijdragen van werkgevers en werknemers [10]	12.799	12.977
Saldo van overdrachten van rechten [11]	-283	-1.081
Pensioenuitkeringen [12]	-11.350	-10.391
Mutatie voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfondsen [13]		
Benodigde interest	-14.020	-12.075
Opbouw	-10.411	-8.366
Overlevingskansen	-694	641
Vrijval excassokosten	325	298
Uitkeringen	11.197	10.250
Waardeoverdrachten	417	722
Afkoop	9	16
Mutatie voorziening toekomstige ziektegevallen	82	415
Wijziging marktrente	-8.176	-14.936
Overgang UFR	0	1.309
Wijziging kostenvoorziening	0	0
Prognosetafel en ervaringssterfte	658	0
Mutatie ANW Hiaat	59	10
Toeslagverlening	-2.209	-13.363
Overige correcties	-160	-1.250
	-22.923	-36.329
Herverzekering [14]	-206	-15

[..] De tussen haken vermelde nummers verwijzen naar corresponderende nummers in de toelichting op de staat van baten en lasten, die een integraal onderdeel uitmaakt van de jaarrekening.

	2024	2023
Pensioenuitvoerings- en administratiekosten [15]	-1.175	-880
Overige baten en lasten [16]	3	-6
Saldo van baten en lasten	14.876	5.248
Bestemming van het saldo		
Algemene reserve	14.876	5.248
	14.876	5.248

[..] De tussen haken vermelde nummers verwijzen naar corresponderende nummers in de toelichting op de staat van baten en lasten, die een integraal onderdeel uitmaakt van de jaarrekening.

Kasstroomoverzicht

(in duizenden euro)

	2024	2023
Pensioenactiviteiten		
Ontvangsten		
Premiebijdragen van werkgevers en werknemers	12.773	12.927
Uitkeringen uit herverzekering	27	382
Overgenomen pensioenverplichtingen	583	383
	13.383	13.692
Uitgaven		
Uitgekeerde pensioenen	-11.371	-10.647
Overgedragen pensioenverplichtingen	-866	-1.464
Premies herverzekering	-232	-235
Pensioenuitvoerings- en administratiekosten	-1.209	-891
	-13.678	-13.237
Beleggingsactiviteiten		
Ontvangsten		
Directe beleggingsopbrengsten	1.988	6.622
Verkopen en aflossingen beleggingen	491.317	578.387
	493.305	585.009
Uitgaven		
Aankopen beleggingen	-504.730	-571.940
Kosten van vermogensbeheer	-724	-611
	-505.454	-572.551
Mutatie beschikbare liquiditeiten	-12.444	12.913
Saldo liquide middelen per 1 januari	21.057	8.144
Saldo liquide middelen per 31 december	8.613	21.057

Grondslagen voor waardering en resultaatbepaling

Algemeen

Inleiding

Het doel van Stichting Pensioenfonds Forbo, statutair gevestigd te Zaanstad is het nu en in de toekomst verstrekken van uitkeringen aan gepensioneerden en nabestaanden ter zake van ouderdom en overlijden. Tevens verstrekt het fonds uitkeringen aan arbeidsongeschikte deelnemers. Het fonds geeft invulling aan de uitvoering van de pensioenregeling van Forbo Flooring B.V., Forbo-Novilon B.V. en Forbo Eurocol Nederland B.V.

Toepassing richtlijnen voor de jaarverslaggeving

Pensioenfonds Forbo heeft bij de samenstelling van dit jaarverslag de Richtlijnen voor de Jaarverslaggeving en BW2 Titel 9 toegepast. Alle activa en passiva worden gewaardeerd tegen nominale waarde, tenzij anders vermeld. Baten en lasten worden toegerekend aan het boekjaar waarop deze betrekking hebben. Indien noodzakelijk voor vergelijkingsdoeleinden is de rubricering van de vergelijkende cijfers aangepast. Dit heeft echter geen invloed op het vermogen en/of resultaat.

Continuïteit

Deze jaarrekening is opgesteld uitgaande van de continuïteitsveronderstelling.

Presentatie- en functionele valuta

De jaarrekening wordt gepresenteerd in euro's, wat tevens de functionele valuta is.

Schattingen en veronderstellingen

De opstelling van de jaarrekening in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW vereist dat het bestuur oordelen vormt, schattingen maakt en veronderstellingen doet die van invloed zijn op de toepassing van grondslagen en de gerapporteerde waarde van activa en verplichtingen, en van baten en lasten. De schattingen en hiermee verbonden veronderstellingen zijn gebaseerd op ervaringen uit het verleden en verschillende andere factoren die gegeven de omstandigheden als redelijk worden beschouwd. De uitkomsten hiervan vormen de basis voor het oordeel over de boekwaarde van activa en verplichtingen die niet op eenvoudige wijze uit andere bronnen blijkt. De daadwerkelijke uitkomsten kunnen afwijken van deze schattingen.

Schattingswijzigingen 2024

Door de wijziging van de grondslagen in het boekjaar (overlevingstafel geüpdated naar AG2024) zijn de TV gedaald. Dit heeft een positief effect op de dekkingsgraad van 0,2%.

Ultimo 2024 is de voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds verlaagd met 658 als gevolg van deze schattingswijziging. Dit effect is in 2024 als mutatie in het resultaat verwerkt.

Opname en verwijdering van een actief en/of een verplichting

Een actief wordt in de balans opgenomen wanneer het waarschijnlijk is dat de toekomstige economische voordelen naar het pensioenfonds zullen toevloeien en de waarde daarvan betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Een verplichting wordt in de balans opgenomen wanneer het waarschijnlijk is dat de afwikkeling daarvan gepaard zal gaan met een uitstroom van middelen en de omvang van het bedrag daarvan betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Baten worden in de rekening van baten en lasten opgenomen wanneer een vermeerdering van het economische potentieel, samenhangend met een vermeerdering van een actief of een vermindering van een verplichting, heeft plaatsgevonden, waarvan de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld. Lasten worden verwerkt wanneer een vermindering van het economisch potentieel,

samenhangend met een vermindering van een actief of een vermeerdering van een verplichting, heeft plaatsgevonden, waarvan de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Indien een transactie ertoe leidt dat alle of nagenoeg alle toekomstige economische voordelen en alle of nagenoeg alle risico's met betrekking tot een actief of een verplichting aan een derde zijn overgedragen, wordt het actief of de verplichting niet langer in de balans opgenomen.

Verder worden activa en verplichtingen niet meer in de balans opgenomen vanaf het tijdstip waarop niet meer wordt voldaan aan de voorwaarden van waarschijnlijkheid van de toekomstige economische voordelen en betrouwbaarheid van de bepaling van de waarde. Dit betekent dat transacties worden verwerkt op handelsdatum en niet op afwikkelingsdatum.

Als gevolg hiervan kan sprake zijn van een post'nog af te wikkelen transacties'. Deze post kan zowel een actief als een verplichting zijn.

Saldering van een actief en een verplichting

Een financieel actief en een financiële verplichting worden gesaldeerd als nettobedrag in de balans opgenomen indien sprake is van een wettelijke of contractuele bevoegdheid om het actief en de verplichting gesaldeerd en gelijktijdig af te wikkelen en bovendien de intentie bestaat om de posten op deze wijze af te wikkelen. De met de gesaldeerd opgenomen financiële activa en financiële verplichtingen samenhangende rentebaten en rentelasten worden eveneens gesaldeerd opgenomen.

Verwerking van waardeveranderingen van beleggingen

Alle waardeveranderingen van beleggingen, inclusief valutakoersverschillen, worden als beleggingsopbrengsten in de staat van baten en lasten opgenomen.

Vreemde valuta

Activa en verplichtingen in vreemde valuta worden omgerekend naar euro tegen de koers per balansdatum. Deze waardering is onderdeel van de waardering tegen reële waarde. Baten en lasten voortvloeiende uit transacties in vreemde valuta worden omgerekend naar euro tegen de koers per transactiedatum.

Kasstroomoverzicht

Het kasstroomoverzicht is opgesteld volgens de directe methode.

Onder geldmiddelen wordt conform de definitie in RJ 360 verstaan de kasmiddelen, de tegoeden op bankrekeningen, wissels en cheques, direct opeisbare deposito's en op korte termijn zeer liquide activa (beleggingen die zonder beperkingen en zonder materieel risico van waardeverminderingen als gevolg van de transactie kunnen worden omgezet in geldmiddelen). Alle ontvangsten en uitgaven worden hierbij als zodanig gepresenteerd. Onderscheid wordt gemaakt tussen kasstromen uit pensioenactiviteiten en beleggingsactiviteiten.

Waardering Beleggingen

Vastgoedbeleggingen

Onder vastgoedbeleggingen zijn participaties in beursgenoteerde vastgoedmaatschappijen of niet beursgenoteerde vastgoedbeleggingsinstellingen opgenomen. Participaties in beursgenoteerde vastgoedmaatschappijen worden gewaardeerd tegen reële waarde, gebaseerd op de beurskoers per balansdatum.

Participaties in niet-beursgenoteerde indirecte vastgoedbeleggingen worden gewaardeerd tegen de reële waarde, zijnde de intrinsieke waarde ultimo boekjaar ontleend aan de meest recente rapportages van de fondsmanagers gecorrigeerd voor kasstromen in de periode tot balansdatum, waarbij de onderliggende vastgoedbeleggingen zijn gewaardeerd op reële waarde die in de meeste gevallen is ontleend op basis van onafhankelijke taxatie, en in enkele gevallen aangevuld met schattingen van het management van

het vastgoedfonds. Bij niet-beursgenoteerde indirecte vastgoedbeleggingen worden periodieke analyses van resultaten uitgevoerd, evenals analyse van de gecontroleerde jaarrekeningen van de indirecte vastgoedbeleggingen, en vergelijking met de waardenopgaven van de fondsmanagers. Niet in alle gevallen zijn gecontroleerde jaarrekeningen beschikbaar voor vaststelling van de jaarrekening.

Aandelen

Ter beurse genoteerde aandelen zijn gewaardeerd tegen de slotkoers op balansdatum. Niet aan een beurs genoteerde aandelenfondsen zijn gewaardeerd tegen de actuele waarde op basis van de door de vermogensbeheerder van het fonds laatste afgegeven intrinsieke waarde, zijnde een benadering van de reële waarde.

Vastrentende waarden

Beursgenoteerde obligaties zijn gewaardeerd tegen de biedkoers op balansdatum inclusief de opgelopen interest ultimo jaar. Niet aan een beurs genoteerde fondsen zijn gewaardeerd tegen de actuele waarde op basis van de door de vermogensbeheerder van het fonds laatste afgegeven intrinsieke waarde, zijnde een benadering van de reële waarde. Leningen zijn gewaardeerd tegen actuele waarde op basis van de contante waarde van toekomstige kasstromen. De deposito's zijn gewaardeerd tegen reële waarde op de balansdatum.

Inzake bank loans wordt vanaf boekjaar 2018 de waardering bepaald op basis van het laatst beschikbare statement van de externe manager met daarbij opgeteld de stortingen en onttrekkingen tot en met balansdatum.

Derivaten

Derivaten zijn gewaardeerd tegen reële waarde. Dit is de waarde waarvoor het contract nu kan worden afgewikkeld. De waarde wordt bepaald met behulp van marktconforme en toetsbare waarderingsmodellen.

De ultimo jaar bestaande rechten en verplichtingen worden per derivatencontract gesaldeerd. Positieve posities (na saldering) uit hoofde van derivaten ultimo verslagjaar worden gepresenteerd onder derivaten. Negatieve posities (na saldering) uit hoofde van derivatencontracten ultimo verslagjaar worden gepresenteerd onder verplichtingen uit hoofde van de beleggingen. Onder deze laatste post zijn ook creditposities uit hoofde van credit support annexen (CSA) verantwoord.

De CSA-contracten hebben betrekking op derivatencontracten. De openstaande vorderingen en verplichtingen van de derivatencontracten worden maandelijks per tegenpartij gesaldeerd. Bij een saldo boven de contractueel vastgestelde grens wordt er onderpand gestort c.q. ontvangen van de tegenpartij.

Vorderingen en overlopende activa

Vorderingen en overlopende activa worden bij de eerste verwerking gewaardeerd op reële waarde. Na de eerste verwerking worden vorderingen gewaardeerd op geamortiseerde kostprijs (gelijk aan de nominale waarde indien geen sprake is van transactiekosten) onder aftrek van eventuele bijzondere waardeverminderingen, indien sprake is van oninbaarheid.

Liquide middelen

Onder liquide middelen worden de banktegoeden opgenomen welke onmiddellijk opeisbaar zijn. Liquide middelen worden gewaardeerd tegen nominale waarde.

Kortlopende schulden en overlopende passiva

Overige schulden en overlopende passiva worden bij de eerste verwerking gewaardeerd op reële waarde. Na de eerste verwerking worden schulden gewaardeerd op geamortiseerde kostprijs (gelijk aan de nominale waarde indien geen sprake is van transactiekosten).

Algemene reserve

Het jaarlijkse resultaat volgens de rekening van baten en lasten wordt –indien van toepassing in het betreffende boekjaar– toegevoegd aan de algemene reserve.

Voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds

De voorziening pensioenverplichtingen is vastgesteld als de contante waarde van de tijdsevenredig opgebouwde pensioenaanspraken. Voor de arbeidsongeschikte deelnemers is de voorziening pensioenverplichtingen gebaseerd op de te bereiken aanspraken.

De voorziening is gebaseerd op de volgende actuariële grondslagen:

Sterfte

Prognosetafel AG2024. Deze tafel wordt toegepast rekening houdend met het verschil in overlevingskansen tussen de werkende en de totale bevolking door toepassing van de WTW 2022 ervaringssterfte.

Rentevoet

Conform de rentetermijnstructuur van de nominale marktrente per 31 december 2024 zoals gepubliceerd door DNB.

Rentetoevoeging

Onder nFTK is de benodigde rente gelijk aan de 1 jaars rente. Op basis van de DNB rentetermijnstructuur primo 2024 is deze gelijk aan 3,439% (2023: 3,264%).

Kosten

Ter dekking van de toekomstige kosten is een opslag van 2,9% (2023: 2,9%) opgenomen op de voorziening.

Gehuwdheid

Zolang nog geen pensioenuitkering is ingegaan, wordt voor de berekening van de voorziening voor partnerpensioen elke deelnemer verondersteld een partner te hebben (onbepaald partnerpensioen met partnerfrequentie van 100%). Voor pensioengerechtigden wordt alleen een voorziening voor partnersysteem berekend, indien en zolang zij gehuwd zijn of een partner hebben (bepaald partnersysteem).

Leeftijdsverschil

Het leeftijdsverschil tussen man en vrouw is op drie jaar gesteld (man ouder dan vrouw).

Zieke deelnemers

Voor deelnemers die op de balansdatum ziek zijn, is rekening gehouden met de verwachte toekomstige schadelast.

Herverzekeringsdeel technische voorzieningen

Deze voorziening is op dezelfde grondslagen gebaseerd als de voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds.

Resultaatbepaling

Algemeen

De resultaten worden bepaald met inachtneming van de hiervoor reeds vermelde grondslagen van waardering van activa en verplichtingen. Kosten worden toegerekend aan het verslagjaar waarop zij betrekking hebben. Transacties in vreemde valuta worden omgerekend naar euro tegen de valutakoers van die dag. Zowel gerealiseerde als ongerealiseerde resultaten worden rechtstreeks verwerkt in het resultaat.

Directe beleggingsopbrengsten

Onder de directe beleggingsopbrengsten wordt in dit verband verstaan: rente, dividend en soortgelijke opbrengsten.

Indirecte beleggingsopbrengsten

Onder indirecte beleggingsopbrengsten worden de volgende resultaten opgenomen:

Gerealiseerde en niet-gerealiseerde koersverschillen van aandelen, aandelen vastgoedmaatschappijen, obligaties, leningen op schuldbekentenis, valutaverschillen inzake deposito's en bankrekeningen in buitenlandse valuta en valutatermijntransacties.

Kosten vermogensbeheer

Onder de kosten vermogensbeheer worden de administratiekosten opgenomen die verband houden met het beheer van de beleggingen.

Transactiekosten

De transactiekosten (brokerkosten en beursbelastingen) van de beleggingstransacties zijn verdisconteerd in de kostprijs c.q. de opbrengstwaarde van de beleggingen. De transactiekosten zijn betrouwbaar vast te stellen. Voor de berekening wordt gebruik gemaakt van een spread op basis van de gemiddelde spread van het afgelopen kwartaal.

Premiebijdragen (van werkgevers en werknemers)

Premies worden ten gunste van het resultaat gebracht in de periode waarin de daarmee samenhangende pensioenrechten worden opgebouwd. Premiekortingen, extra premies en bijdrage aan de kosten worden verwerkt in de periode waarin aan de voorwaarden volgens de uitvoeringsovereenkomst wordt voldaan.

Saldo van overdrachten van rechten

De post saldo overdrachten van rechten bevat het saldo van bedragen uit hoofde van overgenomen dan wel overgedragen pensioenverplichtingen.

Pensioenuitkeringen

De pensioenuitkeringen betreffen de aan deelnemers uitgekeerde bedragen inclusief afkopen. De pensioenuitkeringen zijn berekend conform het pensioenreglement en toegerekend aan het verslagjaar waarop zij betrekking hebben.

Mutatie technische voorziening pensioenverplichting voor risico pensioenfonds en deelnemer

Deze mutaties zijn toegelicht bij de betreffende post in de toelichting op de staat van baten en lasten.

Herverzekeringen

De post herverzekeringen betreft het saldo van premies betaald aan de herverzekeraar en uitkeringen ontvangen uit hoofde van het herverzekeringscontract aan het fonds. De premies en uitkeringen worden opgenomen voor de aan het verslagjaar toe te rekenen bedragen.

Pensioenuitvoerings- en administratiekosten

De pensioenuitvoeringskosten zijn toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben.

Overige baten en lasten

De overige baten en lasten worden opgenomen voor de aan het verslagjaar toe te rekenen bedragen.

Kostenresultaat

Het kostenresultaat betreft het verschil tussen kostenopslagen in de premie, de vrijgevallen excassokosten en de daadwerkelijke kosten van Pensioenfonds Forbo.

Beleggingsresultaat

Het beleggingsresultaat is het verschil tussen de som van de directe en indirecte beleggingsopbrengsten en de aangroei van de voorziening pensioenverplichtingen.

Toelichting op de balans per 31 december

(in duizenden euro)

Activa

[1] Beleggingen voor risico pensioenfonds

Categorie	Stand ultimo 2023	Aankopen/ Verstrekk- ingen	Verkopen aflossingen	Indirecte beleggings- opbrengsten	Stand ultimo 2024
Zakelijke waarden					
Beleggingsfondsen in aandelen	123.606	5.454	0	22.830	151.890
Vastrentende waarden					
Vastrentende beleggingsfondsen	189.610	2.910	-10.000	7.697	190.217
Deposito's	3.001	366.065	-367.566	0	1.500
Leningen op schuldbekentenis	10.684	610	-55	54	11.293
Obligaties	111.660	132.918	-115.985	665	129.258
	314.955	502.503	-493.606	8.416	332.268
Derivaten					
Valutatermijntransacties	1.385	0	1.794	-5.185	-2.006
Renteswaps	-24.246	0	0	10.507	-13.739
	-22.861	0	1.794	5.322	-15.745
Totaal beleggingen voor risico pensioenfonds	415.700	507.957	-491.812	36.568	468.413
Beleggingen (passiva zijde)					
Valutatermijntransacties	0				0
Renteswaps	25.297				22.351
Totaal beleggingen voor risico pensioenfonds passiva zijde	25.297				22.351
Reclassificatie leningen op schuldbekentenis naar vorderingen en overlopende activa	0				0
Totaal beleggingen voor risico pensioenfonds activa zijde	440.997	507.957	-491.812	36.568	490.764

Methodiek bepaling marktwaarde

De beleggingen zijn gewaardeerd op reële waarde. Niet voor alle beleggingsinstrumenten zijn frequente marktnoteringen beschikbaar. Dat levert een hoger risico op ten aanzien van de benadering van de waardering van een belegging. In onderstaande tabel is het totale belegd vermogen uitgesplitst naar vier niveaus van waardering. Dit betreft het belegd vermogen, inclusief de vorderingen en verplichtingen uit hoofde van beleggingen en de liquide middelen.

Level 1 - Genoteerde marktprijzen:

Directe marktwaardering, beursnotering in een actieve markt.

Level 2 - Onafhankelijke taxaties:

Beschikbare taxaties van derden.

Level 3 - Netto contante waarde:

Afgeleide marktwaardering, geen directe beursnotering van andere uit de markt waarneembare data dan wel een prijs gebaseerd op een transactie in een niet-actieve markt met niet-significante prijsaanpassing (gebaseerd op aannames en schattingen).

Level 4 - Andere methode / intrinsieke waarde:

Modellen en technieken, marktwaardebepaling niet gebaseerd op markt dat maar gebaseerd op aannames en schattingen die de prijs significant beïnvloeden.

De investeringen in MN Fondsen en andere fondsen welke onderliggende beleggingen hebben in aandelen en vastrentende waarden zijn in de level verdeling opgenomen onder andere methode/ intrinsieke waarde. Uitgangspunt hierbij is dat de waardering niet door MN, maar door de onderliggende beleggingsfondsen zelf gebeurt.

Voor de waardering van de derivaten wordt gebruik gemaakt van marktconforme en toetsbare waarderingsmodellen die worden gevuld met marktconforme parameters.

De toekomstige kasstromen van de rentederivaten worden contant gemaakt tegen de EONIA curve. De verwachte kasstromen van de valutaderivaten worden contant gemaakt tegen de relevante yieldcurve van de betrokken valuta.

In onderstaande tabel is aangegeven op welke manier de marktwaarden zijn afgeleid.

Categorie	Genoteerde markt- prijzen	Onaf- hankelijke taxaties	Netto contante waarden	Andere methoden/ intrinsieke waarde	Stand ultimo 2024
Vastgoedbeleggingen	0	0	0	0	0
Zakelijke waarden	0	0	0	151.890	151.890
Vastrentende waarden	129.258	0	12.793	190.217	332.268
Derivaten	0	0	-15.745	0	-15.745
Subtotaal belegd vermogen	129.258	0	-2.952	342.107	468.413

Onderstaande tabel geeft de levelindeling van vorig verslagjaar weer.

Categorie	Genoteerde markt- prijzen	Onaf- hankelijke taxaties	Netto contante waarden	Andere methoden/ intrinsieke waarde	Stand ultimo 2023
Vastgoedbeleggingen	0	0	0	0	0
Zakelijke waarden	0	0	0	123.606	123.606
Vastrentende waarden	111.660	0	13.685	189.610	314.955
Derivaten	0	0	-22.861	0	-22.861
Totaal belegd vermogen	111.660	0	-9.176	313.216	415.700

[2] Herverzekeringsdeel technische voorzieningen

Stand per 1 januari

Mutatie herverzekeringsdeel technische voorzieningen

Stand per 31 december

Een klein deel van de totale pensioenverplichtingen van het fonds is herverzekerd bij ElipsLife (einddatum contract 31 december 2024). Dit betreft ingegane partnerpensioenen. Tegenover dit deel van de pensioenverplichting staat een gelijkwaardige geactiveerde vordering op de herverzekerder.

[3] Vorderingen en overlopende activa

Vorderingen op aangesloten ondernemingen

Vorderingen u.h.v. uitkeringen

Beleggingsdebiteuren

Vooruitbetaalde bedragen

Diversen

Lopende interest en nog te ontvangen dividend

– Banken

Subtotaal lopende interest en nog te ontvangen dividend

Totaal vorderingen en overlopende activa

De vorderingen hebben een looptijd korter dan 1 jaar.

	2024	2023
	40	66
	-2	-26
	38	40
	2.821	2.795
	0	2
	22.778	22.283
	8	3
	45	2
	15	27
	15	27
	25.667	25.112

	2024		2023	
[4] Liquide middelen				
ING Bank N.V.	756		1.920	
Depotbanken	7.857		19.137	
	8.613		21.057	
De liquide middelen staan ter vrije beschikking van het fonds. Op de rekening van de ING Bank is een 'intraday' kredietfaciliteit afgegeven van € 800.000.				
[5] Stichtingskapitaal en reserves				
Stichtingskapitaal	0		0	
Algemene reserve				
Stand per 1 januari	47.282		42.034	
Saldobestemming boekjaar	14.876		5.248	
Stand per 31 december	62.158		47.282	
Totaal eigen vermogen	62.158		47.282	
Het minimaal vereist eigen vermogen bedraagt	17.830	104,1%	16.846	104,1%
Het vereist eigen vermogen bedraagt	65.751	115,2%	72.861	117,8%
De dekkingsgraad is		114,4%		111,5%
De beleidsdekkingsgraad is		114,6%		115,2%
De dekkingsgraad is als volgt berekend: aanwezig vermogen gedeeld door de technische voorzieningen voor risico fonds. Hierbij bestaat het aanwezig vermogen uit de algemene reserves plus de voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds. De technische voorzieningen bestaan uit de totale technische voorzieningen voor risico fonds plus het herverzekeringsdeel.				
De berekening is als volgt: $(62.158 + 432.896 + 38) / (432.896 + 38) \times 100\% = 114,4\%$ De beleidsdekkingsgraad is het gemiddelde van de 12 voorafgaande maandeindedekkingsgraden.				

	2024	2023
Technische voorzieningen		
[6] Voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds		
Stand per 1 januari	409.973	373.644
Benodigde interest	14.020	12.075
Opbouw	10.411	8.366
Overlevingskansen	694	-641
Vrijval excassokosten	-325	-298
Uitkeringen	-11.197	-10.250
Waardeoverdrachten	-417	-722
Afkoop	-9	-16
Mutatie voorziening toekomstige ziektegevallen	-82	-415
Wijziging marktrente	8.176	14.936
Overgang UFR	0	-1.309
Wijziging kostenvoorziening	0	0
Prognosetafel en ervaringssterfte	-658	0
Mutatie ANW Hiaat	-59	-10
Toeslagverlening	2.209	13.363
Overige correcties	160	1.250
Stand per 31 december	432.896	409.973
Overige voorzieningen		
[7] Herverzekeringsdeel technische voorzieningen		
Stand per 1 januari	40	66
Mutatie	-2	-26
Stand per 31 december	38	40
Totaal technische voorziening voor risico pensioenfonds	432.934	410.013
De voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds is als volgt opgebouwd:		
– Actieve deelnemers	209.387	205.731
– Gewezen deelnemers	74.882	67.673
– Pensioengerechtigden	147.642	135.504
– Voorziening zieken	1.023	1.105
	432.934	410.013
De technische voorziening voor risico pensioenfonds is langlopend van aard.		

	2024	2023
[8] Kortlopende schulden en overlopende passiva		
Credit support annex verplichtingen	4.950	1.580
Derivaten negatieve posities	22.351	25.297
Interest vastrentende waarden	1.549	1.605
Interest derivaten	228	827
Beleggingscrediteuren	410	89
Belastingen en sociale premies	243	221
Schulden inzake pensioenuitvoerings- en administratiekosten	168	196
Niet opgevraagde pensioenen	78	70
Nog te muteren waardeoverdrachten	13	26
	29.990	29.911
De kortlopende schulden hebben een looptijd korter dan 1 jaar (m.u.v. derivaten).		

Niet in de balans opgenomen verplichtingen

Met vermogensbeheerder MN en pensioenbeheerder AZL zijn meerjarige contracten afgesloten. Het contract met MN is binnen 6 maanden opzegbaar door de vermogensbeheerder en direct opzegbaar door het pensioenfonds. De contractwaarde van het contract met MN over deze 6 maanden bedraagt € 575. Het contract met AZL is binnen 6 maanden opzegbaar door het pensioenfonds. De contractwaarde van het contract met AZL over deze 6 maanden bedraagt € 204.

Verbonden Partijen

Er is sprake van een relatie tussen de verbonden partijen van het fonds en de sponsor, de aangesloten ondernemingen en hun bestuurders. Er zijn geen leningen verstrekt aan, noch is er sprake van vorderingen op, (voormalige) bestuurders. De bestuurders, met uitzondering van de externe bestuurder, nemen deel aan de pensioenregeling van het fonds op basis van voorwaarden in het pensioenreglement.

Gebeurtenissen na balansdatum

Er hebben zich geen gebeurtenissen na balansdatum voorgedaan.

Toelichting op de staat van baten en lasten

(in duizenden euro)

Bezoldiging bestuursleden, Visitatiecommissie en verantwoordingsorgaan

Gedurende het boekjaar 2024 zijn de volgende vergoedingen betaald.

Betaalde vergoedingen bestuur, Visitatie en/of VO

	2024	2023
Bestuursvergoedingen ¹⁾	35	16
Vergoedingen Visitatiecommissie	19	19
Totaal	54	35

Personeel

Gedurende het boekjaar 2024 had Pensioenfonds Forbo geen personeelsleden in dienst.

	2024	2023
[9] Beleggingsopbrengsten voor risico pensioenfonds		
Directe beleggingsopbrengsten		
Zakelijke waarden	854	1.435
Vastrentende waarden	6.084	6.914
Derivaten	-4.666	-2.681
Overige opbrengsten	359	310
Totaal directe beleggingsopbrengsten	2.631	5.978
Indirecte beleggingsopbrengsten		
Onroerende zaken	0	-1.055
Zakelijke waarden	22.830	13.404
Vastrentende waarden	8.416	16.479
Derivaten	5.322	6.605
Overige opbrengsten	-464	173
Totaal indirecte beleggingsopbrengsten	36.104	35.606

1) Dit betreffen de vergoedingen aan de bestuurder namens de pensioengerechtigden. De overige bestuursleden ontvangen geen vergoeding.

	2024	2023
Kosten van vermogensbeheer		
Beheerkosten	-648	-527
Overig	-32	-31
Advieskosten vermogensbeheer	-44	-53
Totaal kosten vermogensbeheer	-724	-611
De directe kosten vermogensbeheer omvatten de zichtbare ('directe') kosten die het fonds op factuurbasis betaalt. De kosten zijn, indien mogelijk, toegerekend aan de verschillende beleggingscategorieën (zie tabel hieronder).		
De transactiekosten zijn gesaldeerd met de beleggingsopbrengsten. De transactiekosten kunnen niet betrouwbaar worden vastgesteld, omdat deze verrekend zijn in de aan- en verkoopprijzen. Voor de advieskosten vermogensbeheer ontvangt het fonds eveneens facturen.		
Totaal beleggingsopbrengsten voor risico pensioenfonds	38.011	40.973

Kosten vermogensbeheer

Beleggingscategorie	Beheer- vergoeding in jaar- rekening	Performance fee in jaar- rekening	Transactie- kosten in jaar- rekening	Overige kosten in jaar- rekening	Totaal
Vastgoed	0	0	0	0	0
Aandelen	0	0	0	0	0
Vastrentende waarden	191	0	0	0	191
Overige beleggingen	0	0	0	0	0
Fiduciar kosten	457	0	0	0	457
Kosten bewaarloon	0	0	0	32	32
Totaal	648	0	0	32	680

De kosten van de accountantscontrole worden vergoed door Mn en zijn derhalve niet opgenomen in de beleggingskosten.

Aansluiting met de totale kosten vermogensbeheer

Kosten vermogensbeheerders (staat van baten en lasten)
 Advieskosten vermogensbeheer
 Kosten direct ten laste van de beleggingsrendementen

2024	2023
-680	-558
-44	-53
-931	-952
-1.655	-1.563

Een specificatie van de totale kosten vermogensbeheer is terug te vinden in het bestuursverslag.

[10] Premiebijdragen van werkgevers en werknemers

De feitelijke premie over boekjaar 2024 bedraagt € 12,4 miljoen (2023: € 12,5 miljoen), wat bestaat uit € 3,8 miljoen werknemerspremie en € 8,6 miljoen werkgeverspremie. De kostendekkende premie bedraagt € 13,7 miljoen (2023: € 10,9 miljoen).

Pensioenpremie werkgevers en werknemers
 Additionele premie (vrijwillige voortzetting)
 Inkoopsommen

2024	2023
12.365	12.525
45	0
389	452
12.799	12.977
Kostendekkende premie	10.891
Gedempte kostendekkende premie	12.648
Feitelijke premie	12.525
De kostendekkende premie is als volgt samengesteld:	
– Actuarieel benodigd	8.729
– Opslag in stand houden vereist vermogen	1.580
– Opslag voor uitvoeringskosten	582
13.687	10.891
De gedempte premie is als volgt samengesteld:	
– Actuarieel benodigd	7.142
– Opslag in stand houden vereist vermogen	1.293
– Opslag voor uitvoeringskosten	582
– Opslag voor toekomstige toeslagpremie	3.631
11.711	12.648

Bij de bepaling van de aan het boekjaar toe te rekenen premie is rekening gehouden met verleende premiekortingen en/of toeslagen. In beide boekjaren is geen korting verstrekt.

[11] Saldo van overdrachten van rechten

Overgenomen pensioenverplichtingen
Overgedragen pensioenverplichtingen

[12] Pensioenuitkeringen

Pensioenen

Ouderdomspensioen
Partnerpensioen
Wezenpensioen

Subtotaal

Andere uitkeringen

Afkoopsommen
Anw-hiaat
Overige uitkeringen
TWK indexatie

Subtotaal

Totaal pensioenuitkeringen

	2024	2023
	583	383
	-866	-1.464
	-283	-1.081
	-9.101	-8.416
	-2.084	-2.087
	-19	-24
	-11.204	-10.527
	-8	-18
	-129	-129
	-9	2
	0	281
	-146	136
	-11.350	-10.391

	2024	2023
[13] Mutatie voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds		
Benodigde interest	-14.020	-12.075
Opbouw	-10.411	-8.366
Overlevingskansen	-694	641
Vrijval excassokosten	325	298
Uitkeringen	11.197	10.250
Waardeoverdrachten	417	722
Afkoop	9	16
Mutatie voorziening toekomstige ziektegevallen	82	415
Wijziging marktrente	-8.176	-14.936
Overgang UFR	0	1.309
Wijziging kostenvoorziening	0	0
Prognosetafel en ervaringssterfte	658	0
Mutatie ANW Hiaat	59	10
Toeslagverlening	-2.209	-13.363
Overige correcties	-160	-1.250
	-22.923	-36.329
[14] Herverzekering		
Premies herverzekering	-232	-234
Uitkeringen uit herverzekering	26	219
	-206	-15
[15] Pensioenuitvoerings- en administratiekosten		
Bestuur	-35	-16
Administratie	-423	-415
Wtp	-300	-47
Accountant (controle jaarrekening)	-49	-44
Accountant (andere diensten)	-6	0
Actuaris	-208	-209
Overige kosten	-154	-149
	-1.175	-880
[16] Overige baten en lasten	3	-6
Saldo van baten en lasten	14.876	5.248

	2024	2023
Actuariële analyse van het saldo van baten en lasten		
Beleggingen / marktrente	23.991	28.898
Wijzigingen rentetermijnstructuur	-8.176	-13.627
Premies	622	3.276
Waardeoverdrachten	134	-359
Kosten	0	0
Uitkeringen	-15	5
Kanssystemen	-144	128
Toeslagverlening	-2.209	-13.363
Overgang nieuwe grondslagen	658	0
Andere oorzaken	15	290
	14.876	5.248

Resultaatbestemming

Resultaatverdeling

Het bestuur heeft besloten het resultaat over het boekjaar 2024 als volgt te verdelen:

	2024
	x € 1.000
Algemene reserve	14.876
	14.876

Risicoparagraaf

(Alle tabellen in deze paragraaf zijn in duizenden euro)

In de risicoparagraaf binnen het bestuursverslag is het beleid rond risicobeheersing uiteengezet. Hierna wordt een aantal specifieke risico's nader toegelicht en gekwantificeerd. Conform de berekeningen van het vereist eigen vermogen in het Actuariel Rapport is de risicoparagraaf gebaseerd op het doorkijkbeginsel (lookthrough-principe) en wordt er rekening gehouden met recente ontwikkelingen zoals het gebruik van de meest recente UFR en de aangepaste definitie van de (beleids)dekkingsgraad en vereiste dekkingsgraad. Laatstgenoemde impliceert dat bij de berekening van de (beleids)dekkingsgraad en vereiste dekkingsgraad vanaf het jaarwerk van 2015 rekening gehouden dient te worden met het totale vermogen en de totale technische voorziening. In de risicoparagraaf worden de afzonderlijke risico's van het vereist eigen vermogen gerelateerd aan de voorziening voor risico fonds. De impact van de aangepaste berekeningsmethodiek wordt afzonderlijk getoond. Onder het nieuwe FTK zijn de voorschriften voor de berekening van het vereist eigen vermogen aangescherpt en wordt getoetst op basis van het vereist eigen vermogen gebaseerd op de strategische verdeling. De impact van de afzonderlijke risico's wordt tevens getoond voor het feitelijk vereist eigen vermogen omdat de vereiste dekkingsgraad op basis van de feitelijke verdeling in het nieuwe FTK onder andere een belangrijke rol speelt bij de korte termijn risicohouding van het fonds.

Aansluiting beleggingen t.b.v. de risicoparagraaf:

Categorie	Stand ultimo 2024	Liquide middelen	Over- lopende posten en intrest	Stand risico paragraaf obv look through 2024
Onroerende zaken	0	0	0	0
Zakelijke waarden	151.890	0	0	151.890
Vastrentende waarden	332.268	0	-1.549	330.719
Overige beleggingen	-15.745	7.857	17.190 ¹⁾	9.302
Totaal	468.413	7.857	15.641	491.911

1) De overlopende posten 17.190 m.b.t. de beleggingen bestaan uit:

Beleggingsdebiteuren	22.778
Lopende interest derivaten	-228
Credit support annex verplichtingen	-4.950
Derivaten overige verplichtingen	0
Beleggingscrediteuren	-410

Solvabiliteitsrisico

Het belangrijkste risico dat het fonds loopt is het risico dat het niet over genoeg solvabiliteit beschikt. Indien het fonds niet solvabel is bestaat het risico dat het fonds de premie moet verhogen of dat een beperkte of geen toeslagverlening kan plaatsvinden voor (delen van) het deelnemersbestand. In het uiterste geval dient het fonds verworven pensioenaanspraken en pensioenrechten te verminderen. Hoe solvabel het pensioenfonds is wordt getoetst aan de hand van de beleidsdekkingsgraad. De beleidsdekkingsgraad wordt berekend als de 12-maands voortschrijdend gemiddelde dekkingsgraad. Hoeveel eigen vermogen het fonds aan dient te houden gegeven de financiële risico's die het loopt (na afdekking) op de balans komt tot uitdrukking in de door DNB voorgeschreven solvabiliteitstoets. Onder het huidige FTK geldt hierbij dat de vereiste dekkingsgraad op basis van de strategische verdeling afgezet wordt tegen de beleidsdekkingsgraad om te bepalen of het pensioenfonds in een tekort situatie verkeert.

De verschillende standaard risicofactoren hierin worden benoemd onder de noemer S1 tot en met S6 en de S10. Eind 2016 wordt geen rekening meer gehouden met eventuele additionele risico's. Hieromtrent heeft afstemming plaats gevonden met bestuur, waarmerkend actuaris en DNB. Hierna zijn de uitkomsten weergegeven voor de verschillende risicocategorieën op basis van de strategische beleggingsmix ultimo 2024 van 115,2% en 2023 van 117,8%.

	2024		2023	
	€	%	€	%
Renterisico (S1)	2.953	0,7	15.422	3,8
Aandelen- en vastgoed risico (S2)	45.052	10,4	44.366	10,8
Valutarisico (S3)	12.046	2,8	17.730	4,3
Grondstoffenrisico (S4)	0	0,0	0	0,0
Kredietrisico (S5)	25.604	5,9	25.467	6,2
Verzekeringstechnisch risico (S6)	12.791	3,0	12.178	3,0
Concentratierisico (S8)	0	0,0	0	0,0
Actief beheer risico (S10)	0	0,0	0	0,0
Diversificatie-effect	-32.695	-7,6	-42.302	-10,3
Vereist eigen vermogen	65.751	15,2	72.861	17,8
Aanwezige dekkingsgraad (exclusief bestemmingsreserves)		114,4		111,5
Beleidsdekkingsgraad		114,6		115,2
Minimaal vereiste dekkingsgraad		104,1		104,1
Strategisch vereiste dekkingsgraad		115,2		117,8
Feitelijk vereiste dekkingsgraad		116,0		117,5
Reële dekkingsgraad		85,4		84,8

De beleidsdekkingsgraad van Pensioenfonds Forbo is per 31 december 2024 lager dan de vereiste dekkingsgraad op basis van de strategische verdeling volgens het standaardmodel, waardoor het pensioenfonds in een tekort verkeert. In boekjaar 2024 bedraagt de beleidsdekkingsgraad 114,6%. Afgezet tegen de beleidsdekkingsgraad van 2023 van 115,2%, is de beleidsdekkingsgraad gedaald met 0,6%-punt.

Renterisico (S1)

Pensioenfonds Forbo kent een langere looptijd voor pensioenverplichtingen dan voor de looptijd van de beleggingen. Het renterisico wordt veroorzaakt, doordat de rentegevoeligheid van de verplichtingen afwijkt van de rentegevoeligheid van de beleggingen.

Onderstaande duratiecijfers geven meer inzicht.

De daling van de rentestanden die worden gehanteerd bij de berekeningen van de voorziening pensioenverplichtingen (eind 2024: 2,2% ten opzichte van eind 2023: 2,3%) leidt tot een stijging van de Voorziening pensioenverplichtingen (in 2024: € 8.176).

De beleggingen, gewaardeerd tegen marktwaarde, zijn in meer of mindere mate gerelateerd aan ontwikkelingen van de rentestanden. Door de periodieke afstemming van beide ontwikkelingen wordt de dekkingsgraad nauwgezet gemonitord. Deze rentegevoeligheid is één van de actoren bij de bepaling van de (strategische) assetallocatie en de duratie van de portefeuilles. Door deze swaps wordt de duratie van de portefeuille van vastrentende waarden verlengd.

Duratie van de vastrentende waarden (inclusief derivaten) 21,60 (2023: 13,87)

Duratie van de pensioenverplichtingen 18,10 (2023: 18,23)

Het pensioenfonds dekt strategisch 80% van het renterisico af op basis van de swapcurve. Onder het Financieel Toetsingskader dient te worden uitgegaan van de DNB-methodiek voor de berekening van het renterisico. Het renterisico wordt daarbij vastgesteld door middel van looptijdafhankelijke renteschokken die worden toegepast op de DNB-rentetermijnstructuur (inclusief UFR). Dit wijkt aldus af van hoe het Pensioenfonds de (strategische) afdekking in de praktijk vormgeeft.

Hoogte buffer

De buffer voor het renterisico moet een daling van de rentetermijnstructuur, de rente waarmee de verplichtingen contant worden gemaakt, kunnen opvangen. De benodigde buffer voor het renterisico bedraagt dientengevolge € 2.953 (0,7%).

Aandelen- en vastgoed risico (S2)

Het pensioenfonds loopt het risico dat haar beleggingen in aandelen en vastgoed in waarde dalen. In het beleggingsbeleid wordt met dergelijke risico's rekening gehouden door ondermeer een toepassing van voldoende spreiding in de beleggingsportefeuille naar categorieën, markten en dergelijke. De volatiliteit van de marktwaarden (prijsrisico's) van beleggingen wordt periodiek geëvalueerd en kan leiden tot bijstellingen in het vermogensbeheer. In onderstaande tabel wordt de verdeling naar de verschillende zakelijke waarden categorieën getoond.

	2024		2023	
	€	%	€	%
<i>Verdeling aandelen en vastgoed per categorie:</i>				
Aandelenfonds Europa	34.732	22,9	31.972	25,9
Aandelenfonds Noord-Amerika	67.423	44,4	49.168	39,7
Aandelenfonds Verre Oosten	13.546	8,9	9.715	7,9
Aandelenfonds Emerging Markets	36.189	23,8	32.751	26,5
Vastgoedfonds Europa ¹⁾	0	–	0	–
	151.890	100,0	123.606	100,0

1) Per 1 december 2023 is Forbo uit het MN Services Beursgenoteerd Onroerend Goed fonds gestapt.

Hoogte buffer

Bij de berekening van het vereist eigen vermogen wordt voor het feitelijk en strategisch aandelen- en vastgoedrisico rekening gehouden met de door DNB voorgeschreven schokken die variëren overeenkomstig de risicograad van het type belegging. De buffer voor het aandelen en vastgoedrisico wordt hiervan afgeleid en bedraagt € 45.052 (10,4%). In 2023 bedroeg dit € 44.366 (10,8%).

Valutarisico (S3)

Het valutarisico wordt veroorzaakt, doordat de verplichtingen van SPF in euro's luiden terwijl een gedeelte van de beleggingen van het pensioenfonds in niet-euro luiden. SPF loopt het risico dat haar buitenlandse beleggingen dalen in waarde als gevolg van valutakoersontwikkelingen. SPF kiest er daarom voor om (een gedeelte) van haar buitenlandse valuta's af te dekken. Zonder afdekking van valutarisico loopt het pensioenfonds risico bij een daling van vreemde valuta ten opzichte van de euro. Door meer dan 100% van het risico af te dekken loopt het fonds risico bij een stijging van vreemde valuta ten opzichte van de euro. Afdekking van het valutarisico vindt plaats via derivatencontracten. De belangrijkste valutarisico's die SPF loopt zijn risico's m.b.t. de Amerikaanse dollar, het Britse pond en de Japanse yen.

	31 december 2024		31 december 2024	
	Voor	Valuta-	Na	Reële
	derivaten	derivaten	derivaten	waarde
	€	€	€	€
Euro	301.466	94.605	396.071	-2.006
Amerikaanse dollar	103.845	-79.273	24.572	0
Britse pound sterling	9.822	-9.032	790	0
Japanse yen	6.481	-6.300	181	0
Overige	70.297	0	70.297	0
	491.911	0	491.911	-2.006

	31 december 2023		31 december 2023	
	Voor	Valuta-	Na	Reële
	derivaten	derivaten	derivaten	waarde
	€	€	€	€
Euro	295.035	68.219	363.254	1.385
Amerikaanse dollar	75.482	-55.204	20.278	0
Britse pound sterling	10.044	-7.970	2.074	0
Japanse yen	5.023	-5.045	-22	0
Overige	67.436	0	67.436	0
	453.020	0	453.020	1.385

Hoogte buffer

Bij de berekening van het vereist eigen vermogen wordt voor het feitelijk en strategisch valuta risico rekening gehouden met een door DNB voorgeschreven schok van 20% voor valuta in ontwikkelde landen en van 35% voor valuta in opkomende markten die berekend wordt op de niet-euro beleggingen na afdekking. De vereiste buffer voor valutarisico bedraagt in totaal € 12.046 (2,8%).

Grondstoffenrisico (S4)

De omvang van de buffer voor het grondstoffenrisico moet dusdanig zijn dat een waardedaling van 35% kan worden opgevangen voor dat deel van de portefeuille dat in grondstoffen (commodities) is belegd. Aangezien het fonds geen beleggingen heeft in commodities, bedraagt de vereiste buffer voor het grondstoffenrisico 0.

Kredietrisico (S5)

Voornamelijk wordt belegd via fondsen die aan de hand van mandaten gemanaged worden. Een van de aspecten daarbij is het beheersen van kredietrisico's. Bij het kredietrisico dient het effect van de kredietwaardigheid van de partijen, waarin belegd wordt, tot uitdrukking te komen. Het kredietrisico komt tot uitdrukking in de zogenaamde creditspread. Deze creditspread is het verschil tussen de uitkering die afhangt van de kredietwaardigheid van de tegenpartij en een uitkering die met volledige zekerheid (risicovrij) tot uitkering zal komen. Het kredietrisico verbonden aan derivatentransacties wordt beheerst door het afsluiten van standaardovereenkomsten met tegenpartijen, het beoordelen van de kredietwaardigheid van tegenpartijen, het spreiden van het transactievolume over verschillende tegenpartijen, het eisen van voldoende onderpand en een adequate monitoring met betrekking tot de gestelde eisen inzake het onderpand.

Het kredietrisico binnen de vastrentende waarden portefeuille kan naast de creditspread eveneens gemeten worden aan de hand van de ratingverdeling van de rentegevoelige beleggingsportefeuille. Deze ratingverdeling wordt afgegeven door een kredietbeoordelaar. Een Europese AAA rating impliceert dat de vastrentende waarden belegging geen kredietrisico loopt. Daarentegen worden beleggingen die geclassificeerd staan onder 'lager dan BBB' als zeer risicovol beschouwd. Cash wordt als kredietrisicovrij beschouwd. Beleggingen die geen rating ontvangen worden als risicovol beschouwd.

De samenstelling van de vastrentende waarden (inclusief lopende interest) kan als volgt worden samengevat.

	2024				2023			
			Modified spread duration	Credit spread			Modified spread duration	Credit spread
	€	%	jaren	%	€	%	jaren	%
Langlopende Europese obligaties	57.122	17,2	11,7	0,4	57.486	18,3	12,6	0,0
Bedrijfsobligaties	101.049	30,6	4,4	0,9	96.943	30,9	4,5	0,8
Emerging Markets obligaties	41.268	12,5	6,2	3,4	39.051	12,5	6,6	1,3
Onderhandse leningen	10.533	3,2	2,2	2,1	9.894	3,2	3,2	2,6
Vastrentend-hoogrentend US obligaties	18.586	5,6	3,3	2,3	16.487	5,3	3,7	0,8
Vastrentend-hoogrentend EU obligaties	19.424	5,9	3,9	2,4	18.041	5,8	3,2	2,6
Bankleningen	9.889	3,0	3,9	3,9	19.086	6,1	3,6	3,9
Kortlopende staatsobligaties	71.347	21,6	0,4	-0,2	53.361	17,0	0,4	-0,3
Deposito's	1.501	0,5			3.001	1,0		
	330.719	100,0			313.350	100,0		

De creditspread is een maatstaf voor kredietrisico en geeft de opslag aan die de markt vraagt boven de risicovrije rente. Des te hoger deze opslag, des te hoger de markt het kredietrisico op een partij beoordeelt en des te hoger de vergoeding (de spread) is die de markt wil ontvangen voor het nemen van dit kredietrisico. De credit spread is bepaald ten opzichte van de relevante swapcurves in de desbetreffende valuta van de obligatie.

De durations en credit spreads van Europese staatsobligaties, langlopende obligaties en bedrijfsobligaties zijn specifiek bepaald voor deze beleggingsfondsen. Voor alle overige vastrentende waarden (overige beleggingsfondsen en discretionaire portefeuilles) zijn deze gegevens op basis van benchmarks vastgesteld.

De Langlopende Europese obligaties zijn uitgegeven door de landen Duitsland, Oostenrijk en Nederland.

De Emerging Markets obligaties zijn uitgegeven door landen in opkomende regio's zoals Latijns Amerika, Azië, Pacific en Afrika.

De Vastrentend-hoogrentende portefeuille bestaat uit hoogrentende obligaties uitgegeven door het bedrijfsleven. De hoogrentende obligaties hebben over het algemeen een lagere rating dan "Investment grade".

De bankleningen zijn, in tegenstelling tot bedrijfsobligaties, leningen aan bedrijven met duidelijke convenanten en/of onderpand. Vanwege het onderpand zijn bankleningen vergeleken met een 'gewone' obligatie van hetzelfde bedrijf minder risicovol aangezien bankleningen hoger in de kapitaalstructuur staan. Dit geeft bankleningen een betere uitgangspositie in het geval van faillissement of herstructurering ten opzichte van andere schuldeisers en met name aandeelhouders.

Deposito's en kortlopende staatsobligaties worden aangehouden om tijdelijke overtollige liquide middelen kortstondig uit te zetten.

Het kredietrisico wordt primair beperkt door te beleggen in bedrijven of staten met een hoge kredietwaardigheid.

De verdeling van de vastrentende waarden naar creditrating is als volgt:

	2024		2023	
	%		%	
AAA	20,2		23,0	
AA	16,4		13,8	
A	19,2		16,2	
BBB	20,9		22,9	
Lager dan BBB	18,2		20,1	
Geen rating	5,1		4,0	
	100,0		100,0	

De looptijd van de vastrentende waarden is als volgt:

	2024		2023	
	%		%	
0 tot 3 jaar	130.391	39,4	104.150	33,2
3 tot 5 jaar	52.211	15,8	63.563	20,3
5 tot 10 jaar	73.103	22,1	67.849	21,7
10 tot 20 jaar	56.688	17,1	59.728	19,1
Langer dan 20 jaar	18.326	5,5	18.060	5,8
	330.719	100,0	313.350	100,0

	2024		2023	
	%		%	
De samenstelling van de onderhandse leningen (inclusief lopende interest) kan als volgt worden samengevat:				
Financiële instellingen	159	1,5	188	1,9
Overige	10.374	98,5	9.706	98,1
	10.533	100,0	9.894	100,0

Hoogte buffer

Binnen de berekening van het standaardmodel wordt een kredietrisico becijferd conform de ratingverdeling van de vastrentende waardenportefeuille. Naar mate de rating slechter wordt neemt de te hanteren buffer toe. Afgaande op de hierboven genoemde ratingverdeling resulteert dit in een buffer van € 25.604 (5,9%). In 2023 bedroeg dit € 25.467 (6,2%).

Verzekeringstechnische risico (S6)

Binnen het verzekeringstechnische risico worden in principe alleen risico's meegenomen die verband houden met sterfte. Het omvat de risico's als gevolg van afwijkingen ten opzichte van de verwachte sterfte en afwijkingen van de verwachte sterftetrend (langlevensrisico). Tot het verzekeringstechnische risico worden gerekend: procesrisico, risico-opslag voor afwijkingen ten opzichte van de sterftetrend en negatieve stochastische afwijkingen van de verwachtingswaarde. Deze drie risico's bedragen een percentage van de op actuele waarde berekende technische voorziening. Het procesrisico neemt af naarmate het deelnemersbestand toeneemt, omdat het sterfteproces dan beter kan worden geschat. De beide andere risicofactoren houden respectievelijk rekening met de onzekerheid in de sterftetrend en met de negatieve stochastische afwijkingen.

In verband met het langlevensrisico wordt aanvullend boven het hanteren van de prudente grondslagen, de Voorziening toekomstige sterfteontwikkeling gevormd.

De vereiste buffer voor verzekeringstechnisch risico dient ter onverwachtse schokken ten aanzien van de levensverwachting en bestaat uit het procesrisico, de TSO (onzekerheid in de sterftetrend) en de NSA (stochastische onzekerheid).

Hoogte buffer

Toepassing van het bovenstaande leidt tot een buffer van € 12.791 (3,0%). In 2023 bedroeg dit € 12.178 (3,0%).

Concentratierisico (S8) en prijsrisico

Concentratierisico's kunnen optreden bij een concentratie van de portefeuille in regio's, economische sectoren of tegenpartijen. De spreiding van de portefeuille is in de toelichting op de balans nader toegelicht. Ook "grote posten" zijn aan te duiden als een vorm van concentratierisico. Om te bepalen welke posten hieronder vallen moeten per beleggingscategorie alle instrumenten met dezelfde debiteur worden gesommeerd.

In het standaardmodel is de gevoeligheid van het eigen vermogen voor concentratierisico (S8) gelijkgesteld aan 0%. Het prijsrisico (marktrisico) is het risico dat de waarde van de zakelijke waarden verandert als gevolg van veranderingen in de desbetreffende marktprijzen. Het prijsrisico wordt gemitigeerd door spreiding naar regio en sector.

	2024		2023	
	€	%	€	%
Zakelijke waarden en vastgoedbeleggingen				
<i>Verdeling aandelen en vastgoedbeleggingen per regio:</i>				
Aandelen Europa	34.732	22,9	31.972	25,8
Aandelen Noord-Amerika	67.423	44,4	49.168	39,8
Aandelen Verre Oosten	13.546	8,9	9.715	7,9
Aandelen Emerging Markets	36.189	23,8	32.751	26,5
Vastgoedfonds Europa	0	0,0	0	0,0
	151.890	100,0	123.606	100,0
<i>Verdeling aandelen per sector:</i>				
Financiële instellingen	27.288	18,0	23.113	18,7
Handels- en industriële ondernemingen	14.760	9,7	13.090	10,6
Energie	1.991	1,3	1.839	1,5
Technologie	33.264	21,9	20.730	16,8
Consumentengoederen	44.761	29,5	42.984	34,8
Communicatie	20.400	13,4	10.777	8,7
Materialen	4.345	2,9	6.156	5,0
Overige	5.081	3,3	4.917	4,0
	151.890	100,0	123.606	100,0
Concentratierisico vastrentende waarden				
<i>Grote posten: vastrentende waarden van eenzelfde uitgevende instelling groter dan 2% van de totale beleggingen in vastrentende waarden:</i>				
Duitse staat	41.119	12,4	44.272	14,1
Nederlandse staat	16.576	5,0	18.596	5,9
Europese unie	14.549	4,4	11.127	3,6
Oostenrijkse staat	10.099	3,1	8.438	2,7

Hoogte buffer

In het standaardmodel is geen rekening gehouden met een buffer voor concentratierisico. Het risico dient sec kwalitatief toegelicht te worden.

Securities lending

Binnen een aantal MN Services Beleggingsfondsen waarin wordt belegd, worden stukken (aandelen en obligaties) uitgeleend. Voor het uitlenen van deze stukken ontvangen de betreffende beleggingsfondsen collateral als onderpand. De opbrengsten van het uitlenen van de stukken worden binnen het betreffende beleggingsfonds herbelegd. Deze opbrengsten hebben een positief effect op de participatiewaarde van het beleggingsfonds. Het onderpand heeft een gemiddelde waarde van 105,1% (2023: 103,3%) van de uitgeleende stukken. Het Stichting Pensioenfonds Forbo aandeel in de waarde van het ontvangen onderpand was op jaareinde € 40.299.750 (2023: € 26.849.024).

Verstrekt en ontvangen onderpand

Het pensioenfonds heeft eind 2024 € 0 (2023: € 0) aan onderpand ontvangen in de vorm van liquiditeiten als gevolg van de positieve waardeontwikkeling van de derivaten. Daarnaast heeft het fonds € 0 (2023: € 0) aan obligaties ontvangen en € 30.127 (2023: € 24.027) aan onderpand in stukken verstrekt en € 16.005 (2023: € 20.405) in de vorm van liquiditeiten. Per saldo heeft het fonds een totaal onderpand verstrekt van € 46.132 (2023, ontvangen: € 44.432).

Uitbestedingsrisico

Voor de nadere toelichting van de beheersing van het uitbestedingsrisico verwijzen wij naar de risicoparagraaf in het bestuursverslag.

Liquiditeitsrisico

Onder liquiditeitsrisico wordt verstaan het risico dat er op enig moment onvoldoende liquide middelen in het fonds aanwezig zijn om aan de korte termijn verplichtingen te voldoen.

Het aandeel illiquide beleggingen van de totale beleggingen is in onderstaande tabel weergegeven:

	2024			2023	2022	2021	2020
	Totaal	Illiquide	Illiquide in %	Illiquide in %	Illiquide in %	Illiquide in %	Illiquide in %
Vastrentende waarden (inclusief lopende interest)	330.719	10.533	3,2	3,2	3,2	3,0	3,0
Zakelijke waarden	151.890	0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Overig	9.302	0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
	491.911	10.533	2,1	2,2	2,2	2,0	1,9

Onder illiquide vastrentende waarden zijn de onderhandse leningen opgenomen.

Operationeel risico

Het operationeel risico van het fonds omvat tevens het uitbestedingsrisico. Voor een nadere toelichting verwijzen wij naar de risicoparagraaf in het bestuursverslag.

Actief beheer risico (S10)

Er worden binnen het standaardmodel geen voorschriften gegeven voor de vaststelling van het vereist vermogen voor actief beheer risico. Pensioenfondsen moeten in het standaardmodel zelf de omvang van het actief beheer risico adequaat vaststellen. DNB biedt de pensioenfondsen echter wel een methode als handreiking voor het maken van deze inschatting.

Het vereist eigen vermogen voor actief beheer risico wordt bepaald als het maximale verlies door actief beheer dat met een waarschijnlijkheid van 2,5% zal optreden. Het risicoscenario van actief beheer risico is vooralsnog alleen op het aandelenrisico (beursgenoteerde aandelen) van toepassing.

Hoogte buffer

De vereiste buffer voor actief beheer risico bedraagt 0, omdat de tracking errors kleiner dan 1% zijn.

Beleggen in premie bijdragende ondernemingen

Het fonds heeft geen beleggingen in de aan het fonds gelieerde en premie bijdragende ondernemingen.

Totaal

Het bepalen van de vereiste solvabiliteit gebeurt door het samenvoegen van voornoemde buffereisen in de zogenoemde wortelformule. De benodigde buffer per risicocategorie is vastgesteld op basis van het afzonderlijke risico. De benodigde buffer voor alle risicocategorieën tezamen (op totaalniveau) is lager dan de som van de benodigde buffers per afzonderlijk risico. Dit komt omdat er bij de vaststelling van het vereist vermogen verondersteld wordt (conform het standaardmodel) dat de risico's onafhankelijk zijn van elkaar met uitzondering van een correlatie tussen de risico's op het gebied van rente (S1), zakelijke waarden (S2) en krediet (S5). Het verschil tussen de benodigde buffer op totaalniveau en de som van de benodigde buffers voor elk van de afzonderlijke risico's is gepresenteerd onder de term diversificatie.

Hieruit resulteert het VEV voor de evenwichtssituatie: € 65.751. In procenten dekkingsgraad betekent dit een vereiste dekkingsgraad van 115,2%.

Vastgesteld d.d 26 mei 2025 te Assendelft

Het bestuur

F.A. Heil
Voorzitter

D. Manné
Secretaris

P. de Boer
Penningmeester/Vice-voorzitter

U. Hofman
Lid

G.P.J. van Bruggen
Lid

T.W. Breeuwer
Lid

Overige gegevens

Statutaire bepalingen omtrent de resultaatbestemming

In de statuten is geen bepaling opgenomen over de resultaatbestemming.

Actuariële verklaring

Opdracht

Door Stichting Pensioenfonds Forbo te Assendelft is aan Triple A – Risk Finance Certification B.V. de opdracht verleend tot het afgeven van een actuariële verklaring als bedoeld in de Pensioenwet over het boekjaar 2024.

Onafhankelijkheid

Als waarmerkend actuaris ben ik onafhankelijk van Stichting Pensioenfonds Forbo, zoals vereist conform artikel 148 van de Pensioenwet. Ik verricht geen andere werkzaamheden voor het pensioenfonds, anders dan de werkzaamheden uit hoofde van de actuariële functie.

Gegevens

De gegevens waarop mijn onderzoek is gebaseerd, zijn verstrekt door en tot stand gekomen onder de verantwoordelijkheid van het bestuur van het pensioenfonds. Voor de toetsing van de technische voorzieningen en voor de beoordeling van de vermogenspositie heb ik mij gebaseerd op de financiële gegevens die ten grondslag liggen aan de jaarrekening.

Afstemming accountant

Op basis van de door mij en de accountant gehanteerde Handreiking heeft afstemming plaatsgevonden over de werkzaamheden en de verwachtingen bij de controle van het boekjaar. Voor de toetsing van de technische voorzieningen en voor de beoordeling van de vermogenspositie als geheel heb ik de materialiteit bepaald op € 2.285.000. Met de accountant ben ik overeengekomen om geconstateerde afwijkingen boven € 114.250 te rapporteren. Deze afspraken zijn vastgelegd en de uitkomsten van mijn bevindingen zijn met de accountant besproken.

Ik heb voorts gebruik gemaakt van de door de accountant in het kader van de jaarrekeningcontrole onderzochte basisgegevens. De accountant van het pensioenfonds heeft mij geïnformeerd over zijn bevindingen ten aanzien van de betrouwbaarheid (materiële juistheid en volledigheid) van de basisgegevens en de overige uitgangspunten die voor mijn oordeel van belang zijn.

Werkzaamheden

Ter uitvoering van de opdracht heb ik, conform mijn wettelijke verantwoordelijkheid zoals beschreven in artikel 147 van de Pensioenwet, onderzocht of is voldaan aan de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet. Op grond van overgangsrecht gelden genoemde artikelen, zoals deze tot de inwerkingtreding van de Wet toekomst pensioenen luiden. De door het pensioenfonds verstrekte basisgegevens zijn zodanig dat ik die gegevens als uitgangspunt van de door mij beoordeelde berekeningen heb aanvaard.

Als onderdeel van de werkzaamheden voor de opdracht heb ik onder meer onderzocht of:

- toereikende technische voorzieningen zijn vastgesteld met betrekking tot het geheel van pensioenverplichtingen;
- het minimaal vereist eigen vermogen en het vereist eigen vermogen conform de wettelijke bepalingen zijn vastgesteld;
- de kostendekkende premie voldoet aan de gestelde wettelijke vereisten;
- het beleggingsbeleid in overeenstemming is met de prudent-person regel.

Voorts heb ik mij een oordeel gevormd over de vermogenspositie van het pensioenfonds. Daarbij heb ik mij gebaseerd op de tot en met balansdatum aangegane verplichtingen en de op dat moment aanwezige middelen en is mede het financieel beleid van het pensioenfonds in aanmerking genomen.

Mijn onderzoek heb ik zodanig uitgevoerd, dat een redelijke mate van zekerheid wordt verkregen dat de resultaten geen onjuistheden van materieel belang bevatten.

De beschreven werkzaamheden en de uitvoering daarvan zijn in overeenstemming met de binnen het Koninklijk Actuarieel Genootschap geldende normen en gebruiken en vormen naar mijn mening een deugdelijke grondslag voor mijn oordeel.

Oordeel

Overeenkomstig de beschreven berekeningsregels en uitgangspunten zijn toereikende technische voorzieningen vastgesteld met betrekking tot het geheel van pensioenverplichtingen. Het eigen vermogen van het pensioenfonds is op de balansdatum lager dan het wettelijk vereist eigen vermogen, maar hoger dan het wettelijk minimaal vereist eigen vermogen

Met inachtneming van het voorafgaande heb ik mij ervan overtuigd dat is voldaan aan de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet, met uitzondering van artikel 132 (vereist eigen vermogen). Hierbij merk ik op dat op grond van overgangsrecht de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet gelden, zoals deze tot de inwerkingtreding van de Wet toekomst pensioenen luiden.

De beleidsdekkingsgraad van het pensioenfonds op balansdatum is lager dan de dekkingsgraad bij het vereist eigen vermogen, doch hoger dan de dekkingsgraad bij het minimaal vereist eigen vermogen.

Mijn oordeel over de vermogenspositie van Stichting Pensioenfonds Forbo is gebaseerd op de tot en met balansdatum aangegane verplichtingen en de op dat moment aanwezige middelen. De vermogenspositie is naar mijn mening niet voldoende, omdat het aanwezig eigen vermogen lager is dan het vereist eigen vermogen.

Amsterdam, 27 mei 2025

drs. J.J.M. Tol AAG RBA
verbonden aan Triple A – Risk Finance Certification B.V

Controleverklaring van de onafhankelijke accountant

Aan: het bestuur van Stichting Pensioenfonds Forbo

Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen jaarrekening 2024

Ons oordeel

Wij hebben de jaarrekening 2024 van Stichting Pensioenfonds Forbo te Zaanstad gecontroleerd.

Naar ons oordeel geeft de in dit jaarverslag opgenomen jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van het vermogen van Stichting Pensioenfonds Forbo op 31 december 2024 en van het saldo van baten en lasten over 2024 in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW.

De jaarrekening bestaat uit:

1. de balans per 31 december 2024;
2. de staat van baten en lasten over 2024; en
3. de toelichting met een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en andere toelichtingen.

De basis voor ons oordeel

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens het Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden vallen. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie 'Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening'.

Wij zijn onafhankelijk van Stichting Pensioenfonds Forbo zoals vereist in de Wet toezicht accountantsorganisaties (Wta), de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Informatie ter ondersteuning van ons oordeel

Wij hebben onze controlewerkzaamheden bepaald in het kader van de jaarrekeningcontrole als geheel en bij het vormen van ons oordeel hierover. Onderstaande informatie ter ondersteuning van ons oordeel en onze bevindingen moeten in dat kader worden gezien en niet als afzonderlijke oordelen of conclusies.

Materialiteit

Op basis van onze professionele oordeelsvorming hebben wij de materialiteit voor de jaarrekening als geheel bepaald op € 2.475.000. De materialiteit is gebaseerd op 0,5% van het pensioenvermogen, zijnde het totaal van de technische voorzieningen en reserves. Het pensioenvermogen en de dekkingsgraad van het pensioenfonds en de mogelijkheid om aan de verplichtingen naar haar deelnemers te voldoen, zijn belangrijke indicatoren voor de gebruiker van de jaarrekening. Wij houden ook rekening met afwijkingen en/of mogelijke afwijkingen die naar onze mening voor de gebruikers van de jaarrekening om kwalitatieve redenen materieel zijn.

Wij zijn met het bestuur overeengekomen dat wij aan het bestuur tijdens onze controle geconstateerde afwijkingen boven de € 123.750 rapporteren, alsmede kleinere afwijkingen die naar onze mening om kwalitatieve redenen relevant zijn.

Controleaanpak continuïteit

Pensioenfondsen zijn op grond van de wetgeving gehouden om een adequate vermogensdekking (het vereist eigen vermogen) aan te houden. Het vereist eigen vermogen wordt op basis van het financieel toetsingskader bepaald. Als de beleidsdekkingsgraad van een pensioenfonds lager is dan het vereist eigen vermogen, moet een herstelplan worden opgesteld waaruit blijkt hoe het fonds het eigen vermogen op het vereiste niveau brengt. Als het fonds niet kan voldoen aan het herstel zullen aanvullende maatregelen moeten worden getroffen. Daar waar nodig zullen de rechten van de (gewezen) deelnemers moeten worden aangepast zodat weer aan het vereist eigen vermogen wordt voldaan.

Zoals opgenomen op pagina 86 in de jaarrekening is het aanwezig eigen vermogen lager dan het vereist eigen vermogen. De beleidsdekkingsgraad bedraagt ultimo 2024 15,2%.

Zoals toegelicht op pagina 21 van het jaarverslag, heeft het bestuur een herstelplan ingediend bij De Nederlandsche Bank waarin is uitgewerkt hoe de beleidsdekkingsgraad binnen de wettelijk gestelde termijnen weer op het vereiste niveau kan worden gebracht. Dit is onderdeel van de continuïteitsrisicoanalyse door het bestuur.

Omdat het pensioenfonds de ultieme mogelijkheid heeft om de pensioenaanspraken en pensioenrechten te korten en daarmee de continuïteit van het pensioenfonds te allen tijde te waarborgen heeft het bestuur geen continuïteitsrisico's geïdentificeerd.

Op pagina 14 van het jaarverslag besteedt het bestuur aandacht aan de toekomst van het pensioenfonds. Het bestuur heeft op pagina 77 van de jaarrekening toegelicht, dat de jaarrekening is opgemaakt uitgaande van de continuïteit van het geheel van de activiteiten van het pensioenfonds.

Onze werkzaamheden om de continuïteitsbeoordeling van het bestuur te evalueren omvatten onder andere:

- Het verkrijgen van controle-informatie over het continuïteitsrisico en de door het bestuur gehanteerde continuïteitsveronderstelling bij de vaststelling van bedragen en in de financiële overzichten opgenomen toelichtingen;
- Overwegen of de continuïteitsrisicoanalyse door het bestuur en het herstelplan dat is ingediend bij De Nederlandsche Bank alle relevante elementen bevat en consistent is met onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de jaarrekeningcontrole. Wij hebben hierbij onder andere aandacht besteed aan de bepaling van het vereist eigen vermogen en de dekkingsgraden;
- Het nagaan of het bestuur gebeurtenissen of omstandigheden heeft geïdentificeerd die gerede twijfel kunnen doen ontstaan over de mogelijkheid van het pensioenfonds om haar continuïteit te handhaven (hierna: continuïteitsrisico's);
- Overwegen of actuariële ontwikkelingen (inclusief de voorzienbare trend in overlevingskansen) en de ontwikkelingen op financiële markten (inclusief ontwikkeling in de rentetermijnstructuur) aanleiding geven tot een continuïteitsrisico;
- Het inwinnen van inlichtingen bij het bestuur over haar kennis van continuïteitsrisico's na de periode van de door het bestuur verrichte continuïteitsbeoordeling;
- Het inspecteren van correspondentie met relevante toezichthoudende instanties;
- Bespreken met het bestuur wat de impact is van de Wet Toekomst Pensioenen op het pensioenfonds.

De financiële positie van het pensioenfonds en de wettelijke mogelijkheid om onder bepaalde omstandigheden de pensioenverplichtingen te kunnen aanpassen zijn een belangrijk onderdeel van bovenstaande evaluatie.

Onze controlewerkzaamheden hebben geen indicaties opgeleverd dat de continuïteitsveronderstelling van het bestuur niet passend is en hebben niet geleid tot identificatie van continuïteitsrisico's.

Controleaanpak frauderisico's

Wij hebben risico's geïdentificeerd en ingeschat op een afwijking van materieel belang op de jaarrekening die het gevolg zijn van fraude en het niet-naleven van wet- en regelgeving. Wij hebben tijdens onze controle inzicht verkregen in het pensioenfonds en haar omgeving, de componenten van het interne beheersingssysteem, waaronder het risico-inschattingsproces en de wijze waarop het

bestuur inspeelt op frauderisico's en het interne beheersingssysteem monitort en de wijze waarop het verantwoordingsorgaan toezicht uitoefent, alsmede de uitkomsten daarvan. Wij verwijzen naar pagina 43 van het jaarverslag, waarin het bestuur haar frauderisicoanalyse heeft opgenomen.

Wij hebben de opzet en bestaan van de relevante aspecten van het interne beheersingssysteem geëvalueerd waaronder bijvoorbeeld de gedragscode, klokkenluidersregeling en de incidentenregistratie en in het bijzonder de frauderisicoanalyse. Voor zover wij noodzakelijk achten hebben wij de werking getoetst van interne beheersmaatregelen gericht op het mitigeren van frauderisico's. Significante tekortkomingen inzake de interne beheersing hebben wij schriftelijk gecommuniceerd met het bestuur.

Als onderdeel van ons proces voor het identificeren van risico's op een afwijking van materieel belang in de jaarrekening die het gevolg is van fraude, hebben wij frauderisicofactoren overwogen met betrekking tot frauduleuze financiële verslaggeving, oneigenlijke toewijding van activa en omkoping en corruptie. Wij hebben geëvalueerd of deze factoren een indicatie vormden voor de aanwezigheid van het risico op afwijkingen van materieel belang als gevolg van fraude.

In onze controle bouwen wij een element in van onvoorspelbaarheid. Ook hebben wij de uitkomst van andere controlewerkzaamheden beoordeeld en overwogen of er bevindingen zijn die aanwijzing geven voor fraude of het niet-naleven van wet- en regelgeving.

Wij hebben kennis genomen van de beschikbare informatie en om inlichtingen gevraagd bij leden van het bestuur.

Uit onze werkzaamheden volgden geen signalen of vermoedens van fraude die kunnen leiden tot een afwijking van materieel belang.

De door ons geïdentificeerde frauderisico's en uitgevoerde specifieke werkzaamheden zijn als volgt:

WAARDERING VAN DE TECHNISCHE VOORZIENINGEN	
Beschrijving:	Vanwege het schattingselement in het bepalen van de grondslagen voor de berekening van de technische voorzieningen, de omvang van de technische voorzieningen en de impact van de technische voorzieningen op de beleidsdekkingsgraad en daarmee op de besluitvorming onderkennen wij een frauderisico ten aanzien van de waardering van de technische voorzieningen.
Onze controleaanpak:	Dit frauderisico is tevens een van de kernpunten van onze controle. Daarom verwijzen wij naar het kernpunt 'Schattingen in de waardering van de technische voorzieningen'.

PREMIEBIJDAGEN EN BELEGGINGSRESULTATEN	
Beschrijving:	Op grond van onze beroepsregels gaan wij uit van een verondersteld frauderisico ten aanzien van de opbrengstverantwoording. Op basis van onze risicoanalyse onderkennen wij een frauderisico ten aanzien van de opbrengstverantwoording in de niet-routinematige / handmatige journaalboekingen in de opbrengstverantwoording.
Onze controleaanpak:	Wij hebben, vanuit de memoriaalboekingen, eerst de boekingen met betrekking tot reguliere, periodieke, premie- en beleggingsopbrengsten aangesloten met de ontvangen premie-inkomsten of de door de vermogensbeheerder verantwoorde beleggingsopbrengsten. Voor de resterende, en dus niet-routinematige / handmatige journaalposten, hebben wij per journaalpost de juistheid van de journaalpost vastgesteld aan de hand van de onderliggende brondocumentatie.

DOORBREKEN VAN DE INTERNE BEHEERSING DOOR HET BESTUUR	
Beschrijving:	Bij onze controlewerkzaamheden hebben we aandacht besteed aan het risico dat het bestuur de interne beheersingsmaatregelen doorbreekt, inclusief een evaluatie van aanwijzingen van mogelijke oneigenlijke beïnvloeding door het bestuur, hetgeen een risico op een afwijking van materieel belang in de jaarrekening als gevolg van fraude kan betekenen. Op basis van onze risicoanalyse hebben wij vastgesteld op welke manieren het bestuur de aanwezige interne beheersing kan doorbreken. Wij zien het risico op het doorbreken van de interne beheersing in het doorvoeren van handmatige journaalboekingen en in het vaststellen van de te hanteren veronderstellingen voor de berekening van de technische voorziening.
Onze controleaanpak:	Wij hebben specifieke werkzaamheden uitgevoerd, zijnde data-analyses op de grootboekmutaties, inclusief de memoriaalboekingen en de werkzaamheden zoals in de kernpunten beschreven. Daarnaast hebben wij de rapportages van de sleutelfunctionarissen (actuarieel, risicobeheer, interne audit) doorgenomen. Hieruit hebben wij geen indicaties op het doorbreken van de interne beheersing en hieruit volgende afwijkingen van materieel belang als gevolg van fraude of non-compliance geconstateerd. Ten aanzien van het vaststellen van de te hanteren veronderstellingen voor de berekening van de technische voorziening verwijzen wij naar de sectie 'kernpunten van onze controle' in onze verklaring.

Controleaanpak niet-naleven van wet- en regelgeving

Wij hebben de omstandigheden ingeschat met betrekking tot het risico van niet-naleven van wet- en regelgeving waarvan redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze van materiële invloed kunnen zijn op de jaarrekening. Onze inschatting en de daarop volgende controlewerkzaamheden zijn in lijn met NBA-handreiking 1144 'Specifieke verplichtingen vanuit de toezichtwet- en regelgeving voor de interne auditor en de externe accountant bij pensioenfondsen' en onze ervaring in de sector. Deze werkzaamheden bestaan uit: afstemming met het bestuur, het lezen van notulen en het kennisnemen van rapporten van de compliance officer en het uitvoeren van gegevensgerichte werkzaamheden gericht op transactiestromen, jaarrekeningposten en toelichtingen. Wij hebben verder kennis genomen van correspondentie met toezichthouders en zijn alert geweest op indicaties voor een (mogelijke) niet-naleving gedurende de controle. Ten slotte hebben wij schriftelijk de bevestiging ontvangen dat alle bekende gebeurtenissen van niet-naleving van wet- en regelgeving met ons zijn gedeeld.

Onze controlewerkzaamheden leidden niet tot aanwijzingen en/of andere redelijke vermoedens van niet-nakomen van wet- en regelgeving die van materieel belang zijn voor onze controle.

Reikwijdte

Uitbesteding van processen aan dienstverleners

Het pensioenfonds heeft het beheer van beleggingen uitbesteed aan MN Services Vermogensbeheer B.V. (hierna: 'vermogensbeheerder'). De pensioenadministratie is uitbesteed aan AZL (hierna 'pensioenuitvoeringsorganisatie'). De jaarrekening wordt opgesteld op basis van informatie over de beleggingen en beleggingsopbrengsten die is verstrekt door de vermogensbeheerder en informatie over de technische voorzieningen, premiebijdragen en pensioenuitkeringen en overige financiële posten die is verstrekt door de pensioenuitvoeringsorganisatie.

Gegeven onze eindverantwoordelijkheid voor het oordeel zijn wij verantwoordelijk voor het verwerven van inzicht in de aard en de significantie van de door de dienstverleners verleende diensten en in het effect ervan op de voor de controle relevante interne beheersing van het pensioenfonds. Op basis hiervan identificeren wij de risico's op een afwijking van materieel belang en zetten wij controlewerkzaamheden op en voeren wij deze uit om op deze risico's in te spelen.

Bij de uitvoering van onze controle maken wij gebruik van de werkzaamheden en bevindingen van andere onafhankelijke accountants inzake de voor het pensioenfonds relevante interne beheersingsmaatregelen van de dienstverleners in de specifiek daarvoor opgestelde (ISAE-3402 Type II)-rapportages.

Onze controlewerkzaamheden bestaan uit het bepalen van de minimaal verwachte interne beheersingsmaatregelen, beoordelen van de verrichte werkzaamheden ter toetsing van de effectieve werking gedurende 2024 en het beoordelen van de uitkomsten daarvan. Ook beoordelen wij de evaluatie door het bestuur van de kwaliteit van de uitbesteding aan de dienstverleners.

Wij hebben gegevensgerichte werkzaamheden verricht op onder andere de beleggingsopbrengsten, premiebijdragen en uitkeringen. Wij hebben door middel van deelwaarnemingen de beleggingen, beleggingsstromen, mutaties in de pensioenadministratie, premiebijdragen en uitkeringen gecontroleerd aan de hand van brondocumentatie bij het pensioenfonds.

Door bovengenoemde werkzaamheden op de uitbestede processen en de aanvullende eigen werkzaamheden hebben wij voldoende en geschikte controle-informatie met betrekking tot de beleggingen, beleggingsstromen en -opbrengsten, (mutaties in) deelnemersgegevens en aanspraken die resulteren in (wijzigingen in) de technische voorzieningen, premiebijdragen en uitkeringen verkregen.

De kernpunten van onze controle

In de kernpunten van onze controle beschrijven wij zaken die naar ons professionele oordeel het meest belangrijk waren tijdens onze controle van de jaarrekening. De kernpunten van onze controle hebben wij met het bestuur gecommuniceerd, maar vormen geen volledige weergave van alles wat is besproken.

SCHATTINGEN IN DE WAARDERING VAN DE TECHNISCHE VOORZIENINGEN

Beschrijving:	De technische voorzieningen zijn een significante post op de balans van het pensioenfonds. De waardering van de technische voorziening komt tot stand op basis van een berekening van aanspraakgegevens van deelnemers en belangrijke schattingen. De technische voorzieningen worden gewaardeerd op marktwaarde. De waardering is gevoelig voor de gehanteerde (actuariële) veronderstellingen en schattingselementen, zoals de door De Nederlandsche Bank ('DNB') gepubliceerde rentetermijnstructuur, kostenopslagen en de door het Actuariel Genootschap (AG) gepubliceerde levensverwachtingen (tafels). Deze tafels worden gecorrigeerd voor de ingeschatte ervaringssterfte bij het pensioenfonds. De waarderingsgrondslagen voor de technische voorzieningen zijn beschreven in het hoofdstuk 'Grondslagen voor de waardering en resultaatbepaling' op pagina 77 van de jaarrekening. In verband met de complexe berekening en de significante schattingselementen is deze post een kernpunt voor onze controle.
Onze controleaanpak:	Wij hebben de aan de voorziening ten grondslag liggende basisgegevens gecontroleerd, rekening houdend met NBA-handreiking 1120: 'Gebruikmaken van de werkzaamheden van de certificerend actuaris bij de controle van de jaarrekening en staten van pensioenfondsen'. Bij deze basisgegevens hebben wij een goedkeurende controleverklaring verstrekt. Verder hebben wij de toereikendheid van de technische voorzieningen beoordeeld door het toetsen van de door het bestuur gehanteerde uitgangspunten. Dit hebben wij onder andere gedaan door het beoordelen van de gehanteerde rekenrente, overlevingstafel, ervaringssterfte en kostenopslagen. Als onderdeel van onze werkzaamheden hebben wij eveneens de competentie, capaciteiten en objectiviteit van de door het bestuur ingeschakelde certificerend actuaris beoordeeld. Wij hebben bij de controle van de juistheid en toereikendheid van de technische voorzieningen gebruik gemaakt van de werkzaamheden van de certificerend actuaris van het pensioenfonds. De certificerend actuaris onderzoekt onder meer de toereikendheid van de technische voorzieningen en de naleving van een aantal specifieke wettelijke bepalingen. De certificerend actuaris heeft daarbij gebruik gemaakt van de door ons in het kader van de jaarrekeningcontrole onderzochte basisgegevens, waaronder de pensioenaanspraken van deelnemers. Gegeven onze eindverantwoordelijkheid voor het oordeel over de jaarrekening als geheel hebben wij met de certificerend actuaris onze planning, werkzaamheden, verwachtingen en uitkomsten afgestemd voor de controle van boekjaar 2024. Hierbij hebben wij de redelijkheid van de aannames en schattingen van het bestuur met betrekking tot de gekozen actuariële grondslagen, alsmede de uitkomsten van het actuariële grondslagenonderzoek en de gehanteerde waarderingsgrondslagen beoordeeld en besproken met de certificerend actuaris. De gehanteerde grondslagen en veronderstellingen, zoals vermeld op pagina 80 van de jaarrekening en de hierbij behorende toelichtingen op pagina 87 hebben wij getoetst aan de hand van de vereisten van de Richtlijnen voor de Jaarverslaggeving.

WAARDERING EN TOELICHTING VAN NIET-(BEURS) GENOTEERDE BELEGGINGEN	
Beschrijving:	De beleggingen zijn een significante post op de balans van het pensioenfonds en worden gewaardeerd op marktwaarde. Door het pensioenfonds wordt voornamelijk belegd via MN Services Vermogensbeheer B.V. Voor een groot gedeelte van de beleggingen wordt de actuele waarde bepaald op basis van de intrinsieke waarde per participatie voor de posities in fondsen. De waarderingsonzekerheid neemt toe bij de posities in niet-(beurs) genoteerde beleggingsfondsen doordat de waarde wordt ontleend aan de opgaven van fondsmanagers. Gezien de omvang van de post hebben wij dit als kernpunt geïdentificeerd in onze controle. Het pensioenfonds heeft de waarderingsgrondslagen beschreven in het hoofdstuk 'Grondslagen voor waardering van resultaatbepaling' op pagina 77 van de jaarrekening.
Onze controleaanpak:	Wij hebben de gehanteerde waarderingsgrondslagen getoetst en controlewerkzaamheden uitgevoerd op de waardering van de beleggingen per 31 december 2024. Wij hebben controle-instructies gestuurd naar de accountant van de vermogensbeheerder waar het pensioenfonds via belegt. Wij hebben de ontvangen rapportages getoetst aan onze instructies en hebben de controlebevindingen op basis van onze eigen materialiteitsgrenzen geëvalueerd. De posities in niet-(beurs)genoteerde beleggingen hebben wij getoetst aan de hand van recente, door een andere onafhankelijke accountant, gecontroleerde jaarrekeningen. Wij hebben hierbij onder meer aandacht besteed aan consistentie met de waarderingsgrondslagen van het pensioenfonds ten opzichte van die van de fondsen waarin wordt belegd alsmede de strekking van de verklaring van de andere onafhankelijke accountant. Het evalueren van de waarderingsgrondslagen en vaststellen van de juistheid en toereikendheid van de toelichtingen vormden onderdeel van onze werkzaamheden.

Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen andere informatie

Naast de jaarrekening en onze controleverklaring daarbij, omvat het jaarverslag andere informatie, die bestaat uit:

- het bestuur en organisatie;
- het voorwoord;
- het meerjarenoverzicht;
- het verslag van het bestuur;
- het verslag van de visitatiecommissie;
- het verslag van het verantwoordingsorgaan;
- het verslag van de compliance officer;
- het vooruitblik 2025;
- de overige gegevens;
- de bijlagen.

Op grond van onderstaande werkzaamheden zijn wij van mening dat de andere informatie:

- met de jaarrekening verenigbaar is en geen materiële afwijkingen bevat;
- alle informatie bevat die op grond van Titel 9 Boek 2 BW is vereist voor het bestuursverslag en de overige gegevens.

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de jaarrekeningcontrole of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat.

Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de vereisten in Titel 9 Boek 2 BW en de Nederlandse Standaard 720. Deze werkzaamheden hebben niet dezelfde diepgang als onze controlewerkzaamheden bij de jaarrekening.

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opstellen van de andere informatie, waaronder het bestuursverslag en de overige gegevens in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW.

Verklaring betreffende overige door wet- of regelgeving gestelde vereisten

Benoeming

Wij zijn door het bestuur benoemd als accountant van Stichting Pensioenfonds Forbo vanaf de controle van het boekjaar 2021 en zijn sinds dat boekjaar tot nu toe de externe accountant.

Geen verboden diensten

Wij hebben geen verboden diensten als bedoeld in artikel 5, lid 1 van de Europese verordening betreffende specifieke eisen voor de wettelijke controles van financiële overzichten van organisaties van openbaar belang geleverd.

Beschrijving van verantwoordelijkheden met betrekking tot de jaarrekening

Verantwoordelijkheden van het bestuur voor de jaarrekening

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opmaken en getrouw weergeven van de jaarrekening in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW. In dit kader is het bestuur verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing die het bestuur noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fraude of fouten.

Bij het opmaken van de jaarrekening moet het bestuur afwegen of het pensioenfonds in staat is om haar werkzaamheden in continuïteit voort te zetten. Op grond van genoemd verslaggevingsstelsel moet het bestuur de jaarrekening opmaken op basis van de continuïteitsveronderstelling, tenzij het bestuur het voornemen heeft om het pensioenfonds te liquideren of de activiteiten te beëindigen of als beëindiging het enige realistische alternatief is.

Het bestuur moet gebeurtenissen en omstandigheden waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan het pensioenfonds haar activiteiten in continuïteit kan voortzetten, toelichten in de jaarrekening.

Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel.

Onze controle is uitgevoerd met een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle afwijkingen van materieel belang als gevolg van fraude en fouten ontdekken.

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel-kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen. Onze controle bestond onder andere uit:

- het identificeren en inschatten van de risico's dat de jaarrekening afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fraude of fouten, het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing;
- het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van het pensioenfonds;
- het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving, en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door het bestuur en de toelichtingen die daarover in de jaarrekening staan;
- het vaststellen dat de door het bestuur gehanteerde continuïteitsveronderstelling aanvaardbaar is. Tevens het op basis van de verkregen controle-informatie vaststellen of er gebeurtenissen en omstandigheden zijn waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of het pensioenfonds haar activiteiten in continuïteit kan voortzetten. Als wij concluderen dat er een onzekerheid van materieel belang bestaat, zijn wij verplicht om aandacht in onze controleverklaring te vestigen op de relevante gerelateerde toelichtingen in de jaarrekening. Als de toelichtingen inadequaat zijn, moeten wij onze verklaring aanpassen. Onze conclusies zijn gebaseerd op de controle-informatie die verkregen is tot de datum van onze controleverklaring. Toekomstige gebeurtenissen of omstandigheden kunnen er echter toe leiden dat het pensioenfonds haar continuïteit niet langer kan handhaven;
- het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de jaarrekening en de daarin opgenomen toelichtingen; en
- het evalueren of de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de onderliggende transacties en gebeurtenissen.

Wij communiceren met het bestuur onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing.

Wij bevestigen aan het bestuur dat wij de relevante ethische voorschriften over onafhankelijkheid hebben nageleefd. Wij communiceren ook met het bestuur over alle relaties en andere zaken die redelijkerwijs onze onafhankelijkheid kunnen beïnvloeden en over de daarmee verband houdende maatregelen om onze onafhankelijkheid te waarborgen.

Wij bepalen de kernpunten van onze controle van de jaarrekening op basis van alle zaken die wij met het bestuur hebben besproken. Wij beschrijven deze kernpunten in onze controleverklaring, tenzij dit is verboden door wet- of regelgeving of in buitengewoon zeldzame omstandigheden wanneer het niet vermelden in het belang van het maatschappelijk verkeer is.

Amstelveen, 27 mei 2025

BDO Audit & Assurance B.V.
namens deze,

W.J.P. Hoeve RA

Bijlagen

Overzicht belegd vermogen

(in duizenden euro)

	2024		2023	
	€	%	€	%
Onroerende zaken				
Indirecte vastgoedbeleggingen	0	0,0	0	0,0
	0	0,0	0	0,0
Zakelijke waarden				
Aandelenbeleggingsfondsen	151.890	31,9	123.606	28,4
	151.890	31,9	123.606	28,4
Vastrentende waarden				
Vastrentende beleggingsfondsen	190.217	39,9	189.610	43,5
Deposito's	1.500	0,3	3.001	0,7
Leningen op schuldbekentenis	11.293	2,4	10.684	2,5
Obligaties	129.258	27,1	111.660	25,7
	332.268	69,9	314.955	72,3
Derivaten en overige beleggingen				
Valutatermijncontracten	-2.006	-0,4	1.385	0,3
Swaps	-13.739	-2,9	-24.246	-5,6
	-15.745	-3,3	-22.861	-5,2
Liquide middelen				
Depotbanken	7.857	1,6	19.137	4,4
	7.857	1,6	19.137	4,4
Totaal belegd vermogen excl. vorderingen en schulden inzake beleggingen	476.270	100,0	434.837	100,0

	2024	2023
	€	€
Lopende interest overige beleggingen	15	27
Beleggingsdebiteuren	22.778	22.283
Totaal vorderingen inzake beleggingen	22.793	22.310
Lopende interest vastrentende waarden	-1.549	-1.605
Lopende interest derivaten	-228	-827
Credit support annex verplichtingen	-4.950	-1.580
Beleggingscrediteuren	-410	-89
Totaal schulden inzake beleggingen	-7.137	-4.101
Totaal belegd vermogen incl. vorderingen en schulden inzake beleggingen	491.926	453.046

Template periodieke informatieverschaffing voor de financiële producten, bedoeld in artikel 8,
leden 1, 2 en 2 bis, van Verordening (EU) 2019/2088 en in artikel 6, eerste alinea, van Verordening
(EU) 2020/852

Productnaam: Stichting Pensioenfonds Forbo

Identificatiecode voor juridische entiteiten (LEI): A9N92MHJZZF96CEYLH48

Duurzame belegging:
een belegging in een economische activiteit die bijdraagt aan het behalen van een milieudoelstelling of een sociale doelstelling, mits deze belegging geen ernstige afbreuk doet aan ecologische of sociale doelstellingen en de ondernemingen waarin is belegd, praktijken op het gebied van goed bestuur toepassen.

De **EU-taxonomie** is een classificatiesysteem dat is vastgelegd in Verordening (EU) 2020/852. Het gaat om een lijst van **ecologisch duurzame economische activiteiten**. Die verordening bevat geen lijst van sociaal duurzame economische activiteiten.. Duurzame beleggingen met een ecologische doelstelling kunnen wel of niet op de taxonomie zijn afgestemd.

Ecologische en/of sociale kenmerken (E/S kenmerken)

Had dit financiële product een duurzamebeleggingsdoelstelling?

● ● ☐ Ja	● ● ☒ Nee
☐ Dit product heeft de volgende duurzame beleggingen met een ecologische doelstelling gedaan: ____% ☐ in economische activiteiten die volgens de EU-toxonomie als ecologisch duurzaam gelden ☐ in economische activiteiten volgens de EU-taxonomie niet als ecologisch duurzaam gelden ☐ Dit product heeft de volgende duurzame beleggingen met een sociale doelstelling gedaan: ____%	☐ Het product promootte ecologische/sociale (E/S) kenmerken. Hoewel duurzaam beleggen niet het doel ervan was, had het een minimum van ____% duurzame beleggingen ☐ met een ecologische doelstelling in economische activiteiten die volgens de EU-taxonomie als ecologisch duurzaam gelden ☐ met een ecologische doelstelling in economische activiteiten die volgens de EU-taxonomie niet als ecologisch duurzaam gelden ☐ met een sociale doelstelling ☒ Het product promootte E/S-kenmerken, maar heeft niet duurzaam belegd.

In hoeverre is voldaan aan de ecologische en/of sociale kenmerken die dit financiële product promoot?

Pensioenfonds Forbo belegt voor een goed pensioen. Pensioenfonds Forbo streeft ernaar dit zo verantwoord mogelijk te doen, zodat gepensioneerden hun pensioen ontvangen in een wereld die toekomstbestendig, rechtvaardig en leefbaar is. Pensioenfonds Forbo heeft zich met name gericht op:

1. Het uitsluiten van ongewenste activiteiten zoals tabak, controversiële wapens, handvuurwapens voor civiel gebruik, seksindustrie en pornografie, en bont. Deze

ongewenste activiteiten waren geen onderdeel van de beleggingen van Pensioenfonds Forbo in het jaar 2024¹.

2. Het beperken van negatieve effecten van beleggingen door het betrekken van ecologische-- en sociale factoren en ondernemingsbestuur (ESG²) bij beleggingsbeslissingen. Pensioenfonds Forbo heeft in 2024 hoofdzakelijk belegd in ondernemingen en landen die op basis van ESG-indicatoren van externe dataproviders relatief beter hebben gescoord dan gemiddeld.
3. Klimaat: Pensioenfonds Forbo heeft de financiële risico's en mogelijke negatieve gevolgen van haar beleggingen op de leefomgeving in kaart gebracht en heeft beleid met als doel klimaatrisico's te beheersen en bij te dragen aan de energietransitie. Daarnaast is Pensioenfonds Forbo in gesprek gegaan met ondernemingen die veel kunnen betekenen voor de energietransitie en een groot risico lopen als zij hun bedrijfsmodel niet aanpassen. Ook heeft Pensioenfonds Forbo gestemd op aandeelhoudersvergaderingen over ecologische onderwerpen.
4. Mensenrechten en arbeidsrechten: Pensioenfonds Forbo beschouwt haar dialoogbeleid als een belangrijk instrument bij het aanpakken van sociale aspecten. Zo is de vermogensbeheerder namens Pensioenfonds Forbo in gesprek gegaan met ondernemingen over leefbare lonen en inkomens in toeleveringsketens en ondernemingen waar zich ernstige misstanden voordoen en die derhalve de OESO-richtlijnen, *UN Guiding Principles on Business and Human Rights* (UNGPs) en *UN Global Compact Principles* schenden. Ook in het stembeleid neemt Pensioenfonds Forbo het onderwerp mensenrechten mee. In het algemeen heeft de vermogensbeheerder namens Pensioenfonds Forbo voor aandeelhoudersvoorstellen op het gebied van sociale aangelegenheden gestemd als deze maatschappelijk verantwoordelijk gedrag stimuleren en langetermijnwaarde van ondernemingen voor aandeelhouders en andere belanghebbenden verbeteren.

De pensioenregeling als zodanig heeft niet een referentiebenchmark zoals bedoeld in SFDR.

Meer informatie over de gerealiseerde duurzame ambities is opgenomen in het jaarverslag van Pensioenfonds Forbo.

● **Hoe hebben de duurzaamheidsindicatoren gepresteerd?**

Pensioenfonds Forbo meet met de in onderstaande tabel genoemde duurzaamheidsindicatoren de gepromote ecologische en sociale kenmerken van de pensioenregeling. Hoe deze hebben gepresteerd is weergegeven in de tabel.

¹ De uitsluitingen zijn gedaan op basis van data van externe dataproviders. De volledigheid van de uitsluitingen op deze activiteiten is afhankelijk van de volledigheid van de beschikbare data van de dataprovider.

² ESG-factoren zijn factoren die betrekking hebben op milieu, mens en maatschappij, en goed ondernemingsbestuur. Hierbij staat de E voor Environment (milieu), de S voor Social (mens en maatschappij) en de G voor Governance (goed ondernemingsbestuur).

Duurzaamheidsindicator	Toelichting	2024	2023	Observaties
De gewogen gemiddelde Morgan Stanley Capital Industry ('MSCI') Adjusted ESG-score (beursgenoteerde aandelen & bedrijfsobligaties)	Deze score geeft een indicatie hoe goed ondernemingen in de portefeuille hun materiële ESG-risico's beheersen ten opzichte van sector peers ³ . De schaal van de MSCI ESG Industry Adjusted score loopt van 10 (best presterend) tot 0 (slechtst presterend).	Aandelenportefeuille: 7,08	Aandelenportefeuille: 7,20	De scores zijn nagenoeg gelijk gebleven.
		Obligatie Portefeuilles: 7,33	Obligatie Portefeuilles: 7,22	
CO ₂ -uitstoot (beursgenoteerde aandelen & bedrijfsobligaties)	De absolute uitstoot van de aandelen- en bedrijfsobligatiefondsen	Aandelenfondsen: 6,117tCO ₂ e	Aandelenfondsen: 6,119tCO ₂ e	De uitstoot in de aandelenportefeuille is nagenoeg gelijk gebleven. De uitstoot in de obligatieportefeuille is voornamelijk gedaald door de bijna halvering van de belegging in Thyssenkrupp AG.
		Bedrijfsobligatiefondsen: 5,340tCO ₂ e	Bedrijfsobligatiefondsen: 5,804tCO ₂ e	
		Totaal: 11,456tCO ₂ e	Totaal: 11,922tCO ₂ e	

³ In volgend document wordt de methodologie van deze score beschreven [MSCI ESG Metrics Calculation Methodology](#)

Het aantal bedrijven dat in 2024 en 2023 onderdeel uitmaakte van een van de engagementprogramma's was als volgt:⁴

Engagementthema	Aantal ondernemingen 2024	Aantal ondernemingen 2023	Observaties
Biodiversiteit	11	11	Het aantal bedrijven dat in 2024 onderdeel uitmaakte van een van de engagementprogramma's van de vermogensbeheerder verschilt van dat in 2023. Dat komt met name doordat het engagement met meerdere bedrijven is afgerond en ook nieuwe engagements zijn opgestart. Bedrijven die in 2023 onvoldoende voortgang lieten zien op de doelstellingen zijn uitgesloten van de portefeuille.
Energietransitie	52	42	
Incidenten & Controverses	75	59	
Mensenrechten en Arbeidsrechten	23	15	
Nederlandse Beursgenoteerde Ondernemingen	8	8	
Tax (belasting)	N.v.t.	5	
Arbeidstransitie & Automatisering	5	5	
IMVB cases	N.v.t.	4	
Totaal	174	149	

Onderstaande tabel geeft de gewogen gemiddelde score op de indicatoren van het landenraamwerk (staatsobligaties) weer voor 2024 en 2023:

Aspect ESG ontwikkeling	Indicator	Schaal*	Uitleg	Score 2024	Score 2023	Observaties
Governance & sociaal	Corruption Perception Index	0-100	0 = laagste niveau van corruptie 100 = hoogste niveau van corruptie	39,10	37,62	De gewogen gemiddelde scores op de indicatoren uit het ESG-Landenraamwerk zijn nagenoeg gelijk gebleven in 2024. Voor de Climate Change Performance Index (CCPI) geldt dat de indicator in 2024 is toegevoegd en er daarom geen
	Democracy Index	0-100	0 = laagste niveau van democratie 100 = hoogste niveau van democratie	63,43	64,69	
Sociale ontwikkeling	Human Development Index	0-100	0 = laagste ontwikkelingsniveau 100 = hoogste ontwikkelingsniveau	77,80	75,64	
Milieurisico	Vulnerability Index	0-100	0 = niet kwetsbaar 100 = kwetsbaar	39,27	41,84	

⁴ In 2024 zijn bepaalde programma's beëindigd of samengevoegd. Om die reden komen de namen van de programma's niet volledig overeen met het periodieke rapportage template van vorig jaar.

	Readiness Index	0-100	0 = niet gereed 100 = volledig voorbereid	41,30	39,63	vergelijking met 2023 gemaakt kan worden.
	De Climate Change Performance Index**	0-100	0 = niet gereed 100 = volledig voorbereid	45,51	N.v.t.	

* In bovenstaande tabel zijn scores geconverteerd naar een schaal van 0-100.

** De CCPI-indicator richt zich alleen op de landen die verantwoordelijk zijn voor het grootste deel van de wereldwijde uitstoot.

...en in vergelijking tot voorafgaande perioden?

Voor een vergelijking met de voorafgaande periode (referentiejaar 2023) wordt verwezen naar de tabellen onder de vraag hierboven.

Wat waren de doelstellingen van de duurzame beleggingen die het financiële product gedeeltelijk heeft gedaan en hoe droeg de duurzame belegging bij tot die doelstellingen?

Pensioenfonds Forbo heeft vooralsnog geen commitment afgegeven naar duurzame beleggingen en rapporteert hier daarom ook niet over.

Hoe hebben de duurzame beleggingen die het financiële product gedeeltelijk heeft gedaan geen ernstige afbreuk gedaan aan ecologische of sociale duurzame beleggingsdoelstellingen?

Pensioenfonds Forbo geeft vooralsnog geen commitment af naar duurzame beleggingen.

De belangrijkste ongunstige effecten zijn de belangrijkste negatieve effecten van beleggingsbeslissingen op duurzaamheidsfactoren die verband houden met ecologische en sociale thema's en arbeidsomstandigheden, eerbiediging van de mensenrechten en bestrijding van corruptie en omkoping.

Hoe is rekening gehouden met de indicatoren voor ongunstige effecten op duurzaamheidsfactoren?

n.v.t.

Waren duurzame beleggingen afgestemd op de OESO-richtsnoeren voor multinationale ondernemingen en de leidende beginselen van de VN inzake bedrijfsleven en mensenrechten? Details:

n.v.t.

In de EU-taxonomie is het beginsel “geen ernstige afbreuk doen” vastgesteld. Dit houdt in dat op taxonomie afgestemde beleggingen geen ernstige afbreuk mogen doen aan de doelstellingen van de EU-taxonomie, en dat een en ander vergezeld gaat van specifieke EUcriteria.

Het beginsel “geen ernstige afbreuk doen” is alleen van toepassing op de onderliggende beleggingen van het financiële product die rekening houden met de EU-criteria voor ecologisch duurzame economische activiteiten. De onderliggende beleggingen van het resterende deel van dit financiële product houden geen rekening met de EU-criteria voor ecologisch duurzame economische activiteiten.

Andere duurzame beleggingen mogen evenmin ernstige afbreuk doen aan ecologische of sociale doelstellingen.

Hoe is in dit financiële product rekening gehouden met de belangrijkste ongunstige effecten op duurzaamheidsfactoren?

Pensioenfonds Forbo hecht bij haar beleggingsbeslissingen veel belang aan de samenhang met mens en milieu. Echter, neemt Pensioenfonds Forbo niet precies de 18 ongunstige effecten in acht die wettelijk zijn gedefinieerd. Pensioenfonds Forbo maakt hierin voorlopig nog haar eigen keuzes: als pensioenfonds bestaat er de mogelijkheid om te bepalen welke duurzaamheidsfactoren voor Pensioenfonds Forbo en de deelnemers van belang zijn. Deze keuzes kunnen worden aangepast als dat nodig is, bijvoorbeeld wanneer daar bij de deelnemers behoefte aan is.

Wat waren de grootste beleggingen van dit financiële product?

Deze lijst bevat de beleggingen die het grootste aandeel beleggingen van het financiële product vormen tijdens de referentieperiode, te weten 2024:⁵

De lijst bevat de beleggingen die het grootste aandeel beleggingen van het financiële product vormen tijdens de referentieperiode, te weten: 2024

Grootste beleggingen	Sector	% Activa	Land
Staatsobligaties Duitsland	Government	8,36%	Duitsland
Staatsobligaties Nederland	Government	3,37%	Nederland
Staatsobligaties Europese Unie	Government	2,96%	Europese Unie
Staatsobligaties Oostenrijk	Government	2,05%	Oostenrijk
Staatsobligaties Spanje	Government	1,89%	Spanje
Staatsobligaties België	Government	1,89%	België
Staatsobligaties Finland	Government	1,84%	Finland
Staatsobligaties Portugal	Government	1,48%	Portugal
Staatsobligaties Frankrijk	Government	1,34%	Frankrijk
NVIDIA	Technology	0,92%	Verenigde Staten
Staatsobligaties Zuid-Afrika	Government	0,78%	Zuid Afrika
Staatsobligaties Brazilië	Government	0,72%	Brazilië
Staatsobligaties Mexico	Government	0,70%	Mexico
Apple	Technology	0,68%	Verenigde Staten
Alphabet	Communications	0,67%	Verenigde Staten

⁵ Bij het bepalen van de top 15 grootste beleggingen is gekeken naar individuele posities die feitelijk het grootste waren in de pensioenregeling van Pensioenfonds Forbo per ultimo 2024. Deze 15 grootste posities zijn voornamelijk staatsobligaties, of obligaties uitgegeven door de Europese Unie.

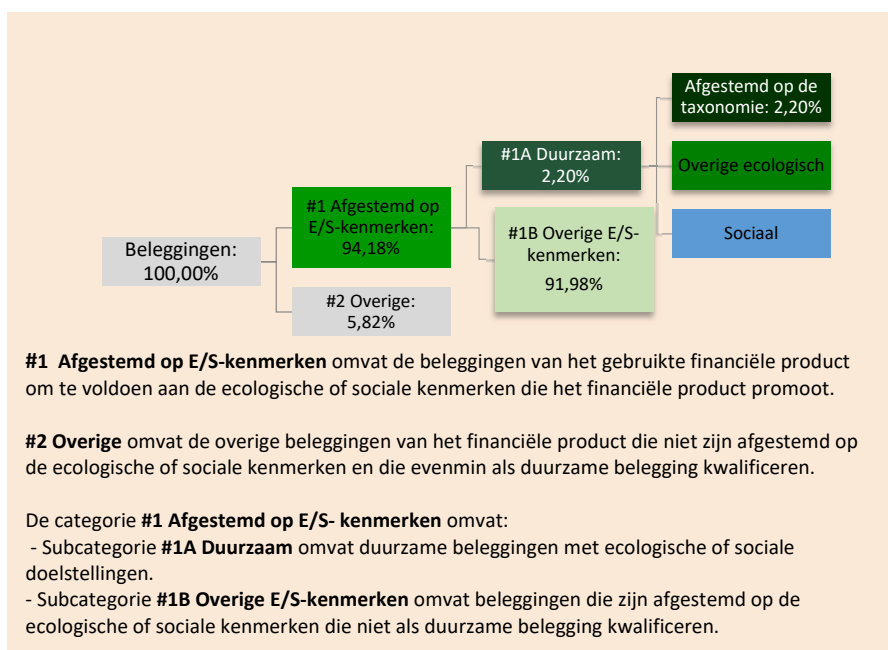

Wat was het aandeel duurzaamheidsgerelateerde beleggingen?

Het percentage beleggingen dat in afstemming was met ecologische en sociale kenmerken bedroeg per ultimo 2024 94,18%.

Hoe zag de activa-allocatie eruit?

De activa-allocatie beschrijft het aandeel beleggingen in specifieke activa.

De berekening van het percentage beleggingen 'Afgestemd op taxonomie' is niet onderworpen aan een betrouwbaarheidsverklaring van een accountant of een toetsing van een derde.

De meeste beleggingen van de pensioenregeling van Pensioenfonds Forbo dragen bij aan de ecologische – of sociale kenmerken van de pensioenregeling (#1). Deze categorie bedroeg per ultimo 2024 94,18%. Hieronder vallen de volgende beleggingscategorieën: beursgenoteerde aandelen ontwikkeld, beursgenoteerde aandelen opkomend, high yield bedrijfsobligaties (Euro & US), investment grade bedrijfsobligaties (euro), emerging market debt, staatsobligaties ontwikkeld.

Om het risicoprofiel van de pensioenregeling te beheersen, de beleggingsportefeuille te diversifiëren of om de beleggingsportefeuille op een efficiënte manier te beheren worden financiële instrumenten ingezet die geen ecologische en sociale kenmerken promoten. Hierbij kan worden gedacht aan financiële instrumenten zoals cash en derivaten. Deze instrumenten zijn opgenomen in de categorie "Overige" (#2), en worden later in het template beschreven. Deze categorie bedroeg per ultimo 2024 5,82%.

● **In welke economische sectoren werd belegd?**

De beleggingen zijn uitsluitend in de vermelde economische sectoren. Het percentage “unknown” is substantieel. Hieronder vallen met name staatsobligaties (circa 33%), bankleningen (circa 2%), bedrijfsobligaties (circa 2%) en liquiditeiten.

<i>Economische sectoren</i>	<i>% Activa</i>	<i>Economische sectoren</i>	<i>% Activa</i>
Commercial Banks & Capital Markets	5,42%	IT Consulting & Other Services	0,69%
Pharmaceuticals & Biotechnology	3,25%	Trading Companies & Distributors	0,67%
Interactive Media & Online Consumer Services	2,7%	Media	0,64%
Semiconductors	2,55%	Multi-Utilities	0,60%
Telecommunications	2,52%	Real Estate	0,60%
Insurance	2,11%	Integrated Oil & Gas	0,57%
Retail	2,02%	Research & Consulting Services	0,53%
Electronic Devices & Appliances	1,78%	Construction Materials	0,52%
Software & Diversified IT Services	1,71%	Semiconductor Equipment	0,52%
Health Care Equipment & Supplies	1,58%	Restaurants	0,51%
Automobile	1,58%	Financial Exchanges	0,50%
Chemicals	1,54%	Air Freight & Logistics	0,49%
Gas and Electricity Network Operators	1,53%	Asset Management & Brokerage	0,49%
Beverages	1,36%	Leisure	0,48%
Electric Utilities	1,20%	Construction	0,44%
Food Products	1,16%	Auto Components	0,44%
Industrial Machinery & Equipment	0,95%	Packaging	0,38%
Electronic Components	0,92%	Multi-Sector Holdings	0,37%
Household & Personal Products	0,87%	Mining & Integrated Production	0,35%
Digital Finance & Payment Processing	0,86%	Public & Regional Banks	0,35%
Transportation Infrastructure	0,85%	Health Care Facilities & Services	0,34%
Heavy Trucks & Construction & Farm Machinery	0,70%	Mortgage & Public Sector Finance	0,31%
		Industrial Conglomerates	0,31%
		Managed Health Care	0,30%
		Textiles & Apparel	0,24%
		Aerospace & Defence	0,23%

<i>Economische sectoren</i>	<i>% Activa</i>	<i>Economische sectoren</i>	<i>% Activa</i>
Industrial Support Services	0,23%	Airlines	0,07%
Specialized Finance	0,23%	Marine Transportation	0,07%
Auxiliary Financial Services & Data	0,23%	Oil & Gas Equipment/Services	0,07%
Commercial Support Services	0,22%	Road Transportation	0,04%
Electrical Equipment	0,21%	Education Services	0,03%
Rail Transportation	0,15%	Leisure Products	0,02%
Human Resource & Employment Services	0,15%	Furniture & Fittings	0,02%
Metals Processing & Production	0,15%	Health Care Technology & Services	0,02%
Paper & Forest Products	0,13%	Oil & Gas Storage & Pipelines	0,01%
Water and Waste Utilities	0,11%	Renewable Electricity	0,01%
Oil & Gas Refining & Marketing	0,10%	Unknown	46,62%
Oil & Gas Exploration & Production	0,08%		

Op de taxonomie afgestemde activiteiten worden uitgedrukt als aandeel van:

- de **omzet** die het aandeel van de opbrengsten uit groene activiteiten van onderneming waarin is belegd, weergeeft;
- de **kapitaaluitgaven** (CapEx) die laten zien welke groene beleggingen worden gedaan door de ondernemingen waarin is belegd, bv. voor een transitie naar een groene economie;
- de **operationele uitgaven** (OpEx) die de groene operationele activiteiten van ondernemingen waarin is belegd, weergeven.

de omschakeling naar hernieuwbare energie of koolstofarme brandstoffen tegen eind 2035. Voor **kernenergie** bevatten de criteria uitgebreide regels inzake veiligheid en afvalbeheer.

Faciliterende activiteiten maken het rechtstreeks mogelijk dat andere activiteiten een substantiële bijdrage leveren aan een ecologische doelstelling.

Transitieactiviteiten zijn activiteiten waarvoor nog geen koolstofarme alternatieven beschikbaar zijn en die onder meer broeikasgasemissieniveaus hebben die overeenkomen met de beste prestaties.

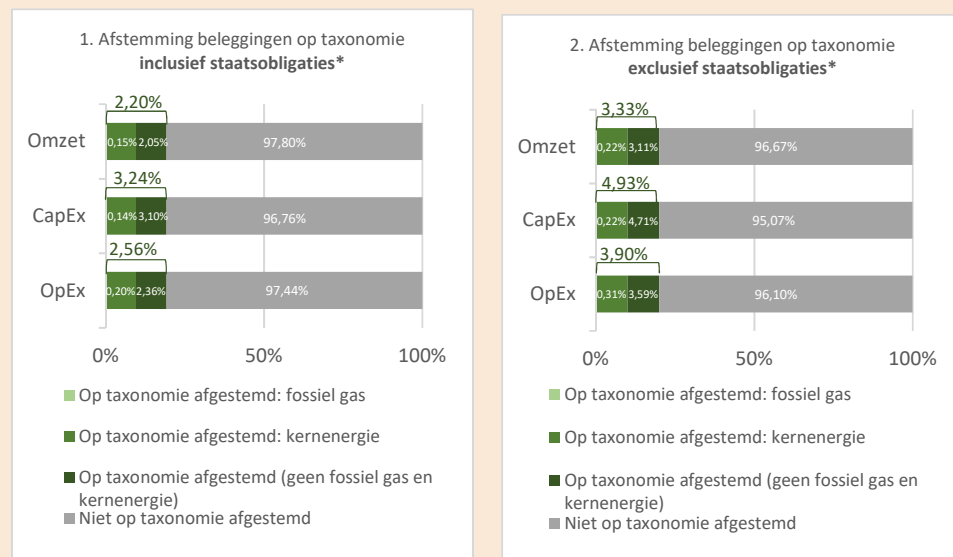
In hoeverre waren de duurzame beleggingen met een ecologische doelstelling afgestemd op de EU-taxonomie?

De duurzame beleggingen met een ecologische doelstelling afgestemd op de EU-taxonomie waren per eind 2024 gebaseerd op omzet 2,20% gebaseerd op de portefeuille inclusief staatsobligaties. Bij deze berekening is alleen gebruik gemaakt van gerapporteerde data.

● Heeft het financiële product belegd in activiteiten in de sectoren fossiel gas en/of kernenergie die aan de EU-taxonomie voldoen⁶?

- ☒ Ja
- ☐ In fossiel gas
- ☒ In kernenergie
- ☐ Nee

De onderstaande diagrammen geven in het groen het percentage op de EU-taxonomie afgestemde beleggingen. Er is geen geschikte methode om te bepalen in hoeverre staatsobligaties op de taxonomie zijn afgestemd. Daarom geeft het eerste diagram** de mate van afstemming voor alle beleggingen van het financiële product inclusief staatsobligaties, terwijl het tweede diagram** alleen voor de beleggingen van het financiële product in andere producten dan staatsobligaties aangeeft in hoeverre die op de taxonomie zijn afgestemd.*

Dit diagram vertegenwoordigt 66% van de totale beleggingen.

**In deze diagrammen omvatten "staatsobligaties" alle blootstellingen aan overheden.*

*** De visuele weergave van de percentages voor op taxonomie afgestemde beleggingen is uitvergroot om de leesbaarheid van het diagram te waarborgen.*

⁶ Activiteiten in de sectoren fossiel gas en/of kernenergie zullen alleen aan de EU-taxonomie voldoen indien zij bijdragen aan het beperken van de klimaatverandering ("klimaatmitigatie") en geen ernstige afbreuk doen aan de doelstellingen van de EU-taxonomie – zie de toelichting in de linkermarge. De uitgebreide criteria voor economische activiteiten in de sectoren fossiel gas en kernenergie die aan de EU-taxonomie voldoen, zijn vastgesteld in Gedelegeerde Verordening (EU) 2022/1214 van de Commissie.

 zijn duurzame beleggingen met een ecologische doelstelling die **geen rekening houden met de criteria** voor ecologisch duurzame economische activiteiten in het kader van de Verordening (EU) 2020/852.

● **Wat was het aandeel beleggingen in transitie- en faciliterende activiteiten?**

Het aandeel beleggingen per einde 2024 in transitie activiteiten betrof 0,18% en in faciliterende activiteiten 1,39%.

● **Hoe verhiel het percentage op de EU-taxonomie afgestemde beleggingen zich tot eerdere referentieperiodes?**

De duurzame beleggingen met een ecologische doelstelling afgestemd op de EU-taxonomie waren per eind 2024 gebaseerd op omzet 2,20% en per eind 2023 was dit 1,65%, waarvoor geldt dat bij beiden gekeken wordt naar de portefeuille inclusief staatsobligaties.

Wat was het aandeel duurzame beleggingen met een ecologisch doelstelling die niet op de EU-taxonomie waren afgestemd?

n.v.t.

Wat was het aandeel sociaal duurzame beleggingen?

n.v.t.

Welke beleggingen zijn opgenomen in “overige”? Waarvoor waren deze bedoeld en waren er ecologische of sociale minimumwaarborgen?

Een aantal van de beleggingen zijn opgenomen onder categorie “#2 Overige”. Deze beleggingen zijn nodig om de portefeuille op een efficiënte manier te beheren (1), om het risicoprofiel van de pensioenregeling te beheersen (1 & 2), en om te diversifiëren (3, 4 & 5). Bij deze instrumenten is er geen sprake van promotie van ecologische of sociale kenmerken:

1. Derivaten
2. Liquide middelen
3. Bank loans
4. Onderhandse Leningen

Het totale percentage naar deze beleggingen bedroeg per ultimo 2024 5,82%. Dit betrof per einde jaar 2024 alle bovengenoemde categorieën.

Welke maatregelen zijn er in de referentieperiode getroffen om aan de ecologische en/of sociale kenmerken te voldoen?

De volgende maatregelen zijn getroffen om te voldoen aan de ecologische en sociale kenmerken van de pensioenregeling van Pensioenfonds Forbo:

- Pensioenfonds Forbo integreert ESG-factoren in de aandelen- en bedrijfsobligatieportefeuilles en heeft middels deze portefeuilles hoofdzakelijk belegd in bedrijven die relatief goed presteren ten aanzien van ESG-factoren. Er zijn selectiecriteria toegevoegd voor de beursgenoteerde aandelenportefeuilles. Bedrijven worden nu enkel opgenomen als deze de drempelwaarde behalen op verschillende indicatoren die de prestaties van een bedrijf meten op specifieke thema's, zoals de energietransitie, mensen- en arbeidsrechten en biodiversiteit. De drempelwaarde die bedrijven moeten behalen op de

algemene ESG-score is verlaagd. Op deze wijze wordt minder geleund op een algemene ESG-beoordeling en zijn de selectiecriteria meer passend gemaakt bij de ESG-ambities van Pensioenfonds Forbo.

- Overheden zijn getoetst op basis van ecologische en sociale kenmerken. Er is niet belegd in overheden die laag scoren op een index die de kwetsbaarheid voor klimaatrisico's meet en laag scoren op een index die de bereidheid en mogelijkheid van landen om zich aan te passen aan klimaatverandering meet. Ook is bijvoorbeeld niet belegd in overheden die laag scoren op een democratie-index en overheden die zeer laag scoren op een index die de sociale ontwikkeling van een land meet. Ook dit is bepaald aan de hand van data van externe dataproviders.
- De vermogensbeheerder heeft namens Pensioenfonds Forbo engagement gevoerd op verschillende ecologische en sociale thema's zoals energietransitie, biodiversiteit, mensenrechten en arbeidsrechten. Hiermee heeft Pensioenfonds Forbo haar invloed als aandeelhouder aangewend om ondernemingen aan te zetten tot een duurzame strategie. Zo is in 2024 de dialoog vervolgd met bedrijven in de olie- en gassector en met de resterende achterlopers in de nutssector in de aandelenportefeuille en engagement gevoerd met verschillende bedrijven in de energievragende sectoren. Ook voerde Pensioenfonds Forbo engagement op Incidenten & Controverses, een programma dat zich richt op schenders van de OESO-richtlijnen voor multinationale ondernemingen, de United Nations Global Compact Principles en de UNGP's.
- De vermogensbeheerder heeft namens Pensioenfonds Forbo gestemd op aandeelhoudersvergaderingen over onderwerpen als goed ondernemingsbestuur en klimaat.

Hoe heeft dit financiële product gepresteerd ten opzichte van de referentiebenchmark?

Referentiebenchmarks zijn indices waarmee wordt gemeten of het financiële product voldoet aan de ecologische of sociale kenmerken die dat product promoot.

Om de beleggingsportefeuille van Pensioenfonds Forbo vorm te geven en om prestaties van de beleggingen te meten, worden verscheidene benchmarks gebruikt afhankelijk van de beleggingscategorie. Voor de liquide beleggingen geldt het streven om duurzaamheidskenmerken zoveel mogelijk in de benchmark te implementeren, middels maatwerk ESG benchmarks. Op deze wijze is er sprake van een eenduidig ESG-beleid voor de liquide portefeuilles. Voor illiquide portefeuilles worden reguliere benchmarks gebruikt zonder duurzaamheidskenmerken. De pensioenregeling als zodanig heeft niet een referentiebenchmark zoals bedoeld in SFDR.

Begrippenlijst

ABTN

Afkorting voor actuariële en bedrijfstechnische nota. In de ABTN wordt door het bestuur van een pensioenfonds uiteengezet welke actuariële en bedrijfstechnische opzet ten grondslag ligt aan een fonds. Ook wel bedrijfsplan genoemd. Hierin komen drie hoofdonderwerpen aan de orde: de wijze van vaststelling van de verplichtingen jegens de deelnemers, de beleggingsportefeuille en het intern risicobeheersingssysteem.

Actuaris

Een actuaris kan antwoord geven op de vraag wat de toekomst aan pensioenuitkeringen gaat kosten. De actuaris is bij uitstek degene die financiële risico's op de agenda plaatst en adequate oplossingen bedenkt.

Actuele waarde

De actuele waarde is voor beleggingen waarvoor dagelijks openbare prijzen worden vastgesteld, zoals aandelen en obligaties, de beurswaarde. Voor andere vastrentende waarden, zoals onderhandse leningen en hypotheekleningen, wordt de actuele waarde benaderd als de contante waarde van de toekomstige nettokasstroom. Als actuele waarde van de beleggingen in vastgoedfondsen wordt de intrinsieke waarde gehanteerd. Voor direct onroerend goed wordt de taxatiewaarde als actuele waarde gehanteerd.

ALM

Afkorting voor Asset Liability Management. Een ALM-studie betreft de analyse van het risicobeheer van de balans tussen activa en de passiva van een pensioenfonds. Deze studie dient te resulteren in de formulering van een strategisch beleggingsbeleid.

Beleggingsmix

Verdeling van de beleggingen over zakelijke en vastrentende waarden.

Beleidsdekkingsgraad

De beleidsdekkingsgraad is de gemiddelde dekkingsgraad van de afgelopen 12 maandeinde-dekkingsgraden.

Benchmark

Vooraf vastgestelde, objectieve maatstaf voor de prestatie van (de beheerder van) een beleggingsportefeuille of pensioenfonds. Een beursindex bijvoorbeeld.

Contante waarde

De contante waarde op een bepaald moment van (een serie) betalingen in de toekomst, is het bedrag dat op dat moment aanwezig zou moeten zijn om, rekening houdend met rente-aangroei (rekenrente) en eventuele andere actuariële grondslagen, deze toekomstige betalingen te kunnen verrichten.

Dekkingsgraad

Een maat voor de solvabiliteit van een pensioenfonds. De dekkingsgraad wordt bepaald door de mate waarin het beschikbaar vermogen (BV) de voorziening opgebouwde rechten (VOR) overtreft, uitgedrukt in een percentage.

Een dekkingsgraad van 100% geeft aan dat het beschikbaar vermogen juist toereikend is om de voorziening opgebouwde rechten te dekken, terwijl een percentage lager dan 100 aangeeft dat er sprake is van onderdekking. Fondsen gaan in hun financiële opzet veelal van een minimumdekkingsgraad uit die ruim boven 100% ligt.

De Nederlandsche Bank (DNB)

Bij wet ingesteld toezichthoudend orgaan, dat onder andere het naleven van de Pensioenwet bewaakt.

Derivaten

Financiële contracten waarvan de waarde afhankelijk is van een of meer onderliggende activa, referentieprijzen of indices. Voorbeelden van derivaten zijn opties, termijncontracten en rente- en valutaswaps.

Directe beleggingsopbrengsten

Onder de directe beleggingsopbrengsten worden verstaan: huur-, dividend- en renteopbrengsten van de beleggingen.

DORA

Sinds begin 2023 is de Digital Operational Resilience Act (DORA) van kracht. DORA is een Europese richtlijn (verordening) die de financiële sector in de EU beter moet beschermen en weerbaarder maken tegen de toenemende cyberrisico's, zoals cyberaanvallen en datalekken.

Duration

De gewogen gemiddelde looptijd van de kasstromen van een obligatie, waarbij weging geschiedt op basis van de contante waarde van iedere kasstroom. Duration is een graadmeter voor de rentegevoeligheid van een obligatie. In de regel: hoe langer de looptijd van een obligatie, hoe gevoeliger de koers van die obligatie voor renteveranderingen.

ERB

ERB staat voor Eigen Risico Beoordeling.

De ERB is een integrale analyse en beoordeling van:

- de risico's waaraan een pensioenfonds is of in de toekomst kan worden blootgesteld; en
- de effectiviteit van het risicobeheer –inclusief de (feitelijke) beheersmaatregelen– en de doelmatigheid daarvan.

ESG

ESG staat voor Environmental, Social & Governance. Het is een in de kapitaalmarkten en door beleggers gebruikte term voor niet-financiële indicatoren die de prestaties van ondernemingen op het vlak van milieu, sociale prestaties en behoorlijk bestuur (corporate governance) meten.

Franchise

In veel pensioenregelingen is een bepaald drempelbedrag opgenomen waarover geen pensioenopbouw plaatsvindt omdat de AOW geacht wordt hierover pensioen te verlenen. Dit bedrag is veelal afgeleid van de uitkeringen krachtens de AOW en wordt dan 'franchise' genoemd.

FTK

FTK staat voor Financieel Toetsingskader.

Benaming van het toezichtregime dat vanaf 1 januari 2007 van toepassing is op de financiële positie en het financiële beleid van pensioenfondsen. Het Financieel Toetsingskader (FTK) verving de Actuariële Principes Pensioenfondsen. Het FTK is opgenomen in de Pensioenwet en de Wet verplichte beroepspensioenregeling. Per 1 januari 2015 is deze aangepast en staat sindsdien bekend als het nieuwe Financieel Toetsingskader (nFTK).

Herverzekering

Het door een pensioenfonds geheel of gedeeltelijk onderbrengen van een pensioenregeling in een levensverzekeringsovereenkomst en/of het door een pensioenfonds onderbrengen van extra hoge risico's bij een levensverzekeraar, zoals overlijden- en invaliditeitsrisico's van deelnemers.

Indirecte beleggingsopbrengsten

Onder de indirecte beleggingsopbrengsten vallen de gerealiseerde verkoopresultaten inclusief valutaresultaten en de niet gerealiseerde herwaarderingsresultaten.

Kansstelsels

Dit zijn veronderstellingen met betrekking tot sterftekansen, invalideringskansen, ontslag, gehuwdheid en individuele loonontwikkeling.

Koopsom

Een koopsom is een eenmalige betaling die aan de uitvoerder van de pensioenregeling is verschuldigd en waarvoor een bepaalde pensioenaanspraak wordt ingekocht. In beginsel is een koopsom dus een eenmalige betaling, en een premie een periodieke betaling. Zowel premies als koopsommen dienen hetzelfde doel, namelijk de financiering van de pensioenen.

Nominale waarde

De op het stuk (aandeel of obligatie) aangegeven waarde. Bij een koers van 100 (= 100%) is de prijs van het waardepapier gelijk aan de nominale waarde.

Overlevingstafels

Geven aan wat de levens- en sterftekansen zijn van mannen en vrouwen in Nederland, afhankelijk van de bereikte leeftijd. Ze worden gebruikt bij de berekening van de voorziening pensioenverplichtingen door de actuaris.

Pensioengrondslag

Het bedrag waarover pensioen wordt toegekend. Vaak is dit het voor pensioen meetellende jaarsalaris minus de franchise.

Performance

Het rendement dat is behaald met de beleggingen.

Rekenrente

De rekenrente is het fictieve percentage dat het belegde pensioenvermogen wordt geacht op te brengen in de toekomst en waarvan bij de berekening van de contante waarde wordt uitgegaan.

Rendement

Het positieve of negatieve resultaat dat een verzekeringsmaatschappij of een pensioenfonds behaalt met de belegging van daartoe beschikbare middelen.

Rentetermijnstructuur

De rentetermijnstructuur is een grafiek die het verband weergeeft tussen de looptijd van een vastrentende belegging enerzijds en de daarop te ontvangen marktrente anderzijds.

Solvabiliteit

Het vermogen om (nu en op termijn) aan de financiële verplichtingen te kunnen voldoen.

Toeslag

Een toeslag is een verhoging van een pensioen of een aanspraak op pensioen, welke is gebaseerd op een in het pensioenreglement omschreven regeling, dan wel op incidentele basis wordt verleend.

Totaal rendement

Het totaal rendement van een belegging is samengesteld uit de koerswinst of het koersverlies (indirecte beleggingsopbrengsten) over de beschouwde periode, terwijl de directe beleggingsopbrengsten (dividend, rente, aflossingen, huur en dergelijke uitkeringen) meteen worden herbelegd en tijdsgewogen in het totaal rendement worden meegenomen. Het totaal rendement wordt uitgedrukt in een percentage ten opzichte van het gemiddeld belegd vermogen.

Vastrentende waarden

Hypotheekleningen, leningen op schuldbekentenis en obligaties.

Verzekeringstechnische analyse

Ook wel actuariële analyse genoemd. In deze analyse wordt door de actuaire de invloed van opgetreden verschillen tussen de gehanteerde actuariële grondslagen en werkelijke ontwikkelingen verklaard.

Verzekeringstechnische risico's

Bij het verzekeren van pensioenaanspraken loopt een fonds een langlevensrisico voor het ouderdomspensioen als verzekerden langer leven dan volgens de gebruikte overlevingstafel wordt verwacht. Voor het nabestaandenpensioen loopt het fonds een kortlevensrisico als de verzekerden korter leven dan volgens de overlevingstafel wordt verwacht. Ook kan het invaliditeitsrisico worden gerekend tot de verzekeringstechnische risico's van fondsen.

Zakelijke waarden

Aandelen, converteerbare obligaties en onroerend goed(fondsen).